

**Druhá a tretia a štvrtá periodická správa SR
k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien
(za obdobie 1998 – 2006)**

Ú V O D

1. **Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien** (ďalej len „dohovor“) bol v mene bývalej Československej socialistickej republiky podpísaný dňa 17. júla 1980. Ratifikačná listina bola uložená u Generálneho tajomníka OSN, depozitára dohovoru, dňa 16. februára 1982. Na základe ustanovenia článku 27 ods. 1 nadobudol dohovor pre Československú socialistickú republiku platnosť 18. marca 1982. Text dohovoru bol vyhlásený vyhláškou ministra zahraničných vecí publikovanou v Zbierke zákonov pod č. 62 z roku 1987.

2. V dôsledku sukcesie po bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej Republike (predtým Československej socialistickej republike/Československej republike) sa Slovenská republika stala zmluvnou stranou dohovoru 28. mája 1993 so spätnou účinnosťou od 1. januára 1993. V súlade s ustanovením článku 18 ods. 1 dohovoru vypracovala Slovenská republika v roku 1995 Východiskovú správu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. V roku 1998 ju aktualizovala a v júni 1998 bola správa prerokovaná Výborom pre odstránenie diskriminácie žien.

3. Slovenská republika ako zmluvná strana Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien predkladá na základe článku 18 ods. 1 písm. b) dohovoru **Druhú a tretiu a štvrtú periodickú správu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien** (ďalej len „správa“). Správa obsahuje informácie o legislatívnych, súdnych, administratívnych a iných opatreniach, ktoré boli prijaté za účelom uvedenia ustanovení dohovoru do života, ako aj o pokroku, ktorý sa v tomto smere dosiahol, a to za obdobie od prerokovania východiskovej správy v júni 1998 do roku 2006.

4. Predkladaný materiál vypracovalo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Ministerstvo zahraničných vecí SR v spolupráci s vecne príslušnými rezortmi na základe Usmernení OSN obsahujúcich odporúčania, ktoré majú byť zohľadnené v obsahu a forme jednotlivých periodických správ k dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (HRI/GEN/2/Rev.1/Add.2), v súlade so všeobecnými odporúčaniami Výboru pre odstránenie diskriminácie žien (ďalej len „výbor“) a s konkrétnymi odporúčaniami zo Záverečného komentára Výboru pre odstránenie diskriminácie žien, ktoré boli prijaté dňa 30. júna 1998 po posúdení Východiskovej správy Slovenskej republiky.

5. Správa uvádza prijaté právne a iné opatrenia, ktoré dokumentujú pokrok uskutočnený pri odstraňovaní diskriminácie žien, zmeny pri dosahovaní rovnosti žien a mužov v politickom, spoločenskom, hospodárskom a kultúrnom živote a problémy, ktoré v uvedenej oblasti pretrvávajú a prekonanie ktorých bude obsahom ďalších plánov, zámerov a politik.

6. Konkrétnymi odporúčaniami zo Záverečného komentára výboru, ich implementáciou a prípadnými vysvetlivkami sa zaoberáme priamo v texte správy.

7. Druhá a tretia a štvrtá periodická správa je predkladaná s oneskorením, ktoré bolo spôsobené viacerými faktormi. Vstup Slovenska do NATO (29. marec 2004) a následne do EÚ (1. máj 2004) si vyžiadali intenzívnu prípravu v hospodárskej, sociálnej, kultúrnej, politickej i v ďalších oblastiach spoločenského života a transpozíciu európskych právnych noriem do slovenského právneho poriadku. Po vstupe vyplynuli pre nový členský štát ďalšie úlohy a záväzky, ktoré bolo potrebné plniť.

8. Od roku 1993 Slovenská republika nastúpila cestou transformácie na sociálne a ekologicky orientované trhové hospodárstvo, čo so sebou prinieslo mnoho zmien. Od roku 1998, resp. 2002 sa na Slovensku spustili dôležité reformy, ktoré majú napomôcť Slovenskú republiku dostať sa na úroveň vyspelých európskych štátov. Reforma zdravotníctva, sociálnej sféry a dôchodkového zabezpečenia, ako aj transformácia školstva boli prioritami v oblasti vnútornej politiky v posledných rokoch.

9. Predkladaná správa plne reflektuje všetky transformačné zmeny, ktoré prebehli alebo ešte stále prebiehajú, a tak pomáha poskytnúť presnejší obraz súčasnej spoločnosti a úrovne rodovej problematiky v nej i s vývojovými smermi do budúcnosti.

Demografické zmeny za obdobie rokov 1998 až 2004

10. Odrazom zmien, ktoré sa uskutočňujú počas sociálnej, ekonomickej a politickej transformácie spoločnosti, sú aj **zmeny v demografickom správaní**, prejavujúce sa vo formovaní nového modelu reprodukčného, resp. rodinného správania sa obyvateľstva. Ide najmä o odkladanie rodičovstva do neskoršieho veku matky a otca, a teda aj rast priemerného veku matky pri narodení prvého dieťaťa (z 23,3 roka v roku 1998 na 25,32 roka v roku 2004), uprednostňovanie rodiny s menším počtom detí (príklon k jedno - až dvojdetnej rodine je jedným z dlhodobých trendov rodinného správania v SR), nárast počtu a podielu živo narodených detí mimo manželstva (zo 16,9 % v roku 1999 na 24,8 % v roku 2004) atď.

11. Zloženie populácie SR podľa veku a pohlavia: z celkového počtu 5 384 822 obyvateľov Slovenska (k 31. decembru 2004) tvorili ženy 51,5 %. V porovnaní s rokom 1999 sa zastúpenie žien na celkovej populácii o 0,1 percentuálneho bodu zvýšilo. V starších vekových skupinách ženy prevažujú oveľa výraznejšie – v populácii nad 65 rokov tvoria ženy až 62,6 %. Čo sa týka veku, na Slovensku stále prevažujú 0 - 14 roční obyvatelia nad 65 a viacročnými (na 100 detí pripadá 68,1 obyvateľov starších ako 65 rokov).

12. Veková pyramída z roku 2004 aj naďalej poukazuje na regresívny vývoj populácie. Charakterizuje ju každoročný úbytok obyvateľstva v mladších vekových skupinách súvisiaci s prudko sa znižujúcou pôrodnosťou. Pre demografický vývoj v Slovenskej republike je charakteristický dlhodobý pokles pôrodnosti. Za posledných 25 rokov sa znížila úroveň pôrodnosti z 21,0 promile na 9,5 promile v roku 2002 s miernym vzostupom v roku 2004 na 10,1 promile. V roku 2004 sa narodilo 53 747 živých detí, t. j. na 1000 obyvateľov 10 detí. V roku 2004 vzrástla úhrnná plodnosť žien medziročne z 1,205 detí na jednu ženu na 1,247 detí. Pôrodnosť sa posúva do vyššieho veku (priemerný vek žien pri pôrode stúpol v roku 2004 za prvoroďičky na 25,3 roka a za všetky matky na 27,2 roka). Dve výrazné rozšírenia vo veku okolo 25 až 30 rokov a okolo 46 až 50 rokov sú obdobia vysokej pôrodnosti zo 70. a 50. rokov (pozri prílohy: Úvod – príloha 4).

13. Vyšší počet žien vo veku nad 65 rokov (62,6 % z obyvateľstva 65 ročného a staršieho) súvisí najmä s odlišnými úmrtnosťnými pomermi mužov a žien v tomto veku.

14. Trendy vo vývoji demografických procesov sa následne prejavujú v štruktúre populácie podľa rodinného stavu. Z demografických ukazovateľov je jasné, že manželstvo a rodina si na Slovensku naďalej udržiavajú vysoký status. V poslednom období však dochádza k zmenám v niektorých doterajších trendoch. **Manželstvá** sa uzatvárajú vo vyššom veku, rastie priemerný vek snúbencov (v roku 2004 bol priemerný vek nevesty 26,7 roka za všetky sobáše a za sobáše slobodných 25,0 roka; priemerný vek ženíchov vzrástol na 29,6 roka za všetky sobáše a na 27,6 roka za sobáše slobodných). **Rozvodovosť** mierne narastá; v roku 2004 vzrástla hrubá miera rozvodovosti na 2,02 rozvodov na 1 000 obyvateľov. Vzrástla aj priemerná dĺžka rozvádzajúceho sa manželstva i priemerný vek rozvádzajúcich sa. Od roku 1999 sa priemerná dĺžka rozvedeného manželstva zvýšila o 1,3 roka a v roku 2004 dosiahla 13,6 roka. Za posledné obdobie (1999-2004) pripadá na jedno rozvádzajúce sa manželstvo s deťmi v priemere 1,5 detí.

15. Výraznejšie sa nezmenilo ani rozhodovanie v otázke zverenia detí do starostlivosti jedného z rodičov. Deti po rozvoze zostávajú prevažne matkám.

16. Naďalej sa výrazná väčšina detí rodí v manželstve, ale medziročne stúpa počet detí narodených mimo manželstva. V roku 2004 dosiahol podiel detí narodených mimo manželstva 24,8 % zo všetkých živo narodených. **Potratovosť** sa dynamicky znižuje a znižuje sa aj počet umelých prerušení tehotenstva, pričom potratovosť v SR má neustále pozitívne klesajúci vývoj. Absolútne množstvo UPT neustále klesá, pričom najmenej UPT sa zaznamenalo u žien s vysokoškolským vzdelaním. V roku 2004 bolo evidovaných 15,3 tisíc umelých prerušení tehotenstva, t. j. o 4,6 tisíc menej ako v roku 1999. Kým v roku 1999 pripadalo na jednu ženu vo fertilmom veku 1,4 interrupcie, v roku 2004 to bolo len 1,0. Pri porovnaní vekových kategórií sa ukazuje, že reprodukčné správanie mladších žien je zodpovednejšie – spoliehajú sa viac na antikoncepciu než na interrupciu. Celkový pokles potratov súvisí s lepšou dostupnosťou antikoncepčných prostriedkov, resp. aj vyššou informovanosťou ohľadne plánovaného rodičovstva. Dokumentuje to aj rast podielu užívania antikoncepčných metód u žien vo fertilmom veku (v roku 1999 to bolo 21,1 %, do roku 2004 vzrástol tento podiel zhruba na 25 %). Napriek dostupnosti informácií a veľkej škále možností voľby spôsobu antikoncepcie má veková skupina žien od 25 do 29 rokov najvyšší podiel v celkových potratoch. Celkovo však možno konštatovať, že zníženie potratovosti v porovnaní s obdobím východiskovej správy SR je postatným úspechom SR v tejto oblasti.

17. Po roku 1998 sa zachoval rozdiel v **úmrtnosti** mužov a žien. Muži umierajú častejšie ako ženy vo všetkých vekových kategóriách, pričom v strednom veku (30 – 54 roční) je úmrtnosť mužov v porovnaní so ženami trojnásobne vyššia. Úmrtnosť detí do 5 rokov mala kolísavú tendenciu. Kým v roku 1999 zomrelo na 100 tisíc obyvateľov 42 detí do päť rokov, do roku 2002 počet zomretých detí poklesol na 34, aby v ďalších rokoch vzrástol na 44 detí v roku 2003 a 46 detí v roku 2004 na 100 tisíc obyvateľov príslušnej vekovej skupiny. Dojčenská úmrtnosť, ktorá vyjadruje podiel detí zomretých vo veku do 1 roka prepočítaný na 1000 živonarodených detí, má na Slovensku dlhodobu priaznivú trend. Jej vývoj v období rokov 1990 až 2002 je charakterizovaný klesajúcim trendom s malými výkyvmi. V roku 2002 bola hodnota dojčeneckej úmrtnosti 7,6 promile, v roku 2004 poklesla na 6,8 promile.

18. Úroveň pôrodnosti a sobášnosti, ako aj rast rozvodovosti pôsobia na zmeny v **štruktúre a veľkosti rodín v SR**. Postupne sa znižuje podiel úplných rodín, teda rodín s obidvoma rodičmi a zvyšuje sa podiel jednorodičovských rodín. Podľa údajov zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2001 predstavovali úplné rodinné domácnosti 56,4 % zo všetkých domácností SR (v roku 1991 to bolo 67,3 %). Podľa ekonomickej aktivity žien sa uvedených 56,4 % úplných rodín diferencovalo na 40 % takých, kde bola žena ekonomicky aktívna a 16,4 % takých, kde bola žena v domácnosti (v čase cenzu). Jednorodičovská rodina na Slovensku v 90 prípadoch zo 100 znamená, že ide o osamelú ženu s dieťaťom či deťmi. Najviac vzrástol počet domácností jednotlivcov. V roku 2001 dosiahol podiel domácností jednotlivcov 30 % zo všetkých domácností, t. j. o 8 % viac ako v roku 1991.

19. Od začiatku 90. rokov mierne vzrastá počet **neformálnych spolužití**, t. j. spolužitie partnerov bez uzatvorenia sobáša. V roku 2001 bolo takýchto partnerských spolužití 2,6 % z úplných rodinných domácností (oproti 1,7 % v roku 1991). Cenzus ale mnohé spolužitia v prenajatých bytoch nedokáže zachytiť, predpokladá sa teda, že reálny výskyt tohto typu spolužitia je v skutočnosti vyšší.

Informácia o pristúpení k Opčnému protokolu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien a k ďalším medzinárodným dohovorom v oblasti ľudských práv

20. Dňa 6. októbra 1999 bol v New Yorku prijatý **Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien** (ďalej len „opčný protokol“ alebo „protokol“). Slovenská republika opčný protokol podpísala 5. júna 2000 a 26. októbra 2000 ho ratifikovala. Ratifikačné listiny boli uložené u generálneho tajomníka OSN dňa 17. novembra 2000. Opčný protokol nadobudol pre Slovenskú republiku platnosť 17. februára 2001 na základe článku 16 ods. 2 a vyšiel v Zbierke zákonov pod číslom 343/2001. V súlade s článkom 7 odsekom 5 Ústavy SR má opčný protokol prednosť pred slovenskými zákonmi.

21. Dňa 22. septembra 1998 Slovenská republika podpísala a 22. júna 1999 ratifikovala **Druhý opčný protokol k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach**, ktorým sa ruší trest smrti.

22. **Opčný protokol o obchodovaní s deťmi, detskej prostitúcii a detskej pornografii k Dohovoru o právach dieťaťa**, ktorý Slovenská republika podpísala 30. novembra 2001 a ratifikovala 14. júna 2004, zakazuje sexuálne a ekonomické vykorisťovanie detí ako aj obchodovanie s detskými orgánmi.

23. Slovenská republika dňa 30. novembra 2001 podpísala **Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch**, ktorého proces ratifikácie v súčasnosti prebieha.

Dôležité legislatívne zmeny v oblasti ľudských práv, osobitne ľudských práv žien

24. Ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava SR č. 460/1992Zb. v znení neskorších predpisov, bol v roku 2001 zavedený inštitút **verejného ochrancu práv (ombudsman)**. Verejný ochranca práv je ústavným orgánom, ktorého postavenie a činnosť upravuje Ústava Slovenskej republiky v článku 151a. Rozsah a spôsob, ktorým sa verejný ochranca práv ako nezávislý orgán podieľa na ochrane základných práv a slobôd, upravuje zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších

predpisov. Prvý verejný ochranca práv bol zvolený Národnou radou Slovenskej republiky 19. marca 2002.

25. V roku 2004 bol prijatý zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon), ktorý komplexným spôsobom upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje právne prostriedky ochrany v prípadoch jej porušenia. V júni 2006 boli k zákonu zo strany Európskej komisie vyslovené výhrady (bližšie bod 51 správy). Prijatím antidiskriminačného zákona sa už existujúce Slovenské národné stredisko pre ľudské práva stalo národným špecializovaným orgánom v boji proti diskriminácii. Od roku 2005 prebieha výberové konanie aj za účasti Úradu vlády Slovenskej republiky a Ministerstva financií Slovenskej republiky na vybudovanie regionálnych administratívnych kapacít (7 regionálnych kancelárií) Slovenského národného strediska pre ľudské práva na základe projektu Európskej komisie *Rozvoj regionálnych štruktúr pre implementáciu antidiskriminačnej legislatívy*. Hlavným cieľom je zvýšenie kapacít Slovenska na monitorovanie a poskytovania právnej pomoci obetiam diskriminácie vo veci porušenia zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona. Strediská majú vzniknúť v roku 2007.

26. V rokoch 1999 - 2002 ako aj v roku 2006 nastali v **trestnej legislatíve** Slovenskej republiky výrazné zmeny, ktoré podstatnou mierou prispievajú k zefektívneniu procesu eliminácie násilia páchaného na ženách ako aj obchodovania so ženami.

Vládne dokumenty zamerané na podporu rovnosti medzi mužmi a ženami

27. Plnenie vládnych dokumentov monitoruje odbor rodinnej a rodovej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a vypracováva informácie o ich plnení: **Národný akčný plán pre ženy v SR** (ďalej NAP) ako follow-up k Pekinskej akčnej platforme bol schválený uznesením vlády SR č. 650/1997 zo dňa 16. septembra 1997. NAP obsahuje osem prioritných oblastí: realizovať v praxi v právnom systéme zakotvené rovnoprávne postavenie ženy v rodine, v zamestnaní a spoločnosti; vytvárať priestor pre osobnú voľbu rozvojových životných stratégií žien v rodine, v zamestnaní a spoločnosti; vytvárať podmienky pre odstránenie ekonomických znevýhodnení, ktoré môžu viesť ku hmotnej núdzi žien; formovať verejnú mienku v rešpektovaní rovnoprávnosti žien a mužov; vytvárať podmienky pre ochranu a posilnenie zdravia žien; vytvárať podmienky pre elimináciu násilia páchaného na ženách; vytvárať podmienky pre rozvoj osobnosti a pracovné uplatnenie žien s menšími rozvojovými šancami (ako napr. ženy žijúce na vidieku, ženy rómskeho etnika, nezamestnané ženy, ženy nedostatočne pripravené na svoju materskú rolu, ženy so zdravotným postihnutím); podporovať činnosť organizácií zameraných na podporu a posilnenie žien na národnej i medzinárodnej úrovni (pozri prílohy: Úvod – príloha 6).

28. Druhým dokumentom na zabezpečenie rodovej rovnosti v slovenskej spoločnosti je **Koncepcia rovnosti príležitostí žien a mužov**, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 232/2001. Koncepcia identifikuje úlohy štátu a ostatných subjektov v oblastiach, kde sa rodová diskriminácia najvýraznejšie prejavuje a definuje 31 opatrení a odporúčaní na realizáciu za aktívnej participácie neštátnych subjektov. Aplikácia rovnosti príležitostí v SR zahŕňa jej legislatívne a inštitucionálne zabezpečenie a najmä praktickú realizáciu. Na realizácii opatrení koncepcie spolupracujú štátne orgány, sociálni partneri, samospráva, výskumné inštitúcie, mimovládne organizácie a ostatné zainteresované subjekty (pozri prílohy: Úvod – príloha 7).

29. V roku 2004 bola uznesením vlády SR č. 1092/2004 prijatá **Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách**, ktorej cieľom je vytvoriť koordinovanú a integrovanú spoluprácu všetkých relevantných aktérov pri predchádzaní vzniku násilia, zabezpečovaní rýchlej a efektívnej pomoci, efektívnom využívaní existujúcej legislatívy v praxi a vytváraní dostatočnej poznatkovej báze o násilí páchanom na ženách. Pre dôkladné napĺňanie stratégie vláda SR schválila **Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2005 až 2008**. Viac o uvedených dokumentoch uvádzame v článku 6.

Zmeny v inštitucionálnom zabezpečení rodovej rovnosti v rokoch 1998 – 2006

30. V sledovanom období došlo k významnej zmene v inštitucionálnom zabezpečení problematiky rovnoprávnosti žien a mužov.

31. Na **parlamentnej úrovni** bola problematika rovnoprávnosti žien a mužov zaradená do agendy Výboru pre ľudské práva a národnosti, čím vznikol **Výbor NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien**. Tento výbor zriadil v roku 2002 **Komisiu pre rovnosť príležitostí a postavenie žien v spoločnosti**, ktorá je v zmysle rokovacieho poriadku poradným orgánom Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien. Tomuto vymedzeniu pôsobnosti zodpovedá aj zloženie komisie. Predseda jej poslanec NR SR, riadny člen uvedeného výboru a ďalšími členmi sú 18 predstavitelia mimovládnych organizácií a akademickej obce.

32. Úlohou komisie je pripomienkovať návrhy zákonov z hľadiska rodovej rovnosti. Závery diskusií v komisii prezentuje na rokovaní výboru predseda komisie. Komisiou boli pripomienkované napr. návrh antidiskriminačného zákona, návrh zákona o rodine a pod. Komisia sa vyjadrovala aj k niektorým materiálom nelegislatívneho charakteru, napr. k národnej stratégii na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách či k zmluve o uplatňovaní výhrady svedomia. Venovala sa aj iným aktuálnym spoločenským problémom, ako je napr. sociálna situácia zdravotných sestier.

33. Komisia viackrát rokovala o dobudovaní inštitucionálnej bázy rodovej rovnosti v Slovenskej republike. Na podnet komisie bol pozvaný na rokovanie výboru minister práce, sociálnych vecí a rodiny. Komisia usporiadala prejednávanie aj s ministerkou tohto rezortu po jej vymenovaní do funkcie. Rokovaní komisie sa okrem jej členov pravidelne zúčastňujú experti ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, sekcie Úradu vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva a menšiny, ako aj zástupcovia odborových zväzov.

34. Na **vládnej úrovni** bol v roku 2006 vytvorený post **podpredsedu vlády SR pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny**, ktorý sa v rámci svojich kompetencií zaoberá všeobecne problematikou ľudských práv, ako aj konkrétne diskrimináciou okrem iných dôvodov aj z dôvodu pohlavia. Na Úrade vlády SR taktiež pôsobí sekcia ľudských práv a menšín, ktorá je spoluautorom antidiskriminačnej legislatívy a aktívne sa podieľa na jej implementácii na národnej úrovni ako aj v rámci štruktúr EÚ.

35. Pri Rade vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality pod gesciou Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pracuje **Expertná skupina pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách a v rodinách**. Expertná skupina bola zriadená v roku 1999. Jej činnosť bola obnovená na základe uznesenia vlády SR č. 635 z 24. augusta 2005 k návrhu **Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2005 až 2008**.

36. Obnovenie činnosti expertnej skupiny má za cieľ koordinovať aktivity zamerané na implementáciu, monitorovanie a vyhodnocovanie plnenia Národného akčného plánu. Podporuje vytváranie ďalších pracovných skupín a tímov, koordinuje vytváranie intervenčných tímov všetkých zainteresovaných profesií a monitoruje postupy práce, ako aj vytvára indikátory, na ktorých základe sa v budúcnosti bude sledovať plnenie pokroku v danej problematike. Indikátory sú vytvárané v súlade so spoločným Európskym systémom pre meranie progresu v boji proti násiliu páchanému na ženách.

37. Úlohou expertnej skupiny v spolupráci s poskytovateľmi pomoci ženám je vypracovať štandardy na zabezpečenie adekvátnej pomoci a ochrany osobám, obetiam násillia pre jednotlivé skupiny zainteresovaných pracovníkov (v oblasti polície, sociálnej práce, zdravotníctva, školstva a pod.), ako aj spoločné štandardy na zabezpečenie koordinovaného postupu zainteresovaných profesií pre adekvátnu pomoc a ochranu žien, na ktorých je páchané násillie. Súčasne uvedená skupina pripravuje správy a aktualizuje dokumenty a pripravuje informačné materiály a metodiky postupu pri poskytovaní pomoci obetiam násillia a vzdelávacie schémy pre profesie pracujúce v oblasti justície, polície, zdravotníctva a sociálnej práce pre prácu so ženami, obeťami násillia.

38. Zloženie členov expertnej skupiny, ako aj jednotlivých pracovných tímov zohľadňuje prierezovosť danej problematiky. Členmi expertnej skupiny sú zástupcovia ústredných orgánov štátnej správy, vyšších územných celkov, vzdelávacích inštitúcií a mimovládneho sektora. V pracovných skupinách sú členmi policajti, právnici, zdravotníci a sociálni pracovníci, reprezentanti zainteresovaných mimovládnych organizácií, odborníci poskytujúci pomoc na linkách pomoci, v poradenských centrách úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, lekári, psychológovia, pedagógovia, ale aj zástupcovia samosprávy a ďalší.

39. V rámci Konfederácie odborových zväzov SR bola konštituovaná Komisia rovnosti príležitostí žien a mužov. Predmetom činnosti komisie je presadzovanie rovnostník príležitostí medzi ženami a mužmi. Komisia vyvíja snahu o celkové zlepšenie postavenia žien a mužov v praxi odborových zväzov a v celej spoločnosti. Komisia sa v roku 2005 zapojila do projektu EQUAL „Sexuálne obťažovanie na pracovisku“, ktorého hlavným cieľom je zmena postojov verejnosti k sexuálnemu obťažovaniu na pracovisku a jeho eliminácia rodovou senzibilizáciou zamestnávateľov a zvýšením ich vedomostí o jeho formách a dôsledkoch. Komisia pripravila v odbornej spolupráci s Odborom rodinnej a rodovej politiky MPSVR SR „Pomôcku pre kolektívnych vyjednávačov v oblasti rovnosti príležitostí“, za účelom pomôcť zapracovať problematiku rovnosti príležitostí do kolektívnych zmlúv.

40. V rámci odporúčaní Výboru pre odstránenie diskriminácie žien, prijatých v súvislosti s hodnotením Východiskovej správy SR k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien v júni 1998 (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odseky 77 a 78), Výbor požiadal o doplňujúce informácie o zabezpečení práce po organizačnej, personálnej a finančnej stránke vtedy existujúceho Koordinačného výboru pre problematiku žien, v tom čase jediného orgánu zaoberajúceho sa uvedenou problematikou.

41. **Koordinačný výbor pre problematiku žien (KVPŽ)** bol zriadený uznesením vlády SR č. 7/1996 zo dňa 9. januára 1996 ako poradný, koordinačný a iniciatívny orgán vlády SR pre otázky týkajúce sa postavenia a záujmov žien vo všetkých oblastiach života. Členmi výboru boli zástupcovia vlády, NR SR, mimovládnych ženských organizácií,

odborov, orgánov miestnej samosprávy, vybratých ústredných orgánov štátnej správy, výskumných inštitúcií, cirkví a expertov zaoberajúci sa problematikou žien, rodín, detí a mládeže. Výbor fungoval do konca volebného obdobia vlády v roku 1998. V novom volebnom období bol výbor transformovaný na medzirezortný expertný poradný orgán ministra práce, sociálnych vecí a rodiny SR bez zmeny názvu a predsedu, ktorým ostal minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

42. Koordinačný výbor pre ženy v SR mal obmedzené, resp. minimálne možnosti rozhodovania, a preto Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR rozhodlo, že otázka statusu orgánu zabezpečujúceho problematiku žien, bude riešená iným spôsobom, nie posilnením Koordinačného výboru. Koordinačný výbor pre problematiku žien ukončil svoju činnosť v roku 2002, pričom jeho agendu prevzal Odbor rovnosti príležitostí v rámci štruktúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Týmto sa mala problematika rodovej rovnosti riešiť v rámci stálej štruktúry rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny s vyššími kompetenciami ako poradný orgán, ktorým KVPŽ bol.

43. V roku 1999 bol zriadený Odbor rovnosti príležitostí, ktorého kompetencie boli v roku 2003 rozšírené aj na oblasť antidiskriminácie a odbor pracoval pod názvom Odbor rovnosti príležitostí a antidiskriminácie. V roku 2005 tento odbor zmenil v rámci transformácie štruktúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR svoju náplň v zmysle nového názvu **Odbor rodinnej a rodovej politiky** (ďalej ako „ORRP“). Financovanie úloh odboru sa realizuje v rámci rozpočtu rezortu a je určované stanoveným rozpočtom.

44. Kompetencie Odboru rodinnej a rodovej problematiky sú dané jeho postavením v rámci štruktúry MPSVR SR a organizačným poriadkom ministerstva. Obsahová náplň práce odboru vyplýva z úloh MPSVR SR daných programovým vyhlásením vlády SR a koncepcnými zámermi MPSVR SR. Tieto informácie sú verejne dostupné na internetových stránkach vlády SR a MPSVR SR. (www.vlada.gov.sk a www.employment.gov.sk).

45. Odbor rodinnej a rodovej politiky v spolupráci s inými odbormi plní úlohy Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR v **koncepčnej a legislatívnej oblasti**, ako napríklad tvorí štátne politiky v oblasti rodiny a rodovej rovnosti; spracúva strategické a koncepcné materiály súvisiace s rodinnou politikou, rodovou rovnosťou, populačnou a migračnou politikou; vytvára podmienky pre realizovanie politiky zosúladovania rodinného a pracovného života; vyhodnocuje a aktualizuje vládne dokumenty v oblasti rodiny, žien a rovnosti príležitostí žien a mužov (Národný akčný plán pre ženy, Koncepcia rovnosti príležitostí žien a mužov, Národná stratégia pre prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách a v rodinách, Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách). V **oblasti medzinárodnej spolupráce** spolupracuje pri implementácii práva Európskej únie a medzinárodných dohovorov v oblasti rovnosti príležitostí; koordinuje medzinárodné projekty v oblasti rodovej rovnosti a plní úlohy súvisiace s členstvom Slovenskej republiky v EÚ a ďalších medzinárodných organizáciách. V **oblasti sociálno-ekonomických analýz** analyzuje výsledky osobitných opatrení v sociálnej oblasti z ekonomických aspektov ako aj vplyvy jednotlivých opatrení v sociálnej oblasti a v oblasti zamestnanosti z rodového pohľadu a analyzuje možnosti sociálneho vývoja z aspektu demografie, populačného vývoja; sleduje, sústreďuje a vyhodnocuje demografické údaje o Slovenskej republike a v Európe.

46. **Odbor rodovej a rodinnej politiky**, ako aj jeho predchodca Odbor rovnosti príležitostí a antidiskriminácie, spolupracoval s mimovládnyimi organizáciami pri tvorbe

a vyhodnocovaní základných dokumentov vlády SR, týkajúcich sa rodovej rovnosti (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odseky 83 a 84). Mimovládne organizácie mali veľký podiel na iniciovaní a príprave legislatívnych zmien v oblasti násilia páchaného na ženách. Intenzívna spolupráca formou pracovnej skupiny sa prejavila pri príprave dokumentu „*Národná stratégia pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách*“. Mimovládne organizácie majú na základe smernice na prípravu a predkladanie materiálov na rokovanie vlády SR a Legislatívnych pravidiel vlády SR možnosť zasielať pri každom novom zákone, vládnom dokumente a iných materiáloch v rámci pripomienkového konania svoju reakciu na ne písomnou formou alebo elektronicky.

47. Na niektorých rezortoch taktiež pôsobia odbory, ktorých súčasťou agendy je aj problematika rodovej rovnosti (Ministerstvo spravodlivosti SR, Ministerstvo zahraničných vecí SR atď.)

Ďalšie aktivity

48. V dňoch 21. marca - 15. novembra 2005 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva organizovalo sériu informačných seminárov, ktoré sú súčasťou aktivít informačnej kampane prebiehajúcej v súlade s Akčným programom spoločenstva na boj proti diskriminácii a európskou informačnou kampaňou pod názvom „*Za rozmanitosť. Proti diskriminácii.*“, s cieľom pozdvihnúť právne vedomie verejnosti v oblasti uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania a boja proti diskriminácii. Dňa 8. decembra 2005 stredisko začalo realizovať druhú informačnú kampaň pod názvom *Séria aktivít informačnej kampane na tému prevencie diskriminácie*, pripravenom v rámci uzatvorenej výzvy VP/2005/014 Európskej Komisie v súlade s programom na podporu implementácie projektov národných autorít (členských štátov EÚ), ktoré sa zaoberajú diskrimináciou. Cieľom projektu, ktorý skončí v novembri 2006 je informovať verejnosť o nových právach a povinnostiach vyplývajúcich z národného antidiskriminačného zákona, do ktorého boli implementované európske antidiskriminačné smernice, ďalej o formách diskriminácie a tiež o právnej ochrane a konaniach vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania.“

49. Pri príležitosti 25. výročia prijatia Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien sa na pôde Ministerstva zahraničných vecí SR uskutočnil seminár „*Ochrana ľudských práv žien na pôde OSN*“. Hostami seminára boli odborníci na problematiku rodovej rovnosti, ktorí verejnosti umožnili osvojiť si ucelený pohľad na vývoj rodovej rovnosti na pôde OSN, ako aj na významné postavenie dohovoru ako právneho nástroja pri odstraňovaní diskriminácie žien. Na seminári sa zúčastnili aj zástupkyne ženských mimovládnych organizácií, a tak seminár poskytol vhodnú platformu na výmenu názorov, pričom zároveň poukázal na nedostatky, ktorým bude musieť vláda SR venovať v budúcnosti potrebnú pozornosť.

Č A S Ť I

Článok 1 Diskriminácia

V hodnotenom období prišlo k zmene definovania zákazu diskriminácie v legislatíve SR

50. Postavenie žien v slovenskej spoločnosti je založené na základných legislatívnych normách a na medzinárodných dohovoroch, ktorými je SR viazaná. *Ústava SR* predstavuje všeobecný rámec zakotvujúci zákaz diskriminácie a rovnosti pre zákonom. V článku 12 ústava garantuje základné práva a slobody všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti atď. a zároveň zakotvuje, že nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.

51. Pojem diskriminácia bol nanovo definovaný v roku 2004, a to *zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou* a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon). Antidiskriminačný zákon rozlišuje viaceré formy diskriminácie: priamu a nepriamu diskrimináciu, obťažovanie a neoprávnený postih. Za diskrimináciu považuje aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu. Tieto definície sú výsledkom transpozície smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod a smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (pozri prílohy: článok 1 – príloha 1). Európska komisia v súvislosti s transpozíciou smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000 zaslala SR listom z 28. júna 2006 formálne oznámenie, ktorým začala konanie vo veci neúplnej alebo nesprávnej transpozície uvedenej smernice. SR na toto formálne oznámenie reagovala s tým, že akceptuje pripomienky komisie týkajúce sa nesprávnej resp. neúplnej transpozície a pristúpila k príprave novelizácie uvedeného antidiskriminačného zákona.

52. Pod **priamou diskrimináciou** antidiskriminačný zákon rozumie konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.

53. **Nepriama diskriminácia** je definovaná ako navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú osobu v porovnaní s inou osobou; nepriama diskriminácia nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

54. Antidiskriminačný zákon nerozlišuje povahu **obťažovania** a všeobecne ho považuje za diskrimináciu. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/73/ES, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 76/207/EHS o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky definuje „sexuálne obťažovanie“ ako nežiaduce verbálne, neverbálne alebo telesné správanie sexuálnej povahy, pri ktorom dochádza s úmyslom alebo s účinkom k porušeniu dôstojnosti osoby, najmä pri vytvorení zastrešujúceho, nepriateľského, ponížujúceho, zneuct'ujúceho alebo urážlivého prostredia. Z vyššie uvedeného zjavne vyplýva, že antidiskriminačný zákon definuje pojem

„obťažovanie“ širšie, ako je definované „sexuálne obťažovanie“, a teda nepriamo zahŕňa aj „sexuálne obťažovanie“.

55. Podľa §6 ods. 3 písm. a) antidiskriminačného zákona (Zásada rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných právnych vzťahov) sa za diskrimináciu z dôvodu pohlavia považuje aj **diskriminácia z dôvodu tehotenstva alebo materstva**, ako aj diskriminácia z dôvodu pohlavnej alebo rodovej identifikácie.

56. Nové chápanie pojmu diskriminácia sa následne premietlo aj do iných právnych predpisov. Najdôležitejšími z nich sú: zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, zákon č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov a iné.

Článok 2 **Legislatívne a politické opatrenia**

Písm. a)

57. V ústavnoprávnom zabezpečení zásady rovnoprávnosti mužov a žien nenastali žiadne významnejšie zmeny. V sledovanom období boli však prijaté nové právne predpisy, resp. novelizované právne predpisy zakotvujúce zásadu rovnoprávnosti mužov a žien:

58. **Antidiskriminačný zákon** - Dňa 1. júla 2004 nadobudol účinnosť zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon), ktorý komplexným spôsobom upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje právne prostriedky ochrany v prípadoch jej porušenia. Zakazuje všetky formy diskriminácie z dôvodu pohlavia, pričom neberie do úvahy, či dôvody, ktoré k nej viedli, vychádzali zo skutočnosti alebo mylnej domnienky. Zákon zároveň zavádza výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania, ktoré umožňujú rozdielne zaobchádzanie za konkrétne špecifikovaných podmienok.

59. Antidiskriminačný zákon zakazuje diskrimináciu osôb z dôvodu pohlavia v sociálnom zabezpečení, zdravotnej starostlivosti, poskytovaní tovarov a služieb a vo vzdelaní. Takisto zakazuje diskrimináciu z dôvodu pohlavia v pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch, pričom v tejto oblasti za diskrimináciu z dôvodu pohlavia považuje aj diskrimináciu z dôvodu tehotenstva alebo materstva, ako aj diskrimináciu z dôvodu pohlavnej alebo rodovej identifikácie.

60. **Zákonník práce** – Zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce nadobudol účinnosť dňa 1. apríla 2002. Zákonník práce je základným zákonom celej oblasti pracovnoprávných vzťahov a jeho základnou zásadou je, že fyzické osoby majú právo na prácu a na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu proti nezamestnanosti bez akýchkoľvek obmedzení a priamej diskriminácie alebo nepriamej diskriminácie na základe pohlavia, manželského stavu a rodinného stavu, atď. Podrobnejšie je táto zásada upravená v jednotlivých paragrafoch zákona, v ktorých zmysle je zamestnávateľ v pracovnoprávných vzťahoch povinný zaobchádzať so zamestnancami v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania, zakotvenou pre oblasť pracovnoprávných vzťahov antidiskriminačným zákonom (pozri prílohy: článok 2 – príloha 1).

61. Výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych vzťahov musí byť v súlade s dobrými mravmi. Zamestnávateľ pri prijímaní fyzickej osoby do zamestnania nesmie porušiť zásadu rovnakého zaobchádzania. Ak zamestnávateľ pri vzniku pracovného pomeru poruší túto povinnosť, fyzická osoba má právo na primeranú peňažnú náhradu.

Okrem uvedených zákonov zásadu rovnoprávnosti mužov a žien zakotvujú aj ďalšie právne predpisy. Ide najmä o tieto:

- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§14, § 62 ods. 2 a 3),
- Zákon č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov (§5 ods. 2),
- Zákon č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Týmto právnym predpisom sa v Slovenskej republike realizovala transformácia systému sociálneho zabezpečenia na systém sociálneho poistenia, pričom vo vzťahu k právnej úprave platnej do 31. decembra 2003 je zaručené právo na získanie dávky sociálneho poistenia v zásade za rovnakých podmienok, s vylúčením preferencií,
- Zákon č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (§ 3),
- Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon Národnej rady SR č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov (najmä §1),
- Nariadenie vlády č. 272/2004 Z. z. Slovenskej republiky, ktorým sa ustanovuje zoznam prác a pracovísk, ktoré sú zakázané tehotným ženám, matkám do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiacim ženám, zoznam prác a pracovísk spojených so špecifickým rizikom pre tehotné ženy, matky do konca deviateho mesiaca po pôrode a pre dojčiace ženy a ktorým sa ustanovujú niektoré povinnosti zamestnávateľom pri zamestnávaní týchto žien,
- Nariadenie vlády SR č. 357/2006 Z. z. o podrobnostiach a faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii pracovných činností,
- Nariadenie vlády SR č. 286/2004 Z. z., ktorým sa ustanovuje zoznam prác a pracovísk, ktoré sú zakázané mladistvým zamestnancom a ktorým sa ustanovujú niektoré povinnosti zamestnávateľom pri zamestnávaní mladistvých zamestnancov,
- Nariadenie vlády SR č. 391/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na pracovisko,
- Nariadenie vlády SR č. 396/2006 Z.z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na stavenisko
- Nariadenie vlády SR č. 355/2006 Z.z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s explóziou chemickým faktorom pri práci
- Nariadenie vlády SR č. 281/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri ručnej manipulácii s bremenami.

Písm. b)

62. Antidiskriminačný zákon ako aj vyššie uvedené novelizované právne predpisy zakazujú všetky formy diskriminácie žien a v prípade potreby zakotvujú aj sankcie:

63. Na základe *antidiskriminačného zákona* sa môže **každý** domáhať svojich práv na súde, ak sa domnieva, že je alebo bol dotknutý na svojich právach, právom chránených záujmoch alebo slobodách nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania. Môže sa najmä domáhať, aby ten, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, upustil od svojho konania, ak je to možné, napravil protiprávny stav alebo poskytol primerané zadost'učinenie. Ak by primerané zadost'učinenie nebolo dostačujúce, môže sa domáhať aj náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch. Sumu náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch určí súd s prihliadnutím na závažnosť vzniknutej nemajetkovej ujmy a všetky okolnosti, za ktorých došlo k jej vzniku.

64. Právo na náhradu škody alebo právo na inú náhradu podľa osobitných predpisov nie je antidiskriminačným zákonom dotknuté.

65. Podľa §13 *Zákonníka práce* má **zamestnanec** právo podať zamestnávateľovi sťažnosť v súvislosti s porušením zásady rovnakého zaobchádzania a zamestnávateľ je povinný na sťažnosť zamestnanca bez zbytočného odkladu odpovedať, vykonať nápravu, upustiť od takého konania a odstrániť jeho následky. Zamestnanec, ktorý sa domnieva, že jeho práva alebo právom chránené záujmy boli dotknuté nedodržaním zásady rovnakého zaobchádzania, môže sa obrátiť aj na súd a domáhať sa právnej ochrany ustanovenej antidiskriminačným zákonom. Zamestnávateľa nesmú znevýhodňovať ani poškodzovať zamestnancov preto, že zamestnanci uplatňujú svoje práva vyplývajúce z pracovnoprávných vzťahov.

66. Podľa *zákona č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce* a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov má inšpektorát práce oprávnenie vykonávať kontroly dodržiavania predpisov, nariaďovať odstránenie zistených nedostatkov a na základe zistenia porušovania predpisov zakázať vykonávanie prác a nakoniec aj ukladať **zamestnávateľovi** pokuty za porušenie pracovnoprávných predpisov upravujúcich najmä vznik, zmenu a skončenie právnych vzťahov, pracovné podmienky zamestnancov vrátane pracovných podmienok žien, mladistvých a osôb so zmenenou pracovnou schopnosťou, mzdových predpisov, záväzkov vyplývajúcich z kolektívnych zmlúv, právnych predpisov upravujúcich zákaz nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania.

67. Pokiaľ ide o zvýšenie trestov, resp. trestných sadzieb odňatia slobody v prípade násilných trestných činov, pozri článok 6 dohovoru.

Písm. c)

68. Ústava SR v článku 46 zakotvuje právo každého domáhať sa zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky, pričom ďalej uvádza, že všetci účastníci sú si v konaní pred súdmi rovní. V tejto súvislosti k žiadnej zmene nedošlo. Zásada rovnosti pred zákonom je ďalej špecifikovaná v jednotlivých hmotnoprávných a procesnoprávných predpisoch.

69. Ratifikáciou *Opčného protokolu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien* Slovenská republika umožnila jednotlivcom alebo skupinám jednotlivcov obracať sa za stanovených podmienok na Výbor pre odstránenie diskriminácie žien. Výbor nevezme do úvahy tie oznámenia, pri ktorých nie je overené, že sa vyčerpali všetky dostupné vnútroštátne prostriedky, okrem prípadov, keď uplatnenie takýchto opravných prostriedkov sa neprimerane predlžuje alebo nie je pravdepodobné, že prinesie efektívnu nápravu. V tejto

súvislosti sa Trestný poriadok v sledovanom období (1998 až 2005) nezmenil, naďalej zostáva v platnosti rovnaký systém opravných prostriedkov v trestnom konaní súdnom.

Iné verejné inštitúcie zabezpečujúce ochranu žien pre diskrimináciou

70. Slovenská republika sa stala ďalšou krajinou, ktorá vo svojom právnom poriadku zakotvila inštitút ombudsmana – **verejného ochrancu práv**. Verejný ochranca práv je ústavným orgánom, ktorého postavenie a činnosť upravuje Ústava Slovenskej republiky v článku 151a a bližšie jeho pôsobenie špecifikuje **zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv** v znení neskorších predpisov. Verejný ochranca práv je nezávislý orgán, ktorý sa v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom podieľa na ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo s princípmi demokratického a právneho štátu.

71. V Slovenskej republike nebol zriadený osobitne ombudsman pre problematiku rodovej rovnosti, pretože táto problematika sa chápe ako integrálna súčasť ochrany ľudských práv a rieši sa tak ako každé porušenie ľudských práv. Verejný ochranca práv koná na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy. S podnetom sa na verejného ochrancu práv môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánu verejnej správy boli porušené základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu. Pri podávaní podnetu nie je rozhodujúce, či ide o porušenie základných práv a slobôd podávateľa podnetu alebo inej osoby. Orgán verejnej správy je povinný vyrovnať sa s dôkazmi, ktoré verejný ochranca práv navrhne v odôvodnení rozhodnutia ako aj s opatreniami, ktoré navrhol. Ak orgán verejnej správy nevyhoví žiadosti verejného ochrancu práv, verejný ochranca práv túto skutočnosť oznámi jeho nadriadenému orgánu a ak takého niet, vláde Slovenskej republiky.

72. Ak pri vybavovaní podnetu verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce tomu, že zákon, iný všeobecne záväzný právny predpis alebo vnútorný predpis vydaný orgánom verejnej správy porušuje základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb, môže podať podnet na jeho zmenu alebo zrušenie príslušnému orgánu. Orgán, ktorému verejný ochranca práv podal podnet, musí upovedomiť verejného ochrancu práv do tridsiatich dní o opatreniach, ktoré na základe jeho podnetu vykonal.

73. Z celkového počtu viac ako 5000 podnetov doručených verejnému ochrancovi práv je v 37 % podávateľom žena. Diskriminácie žien sa týkal podnet, ktorého prostredníctvom sa na verejného ochrancu práv obrátil kolektív zamestnancov konkrétnej strednej školy. Vo svojom podnete zamestnanci uviedli, že riaditeľ školy nerieši ich sťažnosť na jedného z vedúcich zamestnancov, ktorý každý deň uplatňoval na pracovisku psychický teror výrokmi ponižujúcimi ženskú pohlavie. Verejný ochranca práv podnet preskúmal a zistil, že pracovnoprávne vzťahy s príslušným vedúcim pracovníkom tejto školy boli riešené v rámci danej organizácie na jej operatívnych poradách. Vedúcemu pracovníkovi bolo uložené upozornenie a bol výslovne vyzvaný, aby osobné vzťahy so svojimi podriadenými riešil vhodným spôsobom. Na výzvu verejného ochrancu práv o poskytnutie informácie a predloženie stanoviska riaditeľ školy oznámil, že uvedenému vedúcemu pracovníkovi bola daná výpoveď. Verejný ochranca práv podnet vo veci odložil, keďže spory medzi zamestnancom a zamestnávateľom o nároky z pracovnoprávných vzťahov prejednávajú a rozhodujú súdy a ich riešenie nie je v pôsobnosti verejného ochrancu práv.

74. V roku 1993 bolo zákonom č. 308/1993 Z. z. zriadené **Slovenské národné stredisko pre ľudské práva**, ktorého právomoci boli antidiskriminačným zákonom zmenené a doplnené tak, že medzi základné úlohy strediska patrí aj právna pomoc obetiam diskriminácie a prejavov netolerancie. Vydáva na požiadanie fyzických osôb, právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona. Stredisko je taktiež oprávnené zastupovať účastníka v konaní vo veciach porušenia zásady rovnakého zaobchádzania (v súčasnosti zastupuje v konaní pred súdom ženu rómskej národnosti, ktorá namieta obťažovanie na pracovisku z dôvodu príslušnosti k tejto národnosti - etniku).

75. Do konca 1. polroka 2006 prijalo stredisko na preskúmanie cca 70 podnetov v oblasti diskriminácie žien. Týkali sa najmä prístupu k zamestnaniu, kedy bolo žiadateľkám zabránené v ich profesionálnom uplatnení len z dôvodu, že sú ženského pohlavia. V konkrétnom prípade išlo o ženu, ktorá sa po absolvovaní vysokej školy teologického smeru uchádzala o zamestnanie kazateľa v pracovnom pomere. Orgán, ktorému zaslala svoju žiadosť o zamestnanie, ju odmietol s odôvodnením, že ich cirkev podľa učenia Biblie ustanovuje do pozícií kazateľov výlučne mužov. Takéto konanie považovalo stredisko za priamu diskrimináciu žiadateľky z dôvodu pohlavia a poučilo ju o možnostiach riešenia jej problému, ako aj o možnosti zastupovania žiadateľky strediskom pred súdom. V inom prípade išlo lekárku – špecialistku v príslušnom odbore s atestáciou prvého aj druhého stupňa, ktorá sa prihlásila na vyhlásené výberové konanie na obsadenie voľnej ambulancie v odbore jej špecializácie. Úspešným kandidátom vo výberovom konaní sa stal muž, ktorý mal toho času získanú len atestáciu prvého stupňa, nemal takú dlhoročnú prax v príslušnom odbore ako žiadateľka, a teda zjavne menej spĺňal objektívne kritériá výberu. Stredisko posúdilo túto žiadosť ako priamu diskrimináciu žiadateľky na základe pohlavia. Prípady je t. č. v štádiu rozhodovania na príslušnom súde.

76. V prípade udržania si zamestnania (výberové konanie v súvislosti s organizačnými zmenami) boli pre zamestnankyňu ustanovené dodatočne ďalšie podmienky, už po úspešnom výberovom konaní, čím došlo k jej priamej diskriminácii. V konaní pred súdom o náhradu nemajetkovej ujmy v peniazoch požiadala diskriminovaná stredisko o vydanie odborného stanoviska. Súdny spor skončil pokonávkou (diskriminovaná vzdala žalobu späť) poskytnutím vysokej sumy nemajetkovej ujmy diskriminovanej.

77. Slovenské národné stredisko posudzovalo aj prípady obťažovania na pracovisku (z toho asi 10 sexuálneho opbt'azovania) a diskriminácie pri prepúšťaní zo zamestnania.

Písm. d)

78. Všetky verejné orgány a inštitúcie SR sú povinné zdržiavať sa zapojenia do akéhokoľvek aktu alebo praktiky diskriminácie žien. Antidiskriminačný zákon zároveň ukladá súdom, prokuratúre a iným štátnym orgánom, orgánom územnej samosprávy, orgánom záujmovej samosprávy a iným verejnoprávnym inštitúciám aktívnu povinnosť na požiadanie Slovenského národného strediska pre ľudské práva v určenej lehote poskytnúť stredisku informácie o dodržiavaní ľudských práv.

Písm. e), f), g)

79. Nenastali žiadne významnejšie zmeny.

Článok 3

Zabezpečovanie ľudských práv a základných slobôd

80. V SR je ústavne zakotvená rovnosť pohlaví (článok 12 Ústavy SR) vo všetkých oblastiach uvádzaných v článku 3 Dohovoru. V referovanom období boli prijaté viaceré opatrenia na zabezpečenie zlepšenia postavenia žien tak legislatívnej, ako aj nelegislatívnej povahy:

81. V rokoch 2002 - 2004 schválil parlament SR niekoľko zásadných reforiem v sociálnej oblasti. Zmeny sa týkali najmä systému sociálnej pomoci a rodinnej politiky, reformy trhu práce a politiky zamestnanosti, ako aj reformy sociálneho poistenia a reformy dôchodkového zabezpečenia, ktoré sa s účinnosťou od 1.1. 2004 pretransformovalo na dôchodkové poistenie a stalo sa jedným z podsystémov sociálneho poistenia. Reformy boli vypracované na základe „*Stratégie podpory rastu zamestnanosti prostredníctvom zmien sociálneho systému a trhu práce*“ a vychádzali z filozofie motivovať k aktívnemu hľadaniu a udržaniu si práce.

82. Na základe uvedených reforiem štát pristúpil aj k **podpore rodín s deťmi** podľa nových pravidiel daných novelami príslušných zákonov. Na každé nezaopatrené dieťa najdlhšie do 25 rokov veku štát poskytuje paušálny prídavok na dieťa bez ohľadu na príjem rodiny. Zárobkovo činní rodičia môžu dostať mesačne na každé nezaopatrené dieťa daňový bonus, ktorý pôsobí motivujúco pri hľadaní a udržaní si práce aj v prípade nižšej mzdy a zároveň pomáha najnižším príjmovým skupinám (poskytuje sa na princípe zápornej dane). Štát podporoval rodiny s deťmi do 31.12.2005 aj odvodovým zvýhodnením (jeden z rodičov si mohol znížiť povinné odvody na dôchodkové poistenie o 0,5% za každé nezaopatrené dieťa bez toho, aby to malo vplyv na jeho dôchodok).

83. Dňa 1. júla 2005 nadobudol účinnosť zákon č. 244/2005 Z .z., ktorým sa novelizoval zákon č. 280/2002 Z .z. o rodičovskom príspevku v znení neskorších predpisov. Nová právna úprava zjednotila výšku rodičovského príspevku pre rodiča osobne sa starajúceho o svoje dieťa a pre rodiča vykonávajúceho zárobkovú činnosť. Zároveň umožňuje doplácať rodičovský príspevok k materskému, ak táto nemocenská dávka nedosahuje výšku rodičovského príspevku, čím sa odstránila nerovnosť vo finančnom zabezpečení medzi zárobkovo činným rodičom a rodičom, ktorý pred narodením dieťaťa nevykonával zárobkovú činnosť.

84. V súlade s európskymi smernicami je v Zákonníku práce zakotvená rodičovská dovolenka tak, aby nárok na pracovné voľno bez náhrady mzdy z dôvodu starostlivosti o dieťa mohol vzniknúť nielen žene, ale aj mužovi, ak sa stará o narodené dieťa. Nárok na rodičovské voľno sa tak stal neprenosným právom každého rodiča.

85. Zákonník práce obsahuje celý rad ustanovení pre uľahčenie **zosúladenia pracovných a rodinných povinností** (skrátene pracovného času, pružný pracovný čas a pod.), ktoré sa môžu využívať nediskriminačne oboma rodičmi. Novela Zákonníka práce (zákon č. 210/2003 Z. z.) umožňuje flexibilnejšie pracovné vzťahy, zvyšuje rozsah práce nadčas na max. 250 hodín mesačne, zároveň zavádza formy kratších pracovných časov (do 20 hodín týždenne).

86. Na **elimináciu diskriminácie práce na čiastočný úväzok** sa výslovne v Zákonníku práce ustanovila záruka rovnakých pracovných podmienok pre zamestnancov na kratší pracovný čas, aké sú u zamestnancov, ktorí pracujú v ustanovenom týždennom

pracovnom čase. Skrátenie pracovného času využíva len malé percento zamestnancov. Napríklad v roku 2002 pracovalo 1,9 % pracujúcich na skrátený úväzok - 1,1 % mužov a 2,7% žien. Pomer žien a mužov pracujúcich na skrátený úväzok bol 67,2 % žien ku 32,8 % mužov. Podľa výskumu z roku 2001 ženy uprednostňujú pred skráteným pracovným úväzkom, ktorý súvisí so znížením príjmu, pružnú pracovnú dobu.

87. Prijatím zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o sociálnom poistení“) s účinnosťou od 1. januára 2004 nastala v oblasti sociálneho zabezpečenia zásadná reformná zmena. Nový zákon o sociálnom poistení ustanovuje obdobie **dôchodkového poistenia** podmieňujúce nárok na starobný dôchodok **jednotne pre mužov a ženy**, a to v rozsahu najmenej 10 rokov a postupné zvyšovanie a nediskriminujúce zjednotenie veku odchodu do starobného dôchodku u mužov a žien na 62 rokov. Uvedená legislatíva síce znamená pre ženy zvýšenie veku pre odchod do dôchodku, ale prináša aj možnosť dosiahnuť vyšší starobný dôchodok vzhľadom na viac odpracovaných rokov.

88. Zákonom č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa zavádzajú osobné dôchodkové účty sporiteľov, resp. súkromné starobné dôchodkové sporenie, čím sa dosahuje vyššia zásluhovosť v dôchodkovom systéme. Zároveň sa zavádzajú možnosti poberať starobný dôchodok predčasne alebo popri výkone zárobkovej činnosti, čo umožňuje ženám ale aj mužom slobodu voľby, vzhľadom na svoju sociálnu a zdravotnú situáciu, zvýšiť svoj príjem popri dôchodku, a tým zvýšiť svoju finančnú nezávislosť a kvalitu života.

89. **Zamestnanosť v hospodárstve SR**, ktorá mala v rokoch 1997 až 2000 klesajúci trend, sa od roku 2001 postupne zvyšuje. Zamestnanosť žien v roku 2004 v porovnaní s rokom 2000 vzrástla o 1,3 %. K zvýšeniu počtu pracujúcich žien došlo najmä vo vekovej skupine 50 - 54 ročných (o 25,1 tis. osôb, t. j. o 23,8 %) a vo vekovej skupine nad 55 rokov (o 10,9 tis. osôb, t. j. o 40,5 %). V mnohých prípadoch je riešené zamestnávanie a samozamestnávanie žien prostredníctvom rôznych projektov, na ktorých sa podieľajú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, zamestnávateľské organizácie ako aj mimovládne organizácie prostredníctvom projektov.

90. Pre dosiahnutie progresu v eliminácii rodovej segregácie na trhu práce a na prekonávanie existujúcich bariér sa v rámci Európskeho sociálneho fondu začalo s programami vzdelávania pracovníkov služieb zamestnanosti v oblasti rovnosti príležitostí a eliminácie diskriminačných prejavov a rodových stereotypov, ako aj s programami monitorovania trhu práce z hľadiska uplatňovania zásady rovnosti príležitostí s osobitným zreteľom na prístup k zamestnaniu, prístup k odbornému vzdelávaniu a príprave naň. K riešeniu vyššie naznačených problémov prispieva aj realizovanie rôznych projektov, financovaných alebo realizovaných príslušnými organizáciami a inštitúciami, ako napr. *Program individualizovaných služieb zamestnanosti*, ktorý je súčasťou *Národného akčného plánu zamestnanosti*. V rámci praktických aktivít pri vytváraní podmienok, ktoré ženám uľahčujú nástup na trh práce sú uskutočňované rôznymi subjektmi rekvalifikačné kurzy, doškolovania, motivačné kurzy, poradensko-psychologické kurzy na odstraňovanie psychických bariér pri hľadaní a uplatnení sa v zamestnaní a mnohé ďalšie aktivity.

Vládne materiály:

91. Vláda SR prijala *Koncepciu politiky zamestnanosti na roky 2002 – 2003* a jej ciele boli rozpracované v Národnom pláne zamestnanosti a v Národnom akčnom pláne

zamestnanosti na roky 2002 – 2003. Oba národné plány boli vypracované v zmysle „*Usmernenia politik zamestnanosti*“, prijatých Radou EÚ, kde sú stanovené štyri základné piliere v oblasti politiky zamestnanosti. Jeden z týchto pilierov (IV) je priamo zameraný na posilnenie politik rovnosti príležitostí v oblasti prístupu k zamestnaniu. V tomto pilieri je rozpracovaný rad opatrení, ktorých cieľom je zlepšiť situáciu v oblasti uplatnenia sa žien na trhu práce. Na akčný plán časovo nadväzuje *Národný akčný plán zamestnanosti na roky 2004 - 2006*, ktorý sa vo svojich jednotlivých kapitolách, taktiež zoradených podľa usmernenia politik zamestnanosti, stanovených a definovaných Radou EÚ, venuje problematike rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti prierezovo vo všetkých svojich častiach.

92. Vláda SR prijala viacero materiálov, ktoré obsahujú opatrenia na znižovanie rizika chudoby. Vláda SR pripravila spoločne s Európskou komisiou, Generálnym riaditeľstvom pre zamestnanosť a sociálne veci, *Spoločné memorandum o inklúzii* s cieľom pripraviť krajinu po vstupe do Európskej únie pre plnú participáciu v oblasti sociálnej inklúzie. Memorandum načrtáva principiálne výzvy vo vzťahu k boju proti chudobe a sociálnej exklúzii, prezentuje hlavné politické opatrenia, ktoré Slovenská republika prijala v súlade s dohodou o zapracovaní spoločných cieľov EÚ do národných politik a identifikuje kľúčové politické problémy pre budúce monitorovanie a prehodnotenie politických opatrení. Na základe Spoločného memoranda o sociálnej inklúzii (JIM) bol pripravený *Národný akčný plán boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu*, zameraný na prevenciu sociálnej exklúzie a pomoc marginalizovaným skupinám populácie. JIM identifikoval rizikové oblasti chudoby v SR, v ktorých je rodová rovnosť dôležitým prierezovým aspektom.

Aktivity národných inštitúcií v záujme posilnenia rodovej rovnosti v SR

Projekty:

93. V záujme vytvorenia podmienok pre uplatňovanie rodového hľadiska vo všetkých politikách (gender mainstreaming - GM) v SR odbor rodinnej a rodovej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR pripravil projekt v rámci twinigového programu „*Posilňovanie administratívnych kapacít v oblasti gender mainstreaming*“. Hlavnými partnermi Slovenska v twinigovom projekte je francúzske ministerstvo zamestnanosti, práce a sociálnej kohézie, ktoré spolupracuje s nemeckými expertmi. Uvedení partneri majú už dlhodobejšie skúsenosti v oblasti zavádzania stratégie gender mainstreamingu do praxe. Projekt bude trvať 12 mesiacov. Práca v rámci projektu bude predstavovať nasledujúce aktivity:

- vytvorenie „focal points“ na orgánoch štátnej, regionálnej a miestnej správy,
- podpora zriadenia koordinujúceho orgánu pre implementáciu GM,
- vyškolenie primeraného počtu relevantných aktérov v metodológii GM,
- vytvorenie podmienok pre udržateľnosť projektu v budúcnosti (vyškoliť budúcich trénerov v oblasti GM, zaviesť základy stratégie GM do osnov vzdelávania štátnych zamestnancov a pod.).

94. Program je organizovaný ako projekt, ale dá sa očakávať, že aktivity v oblasti zavádzania rodového pohľadu budú pokračovať ako trvalo udržateľný proces. Cieľom projektu nebude len vytvorenie administratívnych štruktúr pre zavedenie gender mainstreamingu, ale aj vytvorenie určitých analytických nástrojov monitorovania procesu a hlavne pozdvihnutie uvedomenia si potreby rodovej rovnosti v politickom dianí.

95. Cieľom projektu „*Zavádzanie rovnosti príležitostí žien a mužov do agendy regionálnej a miestnej samosprávy*“, ktorý realizoval Odbor rovnosti príležitostí

a antidiskriminácie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, bolo vyškolenie poslancov a pracovníkov úradov regionálnej a miestnej samosprávy v problematike rovnosti príležitostí a oboznámenie sa s existujúcimi inštitúciami pre rovnosť príležitostí v členských štátoch Európskej únie, ako aj s možnosťami zavádzať rodový pohľad do všetkých politik, opatrení a aktivít na každej úrovni správy spoločnosti s osobitným zameraním na výsledok aktivít.

96. Projekt *MATRA „Rovnosť príležitostí v SR“*, podporený z prostriedkov holandskej vlády, sa realizoval v spolupráci so zainteresovanými mimovládnyimi organizáciami a výskumnými inštitúciami. Partnerom v rámci uvedeného projektu bolo Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, užívateľmi odbor rovnosti príležitostí a antidiskriminácie, Koordinačný výbor pre problematiku žien (MPSVR SR) a sekcia pre ľudské práva a menšiny Úradu vlády SR. Zámerom projektu bolo na základe analýzy slovenských a zahraničných skúseností pripraviť návrh posilnenia kompetencií existujúcich a vytvorenia efektívnejších orgánov (inštitúcií) riešiacich problematiku rovnosti príležitostí v SR.

97. Projekt sociálneho auditu *„Rodina a práca“*, ktorého realizátorom je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, je zameraný na motivovanie zamestnávateľov, aby vytvárali pracovné podmienky citlivé k rodinným povinnostiam zamestnancov, čím by uľahčili zosúladienie rodinných a profesionálnych zodpovedností zamestnancov. V kontexte uvedeného projektu v tom čase existujúci Odbor rovnosti príležitostí a antidiskriminácie RPA od roku 2000 začal realizovať každoročne súťaž *„Zamestnávateľ ústretový k rodine“*, ktorej cieľom je motivovať slovenských zamestnávateľov k vytváraniu aktivít na zosúladienie pracovných a rodinných povinností a aktívne pristupovať k otázkam rovnosti príležitostí žien a mužov. V rámci súťaže sa hodnotia 3 kategórie: rodinná politika, zavádzanie opatrení pre podporu rovnosti príležitostí žien a mužov a najoriginálnejšie opatrenie v záujme rodiny. Počet prihlásených súťažiacich organizácií sa z roka na rok zvyšuje.

98. Odbor rodinnej a rodovej politiky Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR takisto spolupracuje pri vypracovávaní jednotných programových dokumentov sektorového operačného programu Ľudské zdroje (SOP-ĽZ) a EQUAL; zasadzuje sa o presadenie opatrení na podporu rodovej rovnosti a boja s diskrimináciou do programových dokumentov; koordinuje uplatňovanie stratégie gender mainstreaming v programoch financovaných zo štrukturálnych fondov; MPSVR SR riadi využívanie finančných prostriedkov z európskych štrukturálnych fondov, najmä prostredníctvom SOP-ĽZ, ktorého globálnym cieľom je zvyšovanie zamestnanosti založenej na kvalifikovanej a flexibilnej pracovnej sile a prostredníctvom Iniciatívy Spoločenstva EQUAL, zameranej na boj proti diskriminácii a nerovnostiam na trhu práce. V rámci Iniciatívy EQUAL je **gender mainstreaming** integrovanou súčasťou všetkých tematických okruhov.

99. Projekt IS EQUAL *„Pracovné podmienky ako determinanty rodovej nerovnosti práce“* realizuje Inštitút pre výskum práce a rodiny Bratislava s národnými partnermi – Národným inšpektorátom práce Košice a Regionálnym úradom verejného zdravotníctva Banská Bystrica a so zahraničnými partnermi z mimovládnych inštitúcií zo Španielska a Talianska. Orgány inšpekcie práce v rámci uvedeného projektu v súlade so svojimi kompetenciami okrem iného vykonávajú aj 240 previerok zamestnávateľov, zameraných na uvedenú problematiku.

100. Od 1. septembra 2004 Justičná akadémia ako rozpočtová organizácia Ministerstva spravodlivosti SR zabezpečuje, organizuje a vykonáva vzdelávanie sudcov, prokurátorov a súdnych úradníkov. V rokoch 2006 – 2008 bude Justičná akadémia realizovať semináre a prednášky zamerané predovšetkým na aktuálnu problematiku ochrany ľudských a prednášky zamerané predovšetkým na aktuálnu problematiku ochrany ľudských práv, azylové právo a problematiku diskriminácie. Zbor väzenskej a justičnej stráže zabezpečuje systematické vzdelávanie príslušníkov zboru v oblasti ľudských práv so zreteľom na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a ostatným formám intolerancie. Tejto problematike venuje pozornosť aj odbor výkonu väzby a výkonu trestu Genrálneho riaditeľstva zboru väzenskej a justičnej stráže, ktorý v spolupráci s občianskymi združeniami a nadáciami pripravil v minulosti „Víkendový vzdelávací program pre príslušníkov zboru“, ktorého súčasťou bola aj problematika predchádzania všetkým formám diskriminácie a plánuje v podobných aktivitách pokračovať prípravou výcvikových kurzov pre lektorov v oblasti ľudských práv.

101. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva od októbra 2005 do októbra 2006 realizuje projekt „Úloha mužov pri zvyšovaní rodovej rovnosti, obzvlášť úloha mužov a otcov v zosúladení pracovného a rodinného života“ pripravený v rámci uzatvorenej výzvy VP/2005/0344 Európskej komisie. Do projektu sú zapojení nadnárodní partneri Česká republika a Luxembursko. Cieľom projektu je podporovať spolupôsobenie (synergiu) medzi národnými politikami v oblasti rodovej rovnosti, a tiež zvyšovať pridanú hodnotu Spoločenstva. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie, realizuje v dvoch fázach (1. fáza: január – november 2006, 2. fáza: január – november 2008) reprezentatívny výskum vnímania ľudských práv a zásady rovnakého zaobchádzania dospeléj populácie v Slovenskej republike. Cieľom projektu je vybudovanie systému pravidelného sledovania informovanosti a postojov vo vzťahu k ľudským právam dospeléj populácie s osobitným zreteľom na zásadu rovnakého zaobchádzania a identifikácia vývojových trendov a nastavenie zamerania dlhodobých programov a kampaní..

Článok 4 **Osobitné opatrenia**

Ods. 1

102. Zastúpenie žien vo verejných funkciách a v rozhodovacích procesoch v SR nie je vyvážené. Na vyriešenie tejto situácie Ministerstvo vnútra SR v spolupráci s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR vypracovalo v roku 2001 návrh zákona, ktorý zavádzal zásadu na kandidátnych listinách do NR SR „každý tretí kandidát má byť opačného pohlavia ako dvaja predchádzajúci“. Návrh sa nepodarilo presadiť. Podobný pokus sa uskutočnil v roku 2003, takisto neúspešne. Odporúčanie výboru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 75) sa v kontexte s uvedeným nepodarilo naplniť, bližšie o odporúčaniach výboru (odseky 75 a 76) uvádzame v článku 7.

103. Antidiskriminačný zákon právne nezakotvuje možnosť prijať **dočasné osobitné opatrenia** zamerané na faktické urýchlenie zrovnoprávnenia žien a mužov. Paragraf 8 ods. 8 antidiskriminačného zákona umožňoval prijať osobitné vyrovnávacie opatrenia, ale iba v súvislosti so znevýhodnením na základe rasového alebo etnického pôvodu: „*na*

zabezpečenie rovnosti príležitostí v praxi a dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania (umožňuje) prijať osobitné vyrovnávacie opatrenia na zabránenie znevýhodnenia súvisiaceho s rasovým pôvodom alebo etnickým pôvodom.“ Zavedenie takýchto vyrovnávacích osobitných opatrení je v súčasnosti na Slovensku sťažené novoprijatým nálezom Ústavného súdu SR z októbra 2005, ktorým rozhodol, že uvedený paragraf antidiskriminačného zákona zakladá zvýhodnenie (pozitívnu diskrimináciu) osôb, ktoré súvisí s rasovým alebo etnickým pôvodom, a preto je protiústavné.

104. Ústavný súd SR začal konanie o preskúmanie súladu antidiskriminačného zákona s Ústavou SR na návrh vlády SR, zastúpenej ministrom spravodlivosti. Svoje rozhodnutie o nesúlade antidiskriminačného zákona s Ústavou SR v náleze odôvodnil najmä tým, že napadnuté ustanovenie antidiskriminačného zákona prijímaním pozitívnych opatrení, ktorými sú osobitné vyrovnávacie opatrenia, zakladá zvýhodnenie (pozitívnu diskrimináciu) osôb a zároveň neurčuje ani rámcovým spôsobom predmet, obsah a kritériá na prijímanie osobitných vyrovnávacích opatrení, čím narušuje ústavne neprijateľným spôsobom právnu istotu v právnych vzťahoch vytváraných pred a po prijatí osobitných vyrovnávacích opatrení. Podľa nálezu Ústavného súdu SR, napadnuté ustanovenie opomenutím dočasnosti osobitných vyrovnávacích opatrení ako rozhodujúceho faktoru sa napokon môže stať aj základom pre diskrimináciu iných skupín bez toho, aby na to existoval ústavne akceptovateľný základ.

105. V zmysle vyššie uvedeného nálezu Ústavného súdu by prijímanie osobitných opatrení na faktické zrovnoprávnenie žien a mužov mohlo byť rovnako považované za protiústavné.

Ods. 2

106. V tejto oblasti nenastali žiadne zmeny, platný Zákonník práce zabezpečuje opatrenia zamerané na ochranu materstva a súčasne zaručuje, že tieto nie sú považované za diskrimináciu.

Článok 5

Odstraňovanie rodových stereotypov a predsudkov

Písm. a)

107. V nadväznosti na Záverečný komentár výboru, časť C. Faktory sťažujúce implementáciu Dohovoru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 74) je možné konštatovať, že na Slovensku nastali **zmeny týkajúce sa postavenia ženy a muža v rodine**. V aktualizácii koncepcie štátnej rodinnej politiky schválenej vládou SR v novembri 2004 sú stanovené priority na roky 2005 – 2006, akými sú zlepšenie prístupu k vzdelávaniu, dostupnosť bývania, zosúladenie pracovného a rodinného života, právna ochrana rodiny a pomoc v krízových situáciách. Základom sociálnej politiky, teda aj rodinnej, sú princípy osobnej zodpovednosti, spravodlivosti a solidarity. Osobitne sa dáva dôraz na rodovú rovnosť, ktorá je považovaná za jeden z princíпов rodinnej politiky, a jej dôsledné uplatňovanie je predpokladom identifikovaných priorít najmä podpory zosúladenia pracovného a rodinného života. Princíp vyváženej pomoci rodinám v každej etape rodinného cyklu. Pomoc rodine spočíva v podpore jej vlastného riešenia životnej situácie, teda v ponúknutí alternatívnych možností podpory. Rodinná politika sa zameriava na podporu rodičov (otcov a matiek) bez ohľadu na právnu formu rodiny, čo zabraňuje zvýhodneniu istej formy rodiny na úkor inej. Politikou zameranou rovnakou mierou na podporu oboch partnerov v rodine sa vytvárajú podmienky

pre **narušenie rodových stereotypov** a striktného určovania plnenia mužskej a ženskej roly v rodine.

108. Príkladom uplatnenia týchto princípov sú vypracované opatrenia na podporu zosúladenia pracovného a rodinného života, opatrenia na pomoc osobám, ktoré sa starajú o člena rodiny z dôvodu veku alebo zdravotného stavu. Opatrenia smerujú k podporovaniu pracovnej aktivity starajúcich sa, ktorá by im umožnila relatívnu ekonomickú nezávislosť a zároveň k podporovaniu zabezpečenia starostlivosti o osoby odkázané na starostlivosť tak, aby sa vytvorila lepšia rovnováha medzi rodinným a pracovným životom.

109. Jedno z opatrení, ktoré umožňuje zosúladiť pracovný a rodinný život, vytvárať možnosti pre vznik flexibilnejších služieb starostlivosti o dieťa v jeho domácom prostredí alebo mimo neho a pozitívne ovplyvňovať možnosť voľby rodiča pri zabezpečovaní starostlivosti o dieťa v jeho ranom veku, sa realizovalo prijatím **zákona č. 244/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 280/2002 Z. z. o rodičovskom príspevku** v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2005. Novou právnou úpravou sa rozšíril okruh možností zabezpečenia kvalifikovanej starostlivosti o dieťa do troch, resp. do šesť rokov veku a súčasne sa rodičom uľahčila príprava a účasť na trhu práce. To znamená, že po uvedenej novele rodičovský príspevok môžu poberať aj pracujúci rodičia, ktorí zabezpečili starostlivosť o svoje dieťa inou osobou, ako aj rodičia, ktorí sa o dieťa starajú osobne.

Písm. b)

110. Na zabezpečenie toho, aby rodinná výchova zahŕňala riadne chápanie **materstva a rodičovstva ako spoločenskej funkcie**, v rámci ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov škôl a školských zariadení sa realizujú v priamo riadených organizáciách Ministerstvo školstva SR (metodicko-pedagogických centrách) nasledovné formy vzdelávania:

- Výchova k manželstvu a rodičovstvu,
- Sexualita v slobode a zodpovednosti,
- Priebežné vzdelávanie učiteľov etickej výchovy,
- Týranie, zneužívanie detí a násilie v rodine,
- Rodovo-citlivá výchova,
- Muž a žena, ich pozícia v rodine, v spoločnosti, nové modely deľby práce,
- Rodovosť a násilie páchané na ženách,
- Teoretické východiská a základy sexuálnej a rodinnej výchovy,
- Triedny učiteľ – koordinátor všetkých výchovných činiteľov.

111. V uvedených projektoch pedagogickí zamestnanci získavajú poznatky a sociálne zručnosti ako sprostredkovať otázky sexuality a sexuálneho zdravia v podmienkach školy na témy: rola muža a ženy, poslanie muža a ženy v súčasnom svete, vývin ľudského jedinca, rozdielový vývin chlapca a dievčaťa, zodpovedný prístup k sexualite, rodové stereotypy, vzťahy k opačnému pohlaviu, partnersky vzťah, manželstvo a rodina v postmodernej dobe.

112. V súlade s kompetenciami Ministerstvo školstva SR požiadalo najmä vysoké školy pripravujúce učiteľov a vychovávateľov, aby v rámci ich vzdelávania pripravovali ich budúcich absolventov na výchovné pôsobenie na žiakov, zamerané na odstraňovanie rodových stereotypov. MŠ SR požiadalo tiež vysoké školy pripravujúce právnikov, aby v rámci výučby príslušných študijných predmetov – právnických disciplín zabezpečovali

výchovu ich budúcich absolventov, zameranú na odstraňovanie rodových stereotypov v ich budúcej činnosti v právnických profesiách.

113. **Výchova k manželstvu a rodičovstvu** je ucelený systém výchovy a vzdelávania žiakov, preto je chápaná ako **integrálna súčasť vzdelávacieho procesu**.

114. Na 1. stupni ZŠ je obsah výchovy k manželstvu a rodičovstvu zameraný na utváranie základných vedomostí a zodpovedných postojov v súlade s vedeckými poznatkami a etickými normami. Táto problematika sa uplatňuje vo vyučovaní viacerých učebných predmetov, kľúčové postavenie má spoločenskovedné učivo prvouky.

115. Na 2. stupni základnej školy je ťažisko vyučovania výchovy k manželstvu a rodičovstvu v predmetoch etická a náboženská výchova. Učiteľ etickej výchovy dôsledne realizuje výchovu k manželstvu a rodičovstvu v súlade s učebnými osnovami etickej výchovy. Biologický aspekt výchovy k manželstvu a rodičovstvu sa realizuje v predmete prírodopis a spoločenskoobčiansky aspekt v predmete občianska výchova. Pri vhodných témach sa aplikuje aj v iných učebných predmetoch (literárna výchova, telesná výchova).

116. Príprava pedagogických zamestnancov k vyučovaniu výchovy k manželstvu a rodičovstvu sa realizuje cez jednotlivé formy ďalšieho vzdelávania výchovných poradcov, učiteľov predmetov výchova k manželstvu a rodičovstvu, biológie, prírodopisu ako aj spoločenskovedných predmetov.

117. Vnímanie materstva ako spoločenskej funkcie ženy a vyzdvihnutie **významu rodičovstva** zakotvil nový **zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine** a o zmene a doplnení niektorých zákonov, (ktorý nahradil doterajší zákon č. 94/1963 Zb. o rodine v znení neskorších predpisov). Nový zákon opätovne zdôrazňuje úlohu rodiny („*Rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Spoločnosť všetky formy rodiny všestranne chráni.*“), no na rozdiel od pôvodného zákona uznáva významnú úlohu rodičovstva: „*Rodičovstvo je spoločnosťou mimoriadne uznávaným poslaním ženy a muža. Spoločnosť poskytuje rodičovstvu nielen svoju ochranu, ale aj potrebnú starostlivosť, najmä hmotnou podporou rodičov a pomocou pri výkone rodičovských práv a povinností.*“ Rodičia majú právo vychovávať deti v zhode s vlastným náboženským a filozofickým presvedčením, pričom vo výchovnej funkcii rodine pomáha celá spoločnosť.

118. Štát a iné spoločenské subjekty vytvárajú rodinám informačné a inštitucionálne podmienky pre zdokonaľovanie ich výchovného pôsobenia. Ide predovšetkým o vzdelávací systém, systém sociálneho zabezpečenia a zdravotnej výchovy. V sociálnej starostlivosti sa štát zameriava na sociálnoprávnu ochranu detí. Nezanedbateľnú funkciu v rámci poskytovania poradensko-psychologickej starostlivosti pre jednotlivca, manželské páry a rodinu majú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny poskytovaním poradensko-psychologických služieb a pedagogicko-psychologické centrá rezortu školstva, poskytujúce komplexnú, interdisciplinárnu a odbornú psychologickú, výchovnú, poradenskú, terapeutickú a preventívnu starostlivosť deťom a mládeži, ich zákonným zástupcom a pedagógom, za účelom optimalizácie ich osobnostného, vzdelávacieho, profesijného a sociálneho vývinu.

Článok 6 Násilie voči ženám a obchodovanie so ženami

119. Potláčanie všetkých foriem obchodovania so ženami a vykorisťovania prostitúcie žien upravuje trestný zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Slovenské trestné zákonodarstvo prešlo mnohými vývojovými zmenami a právne predpisy upravujúce problematiku obchodovania so ženami boli viackrát novelizované. Pôvodný Trestný zákon č. 140/1961 Zb. zakotvoval trestný čin „obchodovanie so ženami“, no jeho následnou novelizáciou, ktorá nadobudla účinnosť 1. septembra 2002, trestný čin „obchodovanie so ženami“ bol rozšírený a nahradený trestným činom „**obchodovanie s ľuďmi**“.

120. Podľa uvedeného novelizovaného znenia predmetom útoku mohla byť nielen osoba ženského, ale aj osoba mužského pohlavia a na spáchanie trestného činu sa nevyžadoval úmysel páchatel'a použiť ženu na pohlavný styk. V rámci novelizácie skutkovej podstaty tohto trestného činu boli rozšírené formy protiprávneho konania aj o iné formy sexuálneho zneužívania, pričom tieto formy konania sa nemuseli udiať iba proti vôli inej osoby, ale aj s jej súhlasom. Novelou bol vykonaný medzinárodný záväzok vyplývajúci z Medzinárodného dohovoru o potlačovaní a zrušení obchodu ľuďmi a vykorisťovaní prostitúcie iného z roku 1949, ku ktorému pristúpila vtedajšia Československá socialistická republika dňa 14. marca 1958.

121. Aktuálna zákonná úprava postihu obchodovania s ľuďmi korešponduje so zákonom o európskom zatýkacom rozkaze č. 403/2004 Z. z., ktorého prostredníctvom sa v právnom poriadku Slovenskej republiky zabezpečuje aplikácia rámcového rozhodnutia Rady EÚ z 19. júla 2002 o boji proti obchodovaniu s ľuďmi a aplikácia *Protokolu o prevencii, potláčaní a trestaní obchodovania s ľuďmi, osobitne so ženami a deťmi* (protokol doplnil Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu z roku 2000 s platnosťou pre Slovenskú republiku od roku 2004). V súčasnosti tiež prebieha vnútroštátny proces ratifikácie Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.

122. Aktuálny Trestný zákon rozšíril jednotlivé formy protiprávneho konania, (ktoré spočíva v použití podvodného konania, obmedzovaní osobnej slobody, v použití násilia, hrozby násilia, hrozby inej ťažkej ujmy alebo iných foriem donucovania, ďalej v prijatí alebo poskytnutí peňažného plnenia či iných výhod na dosiahnutie súhlasu osoby, od ktorej je iná osoba závislá, alebo v zneužití bezbrannosti alebo inak zraniteľného postavenia) aj o prechovávanie a prevzatie iného, hoci aj s jeho súhlasom, čím ustanovil zmenu v doterajšom ponímaní, vzhľadom na to, že Slovenská republika sa stáva nielen krajinou tranzitu, ale aj cieľovou krajinou. V prípade, že páchatel' spácha uvedený trestný čin ako člen zločineckej skupiny alebo ním spôsobí smrť viacerých osôb, hrozí mu až výnimočný trest. Zákon trestný čin „obchodovanie s ľuďmi“ nekvalifikuje ako „trestný čin proti ľudskej dôstojnosti“, ale ako „trestný čin proti slobode“ a zvyšuje najnižšiu trestnú sadzbu z troch na štyri roky odňatia slobody.

123. **Prostitúcia** ako taká je naďalej v Slovenskej republike fenomén, ktorý sa prieči dobrým mravom, no jej vykonávanie nie je trestné. Trestné je koristenie z prostitúcie, ktoré je postihnutelné podľa § 367 TZ ako trestný čin kupliarstva. Pod pojmom prostitúcia sa rozumie uspokojovanie sexuálnych potrieb iného súložou, iným spôsobom pohlavného styku alebo iným obdobným sexuálnym stykom za odmenu. Pôvodná skutková podstata trestného činu kupliarstva bola súčasným trestným zákon rozšírená; od 1. januára 2006 je trestné aj

využitie, získanie a ponúknutie na vykonávanie prostitúcie, ako aj umožnenie jej vykonávania.

124. Množstvo odhalených prípadov, ktoré sa týkajú oboch vyššie spomínaných trestných činov, udáva nasledovná tabuľka.

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	30.6. 2005
Kupliarstvo § 367	4	9	11	9	23	13	22	12
Obchodovanie s ľuďmi § 179	3	11	16	6	17	28	27	4

125. Ako odpoveď na odporúčania výboru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 81 a 82) uvádzame nasledovné: Na zvýšenie účinnosti boja proti obchodovaniu s ľuďmi, vykorisťovaniu a prostitúcie žien bola dňa 1. júna 2002 vytvorená špeciálna policajná jednotka „oddelenie boja proti obchodovaniu s ľuďmi a sexuálnemu vykorisťovaniu“. Jednotka je začlenená pod Prezídium Policajného zboru a je súčasťou Úradu boja proti organizovanej kriminalite. Medzi hlavné úlohy jednotky patrí:

- odhaľovanie kriminality spojenej s obchodovaním s ľuďmi, sexuálnym vykorisťovaním, kupliarstvom, výrobou a rozširovaním detského pornografického diela a obchodovaním s deťmi,
- vykonávanie analýz trestnej činnosti,
- metodické usmerňovanie a koordinovanie činnosti odborov boja proti organizovanej kriminalite v procese odhaľovania trestnej činnosti spojenej s obchodovaním s ľuďmi a sexuálnym vykorisťovaním,
- koordinácia spolupráce s partnerskými zahraničnými službami pri riešení medzinárodnej organizovanej trestnej činnosti spojenej s obchodovaním s ľuďmi a sexuálnym vykorisťovaním.

126. K 1. aprílu 2005 bolo oddelenie obchodovania s ľuďmi a sexuálneho vykorisťovania povýšené na odbor, čo viedlo aj k miernemu nárastu počtu pracovníkov. Odbor dostal nový názov **Odbor obchodovania s ľuďmi, sexuálneho vykorisťovania a podpory obetí**, z čoho vyplýva rozšírenie jeho právomocí a povinností na zabezpečenie podpory obetiam obchodovania a sexuálneho vykorisťovania. Odbor aktívne spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami a krízovými centrami pri zabezpečovaní pomoci obetiam obchodovania s ľuďmi, či už ide o psychologickú pomoc alebo poskytnutie dočasného útočiska.

127. Na zlepšenie nepriaznivej situácie v oblasti obchodovania so ženami boli zo strany odboru vykonané viaceré akcie zamerané proti poskytovaniu sexuálnych služieb v erotických salónoch. Pri týchto akciách asistovali aj iné zložky polície, napr. pracovníci hraničnej a cudzineckej polície a finančnej polície. Odbor v rámci vyšetrovania prípadov zlákania žien do zahraničia na vykonávanie prostitúcie pod zámienkou rôznych prác spolupracuje s partnerskými políciaми v Nemecku, Slovinsku a Švédsku. Pracovníci odboru pôsobia tiež v prípadoch zabezpečovania návratu obchodovaných žien späť na Slovensko.

128. Problematika boja proti obchodovaniu s ľuďmi dostala v roku 2005 nový impulz. Minister vnútra vymenoval **expertnú skupinu pre prevenciu a pomoc obetiam**

obchodovania s ľuďmi. Skupina je zložená zo zástupcov rôznych ministerstiev, mimovládnych organizácií a tiež zástupcov IOM, UNHRC. Prvoradou úlohou skupiny bolo vypracovať Národný akčný plán boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

129. Medzitým bol 1. októbra 2005 z poverenia vlády vymenovaný **národný koordinátor pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi**, ktorého úlohou bude koordinovať činnosti subjektov zainteresovaných na plnení úloh vyplývajúcich z Národného akčného plánu boja proti obchodovaniu s ľuďmi.

130. *Národný akčný plán boja proti obchodovaniu s ľuďmi* bol schválený vládou dňa 11. januára 2006 uznesením č. 5/2006. Plán obsahuje celý rad úloh v oblasti organizácie a koordinácie aktivít, zbierania a vyhodnocovania relevantných údajov, ale tiež v oblasti prevencie, zvyšovania informovanosti, vzdelávania a pomoci obetiam. Okrem realizácie rôznych informačných kampaní a vzdelávania príslušných štátnych úradníkov sa buduje inštitucionalizovaná spolupráca štátnych inštitúcií s mimovládnyimi organizáciami, vypracuje sa model návratu obeť obchodovania späť do SR, ktorý bude zahŕňať i program resocializácie (pozri prílohy: Článok 6 – príloha 3).

131. SR v snahe bojovať proti obchodovaniu, využíva skúsenosti medzinárodných inštitúcií, najmä OSN, OBSE a Rady Európy.

132. Pokiaľ ide o **násilie páchané na ženách**, v rozmedzí rokov 1999 - 2002 boli v Slovenskej republike prijaté novely Trestného zákona, Trestného poriadku, zákona o priestupkoch, Občianskeho súdneho poriadku, Občianskeho zákonníka, zákona o odškodnení obeť násilných trestných činov a zákona o sociálnej pomoci, ktoré môžu podstatnou mierou prispieť k zefektívneniu procesu eliminácie násillia páchaného na ženách. Účinky noviel zákonov sa začínajú hodnotiť a ich prínos naznačuje skvalitnenie riešenia problematiky domáceho násillia. K najpodstatnejším zmenám došlo v oblasti násillia, ktoré je v dôvodových správach k novelám zákonov označované pod širším pojmom „domáce násillie“.

133. Trestný zákon č. 300/2005 Z. z. postihuje konanie naplňajúce skutkovú podstatu trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby na širšom okruhu osôb v nadväznosti na rozšírenie právneho vymedzenia pojmu blízka a zverená osoba. Za blízke alebo zverené osoby nepovažuje iba osoby v priamom príbuzenstve, ale zahŕňa aj osvojiteľa, osvojenca, bývalého manžela, druha, bývalého druha, rodiča spoločného dieťaťa a osobu, ktorá je vo vzťahu k nim blízka. Zákonodarca rozšíril objektívnu stránku skutkovej podstaty tohto trestného činu a stanovil pri jej naplnení zvýšenú trestnú sadzbu. Trestný zákon tiež zavádza tzv. ochranné liečenie a umožňuje súdu, aby ho uložil páchatelovi, ktorý spáchal násillný čin voči blízkej alebo zverenej osobe, ak sa dá predpokladať, že tento bude v násillnom konaní pokračovať.

134. Novelami pôvodného Trestného zákona č. 140/1961 Zb. sa zaviedol zákaz priblíženia sa k poškodenému na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov a zákaz zdržiavať sa v blízkosti obydllia poškodeného. Predmetom kritiky výboru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 79 a 80) boli obmedzené možnosti policajných orgánov podať žalobu proti páchatelovi násillia nezávisle od obeť trestného činu. V súvislosti s uvedeným novela Trestného poriadku umožnila začať trestné stíhanie proti páchatelovi aj bez súhlasu obeť. V Trestnom poriadku sa zúžil okruh trestných činov, na ktorých stíhanie je potrebný súhlas poškodeného a legislatívne zabezpečil, aby trestné činy

voči členovi rodiny boli stíhané zo zákona (ex offa) a nebol vyžadovaný súhlas obeť násilia, či znásilnenia. Viaceré výskumy totiž poukázali na to, že intenzita násilia sa stupňuje po podaní trestného oznámenia a násilníci si často vynucovali od poškodených odopretie súhlasu k trestnému stíhaniu. Podobne sa postupovalo aj pri novelizácii zákona o priestupkovom konaní.

135. V roku 2001 bola zavedená nová skutková podstata trestného činu „sexuálne násilie“. Páchateľom tohto trestného činu môže byť muž aj žena. Novelou v roku 2003 sa ustanovilo, že ak už bol páchateľ za trestné činy týrania blízkej osoby a zverenej osoby, znásilnenia, sexuálneho násilia a sexuálneho zneužívania alebo obchodovania s ľuďmi už dvakrát potrestaný a trest aspoň sčasti vykonal, súd mu uloží trest odňatia slobody na doživotie, ak sú splnené podmienky podľa Trestného zákona, inak mu uloží trest odňatia slobody na dvadsaťpäť rokov, ak tomu nebránia okolnosti hodné osobitného zreteľa. Súd však nemôže takému páchateľovi uložiť trest odňatia slobody pod dvadsať rokov.

136. Výnimka zo zásady oficiality, resp. legality spočívajúca v dispozičnom práve poškodeného vzťahujúcom sa na celé trestné konanie, bola prebratá aj do nového Trestného poriadku („súhlas poškodeného“). Podľa tohto nového ustanovenia súhlas poškodeného sa nebude vyžadovať pri trestných činoch typických pre domáce násilie (napr. týranie blízkej osoby a zverenej osoby, znásilnenie, sexuálne násilie a pod.), ale je potrebný len pri taxatívne vymenovaných trestných činoch, ktoré nepatria do oblasti domáceho násilia. Tým sa presnejšie a prehľadnejšie upravuje využitie dispozičného práva poškodeným a nakladanie s ním v priebehu trestného konania. Navyše pripúšťa možnosť znovu udeliť už odoprený alebo späť vzatý súhlas, ak tento prejav vôle nebol slobodný.

137. V roku 2005 nadobudol účinnosť zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý zaviedol do Trestného zákona novú skutkovú podstatu trestného činu „nezákonná sterilizácia“.

138. Novela Občianskeho zákonníka priniesla zásadný prelom v doterajšej praxi. Zakotvila ustanovenie, ktoré umožňuje už počas trvania spoluvlastníctva, teda počas trvania manželstva, ale aj po rozvode, až do jeho rozdelenia súdnym rozhodnutím, zabrániť násilníkovi užívať byt alebo dom manželov. Novoprijatá právna úprava zohľadňuje, že právo užívať obydlie má každý z manželov a ak jeden z nich robí druhému svojím násilným správaním toto užívanie prakticky nemožným, je potrebné obeť realizáciu jej ústavného práva zabezpečiť aj tým, že násilníkovi sa jeho právo užívať byt obmedzí. Súd zároveň stanovuje, kedy a za akých podmienok sa násilníkovi neposkytuje bytová náhrada.

139. V nadväznosti na Občiansky zákonník sa novelou Občianskeho súdneho poriadku umožnilo súdom uložiť násilníkovi predbežným opatrením, aby nevstupoval dočasne do domu alebo do bytu, v ktorom býva osoba blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo vo výchove, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násilia.

140. Výbor vo svojich záveroch (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 81 a 82) ďalej poukázal na absenciu **ochranných mechanizmov pre obeť domáceho násilia** a odporúčal SR vytvoriť krízové centrá poskytujúce lekársku a psychologickú pomoc obeť násilia.

141. V roku 2000 a následne v rokoch 2001, 2003 a 2004 bol viackrát menený a doplnený zákon č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov, na základe ktorého sa umožňovalo vybudovanie siete špeciálnych zariadení pre ženy postihnuté násilím, v ktorých im mala byť poskytovaná špecializovaná sociálna pomoc a sociálna asistencia, sociálne a psychologické poradenstvo, sprostredkovanie právneho poradenstva a iné formy špecializovaného poradenstva.

142. V roku 2004 bola uznesením vlády SR č. 1092/2004 prijatá **Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách**, ktorej cieľom je vytvoriť koordinovanú a integrovanú spoluprácu všetkých relevantných aktérov pri predchádzaní vzniku násilia, zabezpečovaní rýchlej a efektívnej pomoci, efektívnom využívaní existujúcej legislatívy v praxi a vytváraní dostatočnej poznatkovej báze o násilí páchanom na ženách (pozri prílohy: Článok 6 – príloha 1).

143. Stratégia predstavuje základný rámec pre začatie efektívnych postupov v oblasti prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách a v rodinách a analyzuje násilie páchané na ženách a násilie páchané v rodinách v širšom slovenskom spoločenskom kontexte ako aj v kontexte medzinárodných dokumentov. Taktiež načrtáva východiská riešenia problematiky násilia v intímnych vzťahoch, definuje základné princípy, ciele a realizačné zásady stratégie.

144. Pre efektívne napĺňanie stratégie uložila vláda SR vypracovať v roku 2005 **Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách**. Tento dokument bol vypracovaný na roky 2005 až 2008 a bol schválený vládou SR 24. augusta 2005 uznesením č. 635. Základným cieľom národného akčného plánu je implementovať adekvátne a efektívne postupy na predchádzanie a elimináciu násilia páchaného na ženách tak, aby obeť nemuseli čeliť porušovaniu ich základných ľudských práv a mohli žiť svoj život bezpečne, slobodne, dôstojne a bez akéhokoľvek ohrozenia. Slovenské národné stredisko vypracovalo komparačnú štúdiu Prostriedky právnej ochrany pre ženy, obeť násilia v Slovenskej republike a vo vybraných členských štátoch EÚ (Švédsko), ktorú 31. mája 2006 predložilo Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny SR. (pozri prílohy: Článok 6 – príloha 2).

145. Národná stratégia vo svojich opatreniach prináša návrhy riešenia problematiky v rôzne dlhom časovom rozsahu plnenia cieľov. Akčný plán obsahuje opatrenia, ktoré je nutné riešiť okamžite, a aj tie, ktoré tvoria základnú bázu riešenia danej problematiky a z ktorých sa bude vychádzať pri plnení dlhodobých cieľov. Ide predovšetkým o realizáciu základných krokov v oblasti prevencie, vzdelávania, výskumu, ako aj budovania inštitucionálneho rámca koordinovanej pomoci ženám, na ktorých bolo páchané násilie. Podstatné je aj ďalšie zlepšovanie legislatívneho zabezpečenia celej problematiky. Predmetná problematika je v zmysle rozhodnutia MŠ SR od r. 2006 začlenená do *Národného plánu výchovy k ľudským právam na roky 2005 – 2014*. V januári 2006 bola pri Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva zriadená Národná komisia pre výchovu k ľudským právam na základe uznesenia vlády SR č. 446/2004 Z.z. z 13. 5 2004. Vznik komisie pri Slovenskom národnom stredisku pre ľudské práva vyplýva zo záväzku SR uvedenom v hodnotiacom stanovisku, ktoré SR vypracovala a odovzdala OSN už počas I. dekády k ľudským právam.

146. Národný akčný plán reaguje aj na potrebu zvyšovania počtu útulkov a krízových centier pre obeť domáceho násilia a zavádzanie špecializovaných služieb v sieti sociálnych služieb na podporu týraných žien a ich detí, ktorých na Slovensku stále nie je dostatok.

V rámci implementovania národného akčného plánu budú ďalej vytvorené integrované intervenčné tímy odborníkov v záujme koordinácie práce zainteresovaných profesií v záujme efektívneho poskytovania pomoci týraným ženám a ich deťom.

147. Gestorom akčného plánu je Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR v spolupráci s **Expertnou skupinou pre prevenciu násilia páchaného na ženách a v rodinách** pri Rade vlády SR pre prevenciu kriminality. Prvé zasadnutie pracovnej skupiny sa uskutočnilo v decembri 2005. Na ňom sa jednotliví členovia dohodli, že je potrebné rozšíriť členstvo v skupine o ďalších expertov mimovládneho sektora, tak aby mimovládne organizácie mali možnosť viac participovať pri príprave rôznych koncepčných a legislatívnych návrhov a zmien (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 83 a 84).

148. Od 1. januára 2006 bolo zriadené Centrum právnej pomoci ako štátna rozpočtová organizácia so sídlom v Bratislave na základe zákona č. 327/2005 Z. z o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi. Centrum zabezpečuje poskytovanie právnej pomoci fyzickým osobám, ktoré v dôsledku svojej materiálnej núdze nemôžu využívať právne služby na riadne uplatnenie a ochranu svojich práv.

149. Dôležité zmeny nastali v štatistických sledovaní problematiky násilia voči ženám. Sledovanie štatistiky o páchaní násilia voči ženám bolo umožnené tým, že sa v rámci súboru údajov sleduje údaj *poškodená osoba – žena*. Vybrané, najdôležitejšie údaje z trestnej štatistiky sú každoročne sprístupnené na internetovej stránke Ministerstva spravodlivosti SR www.justice.gov.sk.

150. Cieľom nového **zákona č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi**, ktorý preberá európsku legislatívu do slovenského právneho poriadku, je zlepšenie prístupu k možnosti získať odškodnenie za ujmu spôsobenú úmyselným násilným trestným činom, ktorý je spáchaný na území iného členského štátu Európskej únie, ako je členský štát, na ktorého území má poškodený trvalý pobyt. S týmto cieľom sa vytvára mechanizmus podania žiadosti o odškodnenie, ustanovuje sa orgán SR zodpovedný za rozhodovanie o žiadosti i orgán, ktorý poškodenému občanovi SR alebo občanovi iného členského štátu EÚ s trvalým pobytom na území SR a osobe bez štátnej príslušnosti s trvalým pobytom na území SR, ktorým bola spôsobená ujma na zdraví na území iného členského štátu EÚ, poskytne pomoc potrebnú na podanie žiadosti o odškodnenie.

151. Dôležité údaje o násilí páchanom na ženách podávajú výskumy. Prvým reprezentatívnym výskumom v tejto oblasti na Slovensku bol výskum: Bodnárová, B.-Filadelfiová, J.: Domáce násilie a násilie páchané na ženách v SR, SŠPR, 2003. Výskum sa uskutočnil na reprezentatívnej vzorke (v prvej časti dospelá populácia, v druhej časti ženy nad 18 rokov) prostredníctvom štandardizovaných dotazníkov, údaje sa zbierali metódou face-to-face rozhovorov. Analýza údajov preukázala výskyt rôznych foriem násilia od fyzického a sexuálneho, cez psychické a sociálne, až po ekonomické násilie. Toto sa prejavuje v rôznych prostrediach: v práci, v škole, v rovesníckych skupinách, na verejnosti, ale aj v súkromí rodinného či partnerského života. Čo sa týka násilia mimo partnerské vzťahy, takmer 40% žien vo veku 18 - 65 rokov má osobnú skúsenosť so sexuálnym násilím a 19,1 % s fyzickým násilím. Ženy na Slovensku zažívajú viac násilia od mužov, ktorých poznajú. Z dospelých žien v SR vo veku 15 - 65 rokov, ktoré mali niekedy v živote partnera, zažilo násilie aspoň od jedného z partnerov 29,3 % žien - takmer každá tretia žena. Pritom

15,1 % zažilo vyhranené násilie (t. j. často opakované fyzické či sexuálne násilné skutky a takmer trvalo prítomné psychické, sociálne alebo ekonomické násilie) a 14,2 % má skúsenosť s miernejším násilným vzťahom (t. j. opakovaný výskyt viacerých skutkov fyzického či sexuálneho násilia a frekventovaný výskyt psychického, sociálneho alebo ekonomického násilia). Násilie páchané na ženách je na Slovensku vážny problém, ktorému je a bude dôsledne venovaná náležitá pozornosť.

Zmeny v trestnoprávnej a občianskoprávnej oblasti násilia páchaného na ženách

152. V období 1998 až 2006 boli prijaté nové, resp. novelizované právne predpisy dotýkajúce sa aj násilia páchaného na ženách:

- Zákon č. 215/2006 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi
- Zákon č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 311/1999 Z. z. o registri trestov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediaciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 4/2001 z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 65/2001 Z. z. o správe a vymáhaní súdnych pohľadávok v znení neskorších predpisov (Tento zákon s účinnosťou od 1. apríla 2001 zriadil v § 4 Justičnú pokladnicu, ktorej funkciu vykonáva Krajský súd v Bratislave.)
- Zákon č. 185/2002Z. z. o Súdnej rade Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 458/2003 Z. z. o zriadení Špeciálneho súdu a Úradu špeciálnej prokuratúry a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 548/2003 Z. z. o Justičnej akadémii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 549/2003 Z. z. o súdnych úradníkoch v znení zákona č. 757/2004 Z.z.
- Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č.93/2006 Z.z.
- Zákon č. 403/2004 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 420/2004 Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- Zákon č. 528/2005 Z. z. o výkone trestu povinnej práce a o doplnení zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon 221/2006 Z. z. o výkone väzby

Celkový počet obetí (2002 – 2005)

	2002	2003	2004	2004	2005
násilná kriminalita					
- vraždy	135	155	136	136	119
- lúpeže na osobách	1505	1872	2039	2039	1792
- úmyselné ublíženie na zdraví	4506	4215	3962	3962	4020
- týranie blízkej osoby a zverenej osoby	167	1194	1145	1145	830

mravnostná kriminalita					
znásilnenie	172	234	224	224	200
sexuálne zneužívanie	464	424	468	468	398
obchodovanie s ľuďmi	24	43	33	33	18

Počet žien – obetí násilnej trestnej činnosti (2002-2005)

	2002	2003	2004	2005
násilná kriminalita				
- vraždy	54	52	41	41
- lúpeže na osobách	383	547	597	569
- úmyselné ublíženie na zdraví	1261	1057	888	894
- týranie blízkej osoby a zverenej osoby	111	895	920	635
mravnostná kriminalita				
- znásilnenie	172	234	224	200
- sexuálne zneužívanie	400	372	399	359
- obchodovanie s ľuďmi	22	42	29	16

Zdroj: MV SR, 2006

Štatistika o počte odsúdených, poškodených (obetí trestných činov) a odškodnených osôb za roky 1998 až 2004

Počet odsúdených	§ 204	§ 215	§ 227- § 229	§ 241	§241a	§ 242 -§243	§ 246	§ 246a
1998	7	18	1	89	0	266	10	0
1999	1	11	0	73	0	263	3	0
2000	4	33	0	60	0	270	13	0
2001	6	23	1	65	0	305	6	0
2002	5	50	0	63	1	218	6	0
2003	8	137	0	72	8	183	7	0
1.polrok 2004	3	165	2	37	7	96	6	0

Zdroj: MS SR, 2005

153. **Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov** z hľadiska implementácie Dohovoru ustanovuje nasledovné právne relevantné skutkové podstaty trestných činov, ktoré sú uvádzané aj v tabuľkách s počtom odsúdených a poškodených.

§ 208	Týranie blízkej osoby a zverenej osoby
§150-153	Nedovolené prerušenie tehotenstva
§ 199	Znásilnenie
§ 200	Sexuálne násilie
§ 201-202	Sexuálne zneužívanie
§ 179	Obchodovanie s ľuďmi
§ 246	Neoprávnený experiment na človeku a klonovanie ľudskej bytosti

Č A S Ť II

Článok 7 Politický a verejný život

Písm. a)

154. Žiadna významnejšia zmena nenastala.

Písm. b)

155. Zastúpenie žien vo verejných funkciách a v rozhodovacích procesoch v SR je nevyvážené. V **NR SR** po voľbách v roku 2002 bolo z celkového počtu 150 poslancov 29 žien, čo predstavovalo 19,3 %. Následne po odchode niektorých žien ako poslankyň do **Európskeho parlamentu** ich počet klesol na 24 žien, čo predstavuje v súčasnosti 16 %.

V roku 1998 bol podiel žien v parlamente 14 %. V Európskom parlamente je zo 14 poslancov 5 žien, z toho 1 je predsedníčkou parlamentného výboru. Zastúpenie žien vo vládach v priebehu ostatných 10 rokov bolo nízke – vo **vláde** v rokoch 1998 až 2002 boli 2 ženy (jedna podpredsedníčka vlády a jedna ministerka), vo vláde v rokoch 2002 – 2006 boli 2 ministerky, v štyroch rezortoch boli ženy vo funkcii štátnych tajomníčok. V súčasnej vláde po voľbách v roku 2006 je 1 ministerka.

156. Aktuálna právna úprava v SR neurčuje povinnosť proporcionálneho zastúpenia mužov a žien pri navrhovaní kandidátov na kandidátnu listinu pre voľby. Podiel žien na kandidátnych listinách politických strán bol vo voľbách do NR SR v roku 1994 15 % zo všetkých kandidátov, v roku 1998 16,8 %, v roku 2002 23,4 %, čo naznačuje stúpajúcu tendenciu (pozri prílohy: Článok 7 – príloha 1).

157. Výbor pre odstránenie diskriminácie žien vyjadril vo svojich odporúčaniach (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 75 a 76) znepokojenie nad skutočnosťou, že špecifické opatrenia, načrtnuté v Dohovore, boli vládou SR nesprávne pochopené a následne i nesprávne interpretované. Výbor preto odporučil prijať právne a iné mechanizmy zamerané na odstránenie pretrvávajúceho zvýhodnenia mužov v zamestnaní a politike. Uznal, že vytvorenie kvót a iných krátkodobých opatrení v tejto oblasti je často kontroverzné, napriek tomu vyzval na použitie osobitných dočasných opatrení a odporučil tiež vytvorenie časového harmonogramu na dosiahnutie min. 30 % zastúpenia žien predovšetkým v politike a účasti v politických stranách.

158. Zavedenie **kvót** alebo prijatie iných osobitných dočasných opatrení určených na faktické zrovnoprávnenie žien a mužov antidiskriminačný zákon neumožňuje. Pre budúcnosť však aktivity na dosiahnutie vyrovnaného zastúpenia žien vo verejných orgánoch a v rozhodovacích funkciách v SR ostávajú v strede záujmu ako inštitucionálnych mechanizmov pre rovnosť príležitostí, tak aj mimovládnych organizácií, činných v oblasti podpory žien a rovnosti príležitostí žien a mužov.

159. V rokoch 2001 až 2004 sa realizoval projekt *MATRA „Posilnenie účasti žien vo verejnom a politickom živote v SR“*, ktorého cieľom bolo dosiahnuť vyváženjšie zastúpenie žien a mužov v demokratických štruktúrach slovenskej spoločnosti zvýšením účasti žien vo verejnom živote a v politike. Koordinátorom projektu bolo občianske združenie Profesionálne ženy v spolupráci s Centrom prevencie a riešenia konfliktov a Inštitút pre verejné otázky a politiku Holandska. Hlavnými aktivitami v rámci projektu bolo organizovanie verejnej diskusie o potrebe a podmienkach účasti žien vo verejnom živote a v politike, vytvorenie platforiem pre účasť žien v politike, ktorej reprezentantmi sa stali predstavitelia politického, verejného a spoločenského života. Vyškolení lektori pred voľbami do NR SR, do VÚC a na komunálnej úrovni školili ženy, ktoré sa rozhodli ísť do politiky a verejného života. Spolu bolo v rámci Slovenska preškolených 600 žien.

160. Ďalšími dôležitými aktivitami v rámci projektu boli vydávanie občasnika „*Listy*“, podpora konkrétnych žien pri ich vstupe do verejného života, ako aj aktivity zamerané na zmenu legislatívy, s cieľom dosiahnuť zavedenie kvót do zákona o voľbách. V rámci tohto projektu bol vytvorený časový harmonogram na dosiahnutie minimálneho 30 % zastúpenia žien v politike do roku 2010.

161. Napriek tomu, že sa nepodarilo dosiahnuť zákonom stanovené kvóty na kandidátnych listinách politických strán, niektoré politické strany začali uvažovať, respektíve

zaviedli svoje vlastné vnútorné pravidlá pre posilnenie postavenia žien v ich stranách. Ďalším pozitívnym výsledkom týchto aktivít bolo zvýšenie povedomia o problematike vyváženého zastúpenia žien v rozhodovacích procesoch, ktorá sa stala diskusnou témou v parlamente, v politických stranách a hlavne aj v médiách.

Písm. c)

162. Od 1. januára 2004 môžu fyzické aj právnické osoby poukazovať (každý daňovník) **2 % z dane na verejnoprospešné aktivity mimovládnych neziskových organizácií** – občianskym združeniam. Toto právo si môžu občania aj firmy uplatňovať na základe nového zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov. Občania poukazujú 2 % zo zaplatenej dane jednej organizácii, firmy môžu 2 % rozdeliť medzi viacero organizácií.

Článok 8 Ženy v diplomacii

163. V **diplomatických službách** SR v zahraničí pracovalo v roku 2005 309 pracovníkov, z tohto je 100 žien. Z celkového počtu 85 vedúcich diplomatických misií Slovenskej republiky je 11 žien, 4 vo funkcii vedúcej zastupiteľského úradu SR, 2 vo funkcii vedúcej stálej misie SR a 3 riaditeľky slovenských inštitútov v zahraničí.

164. Ženy sa takisto ako vedúce delegácií alebo ich členky zúčastňujú rokovaní medzinárodných organizácií. Vedúcou delegácie SR na 49. zasadnutí Komisie pre postavenie žien bola generálna riaditeľka sekcie z Úradu vlády SR, súčasťou delegácie boli aj dve zástupkyne mimovládneho sektora. Na 50. zasadnutí Komisie pre postavenie žien sa ministerka práce, sociálnych vecí a rodiny zúčastnila rokovania okrúhleho stola na najvyššej úrovni .

Článok 9 Štátne občianstvo

Ods. 1

165. Slovenská republika podpísala a ratifikovala viaceré medzinárodné zmluvy týkajúce sa štátneho občianstva osôb. Dňa 6. novembra 1997 Slovenská republika ako členský štát Rady Európy podpísala a následne dňa 30. apríla 1998 ratifikovala *Európsky dohovor o občianstve*, ktorý bol publikovaný v Zbierke zákonov SR pod č. 418/2000. V súlade s článkom 4 dohovoru sa zmluvné strany zaväzujú, že pri príprave a prijímaní noriem týkajúcich sa občianstva, budú rešpektovať všeobecné princípy uvedené v dohovore, t.j. že *„každý má právo na občianstvo, svojho občianstva nikto nebude svojvoľne zbavený a ani manželstvo, ani zrušenie manželstva medzi občanom zmluvného štátu a cudzincom, ani zmena občianstva jedného z manželom neovplyvní automaticky občianstvo druhého z manželov“*.

166. Okrem uvedeného dohovoru Slovenská republika podpísala a ratifikovala aj Dohovor o právnom postavení osôb bez štátnej príslušnosti a dodatok k tomuto dohovoru (oznámenie MZV SR č. 206/2001 Z. z.), Dohovor o redukovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti (č. 192/2001 Z. z.), z ktorých vyplývajú viaceré medzinárodnoprávne záväzky v oblasti štátneho občianstva osôb, ako aj Dohovor o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (oznámenie MZV SR č. 380/2001 Z. z.).

167. Podmienky pre nadobúdanie a stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky upravuje *zákon č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky*, ktorý poskytuje rovnaké práva mužom aj ženám.

168. Občianka SR po uzavretí manželstva s cudzím štátnym príslušníkom alebo zmene štátnej príslušnosti manžela počas manželstva nestratí automaticky štátne občianstvo SR, jej štátne občianstvo sa nezmení automaticky na štátnu príslušnosť manžela, neurobí ju osobou bez štátnej príslušnosti a ani ju neprinúti prijať štátnu príslušnosť manžela. Podľa čl. 5 Ústavy SR a § 9 ods. 1 uvedeného zákona štátne občianstvo Slovenskej republiky môže stratiť štátny občan SR len prepustením zo štátneho zväzku SR na základe vlastnej žiadosti. Iné možnosti straty štátneho občianstva SR Ústava SR a citovaný zákon neprípúšťajú.

Ods. 2

169. Podľa § 5 ods. 1 písm. a) a b) zákona č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky *„Štátne občianstvo SR nadobúda dieťa, ktorého aspoň jeden z rodičov je štátnym občanom SR, alebo narodené na území SR, ktorého rodičia sú bez štátnej príslušnosti, alebo narodené na území Slovenskej republiky, ktorého rodičia sú cudzími štátnymi príslušníkmi a narodením nenadobúda štátne občianstvo žiadneho z nich“*, teda nie je podstatné, či je to matka alebo otec.

170. Podľa § 6 zákona osvojením nadobúda štátne občianstvo SR dieťa, ktoré nie je štátnym občanom SR, no bolo osvojené osvojiteľom alebo osvojiteľmi, z ktorých aspoň jeden je štátnym občanom SR, pričom opäť nie je rozhodujúce či osvojiteľom je osoba ženského alebo mužského pohlavia.

171. V súlade s § 7 ods. 1 až 6 zákona štátne občianstvo SR možno udeliť na žiadosť osobe, ktorá nie je štátnym občanom SR po splnení zákonom stanovených podmienok; naturalizovaná môže byť teda rovnako osoba ženského, ako aj mužského pohlavia.

172. Štátne občianstvo SR je rovnocenné bez ohľadu na právny titul jeho nadobudnutia (§10). Zároveň citovaný zákon č. 40/1993 Z. z. v ustanovuje prednosť medzinárodných zmlúv *„v prípade, že medzinárodná zmluva, ktorou je SR viazaná, upravuje niektoré otázky vo veci štátneho občianstva odlišne od tohto zákona, platí úprava v medzinárodnej zmluve“* (§ 17).

Č A S Ť III

Článok 10 Vzdelanie

Písm. a)

173. Platná legislatíva v SR zabezpečuje nediskriminačný prístup žien k vzdelávaniu a ďalšiemu vzdelávaniu na všetkých typoch škôl a vzdelávacích a doškoloňovacích inštitúciách. Ústava SR ustanovuje, že každý občan má právo na vzdelanie bez rozdielu pohlavia. Školská dochádzka je povinná a občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možností spoločnosti aj na vysokých školách. Pokiaľ ide o programy ďalšieho vzdelávania, každý má právo sa

vzdelávať v každom veku svojho života podľa svojich schopností a záujmov (pozri prílohy: Článok 10 – príloha 1, 2, 3).

174. Vzdelanostná úroveň občanov v SR je vysoká, právo na vzdelanie uplatňujú ženy i muži bez rozdielu. **Vzdelanostná úroveň žien** je približne rovnaká ako u mužov a významne prispieva k uplatneniu žien na trhu práce. Z ekonomicky aktívneho obyvateľstva sa dlhodobo udržuje rovnaký podiel žien a mužov s vysokoškolským vzdelaním (medzi 11 % až 12 %). K októbru 2004 bol počet študentov na verejných VŠ v dennej forme štúdia 106 194, z toho 54 765 žien, t. j. viac ako polovica celkového počtu. V externej forme štúdia to bolo 50 367 študentov, z toho žien 32 591, čiže vyše 60 %.

175. Podľa zamerania vysokých škôl tvoria ženy percentuálny podiel študentov: vyše 60 % na vysokých školách humanitného, prírodovedného zamerania, vyše 50 % ekonomického zamerania, takmer 50 % umeleckého zamerania, asi 40 % poľnohospodárskeho zamerania a cca 25 % technického zamerania. V technickom zameraní v potravinárstve tvoria ženy vyše 60 % študentov, v elektrotechnike menej než 10 %, ale v architektúre takmer polovicu. Podiel žien opakujúcich vysokoškolské štúdium v niektorých ročníkoch na celkovom počte študentov je len 31 %, tzn., že sú vo VŠ štúdiu úspešnejšie.

176. Úplné stredné všeobecné vzdelanie dosahuje viac ekonomicky aktívnych žien ako ekonomicky aktívnych mužov (dlhodobo približne 36 % u žien, u mužov 23 %). Vo vysokoškolskom technickom vzdelávaní oproti iným krajinám je vysoký počet študujúcich žien (napr. v r. 2002 v dennom štúdiu z 30 934 študentov bolo 8239 žien, počet študujúcich žien v technickom vzdelávaní mierne stúpa). Žien so základným vzdelaním je medzi ekonomicky aktívnymi občanmi viac, počet pracovníkov s týmto vzdelaním postupne klesá ako u žien, tak aj u mužov (od roku 1995 z 13 % na 4,8 % u žien a 4 % mužov).

Písm. b)

177. Súčasná právna úprava reprezentovaná Ústavou Slovenskej republiky a **zákonom č. 29/1984 Z. z. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon)** v znení neskorších predpisov, nepripúšťa v rámci vzdelávania diskrimináciu z hľadiska pohlavia, či možnosti prístupu ku vzdelaniu, alebo ovplyvňovanie počtu prijatých žiakov na stredné školy z hľadiska pohlavia. Na všetky typy a druhy stredných škôl sú prijímaní žiaci len na základe splnených požiadaviek prijímacích skúšok, rôznosť pohlavia nerozhoduje.

178. Taktiež antidiskriminačný zákon upravuje zásadu rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady v oblasti vzdelania.

Písm. c)

179. V oblasti vzdelania, ako aj ďalšieho vzdelávania a rekvalifikácií pretrvávajú rodové stereotypy. Kompetentné inštitúcie vo svojich dokumentoch plánujú zintenzívniť zavádzanie opatrení, ktoré by zvýšili záujem žien o vzdelávanie v tých profesiách, ktoré sú dosiaľ považované za mužské a ktoré by odstránili neproporcionalitu v tejto oblasti, ale výsledky zatiaľ nie sú dostatočne viditeľné. Jednou z hlavných bariér, ktoré bránia naplneniu takto stanoveného cieľa, je pretrvávajúce stereotypné vnímanie úlohy mužov a žien v spoločnosti. Pokiaľ ide o odporúčanie Výboru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 86) na iniciovanie alternatívneho vzdelávania (hlavne s ohľadom na znevýhodnené skupiny) a systémov odbornej prípravy, s cieľom stimulovať dievčatá a ženy do štúdia všetkých odborov, ale najmä netradičných odborov

štúdiá a odstrániť rodovú zaujatosť, ktorá existuje v systéme prípravy na povolanie, nebolo dosiahnuté výraznejšie zlepšenie.

180. V záujme postupného **odstraňovania odvetvovej segregácie podľa pohlaví** sa na školách začínajú vytvárať podmienky na stimulovanie žiakov prostredníctvom poradcov a učiteľov škôl na voľbu netypických povolání pre mužov a pre ženy. Na plnenie tohto cieľa metodicko-pedagogické centrá realizujú v rámci ďalšieho vzdelávania zaškolenie výchovných poradcov na školách a tiež učiteľov základných a stredných škôl a začínajú s prípravou na rodovo netradičné povolania a podporujú vzdelávanie zamerané na elimináciu bariér zamestnateľnosti spôsobených rodovo stereotypnou socializáciou.

181. Napriek uvedeným opatreniam na základe výsledkov z „Výberového zisťovania pracovných síl“ je možné konštatovať, že sa ešte výraznejšie nezmenila rodová segregácia zamestnania podľa jednotlivých odvetví. Pretrváva výraznejšie zastúpenie mužov v odvetviach, ktoré sú považované za typicky mužské a ženy sú vo väčšej miere zastúpené v odvetviach typicky ženských.

182. Výbor vo svojom odporúčaní (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 85) poukázal na vytvorenie a stály nárast počtu škôl pre dievčatá, ktoré svojím zameraním podporujú už spomínané tradičné stereotypné chápanie postavenia žien v spoločnosti a požiadal o informácie o postavení a zameraní týchto škôl.

183. Situácia sa v tejto oblasti výrazne zmenila. Počet dievčenských škôl klesol zo 75 škôl v roku 1995 na 6 škôl v roku 2005. V prvej etape poklesol počet týchto škôl z organizačných dôvodov. V ďalšej etape poklesol počet škôl inováciou študijného odboru „obchod a podnikanie“ so zmenou profilu absolventa – jeho rozšírením aj pre chlapcov. Ministerstvo školstva SR schválilo inovovanú pedagogickú dokumentáciu v roku 2002. Takto stratilo svoje opodstatnenie niekoľko ďalších dievčenských škôl. Uplatnenie študijného odboru „obchod a podnikanie“, čo tvorilo pôvodnú náplň dievčenských škôl, potvrdilo svoju životaschopnosť na trhu práce a potvrdilo tiež záujem chlapcov aj dievčat o tento odbor, čo legislatíva plne umožňuje.

184. Zdôrazňujúc význam možnosti vybrať si **štúdium netradičných študijných odborov** pre chlapcov i dievčatá v záujme rovnakých príležitostí pre obe pohlavia, sa napr. v roku 2005 inovovala pedagogická dokumentácia študijných odborov, ktoré stereotypne uprednostňovali dievčatá a v rámci tejto inovácie sa zmenili aj názvy študijných odborov používaných v ženskom rode, čím sa zvýraznil aj nediskriminačne akcentovaný profil absolventa a jeho uplatnenie na trhu práce v záujme rovnakých príležitostí pre obe pohlavia.

185. V rámci výchovno-vzdelávacej pôsobnosti Ministerstva školstva SR sú podporované a presadzované projekty a programy zamerané na problematiku rovnoprávnosti a postavenia žien. Táto problematika sa uplatňuje vo vyučovaní viacerých učebných predmetov, pričom kľúčové postavenie majú spoločenskovedné predmety ako etická výchova, občianska náuka, náuka o spoločnosti. Predmetná problematika bude v zmysle uznesenia vlády SR č. 635/2005 k návrhu Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2005 – 2008 od r. 2006 začlenená do **Národného plánu výchovy k ľudským právam na roky 2005 – 2014** (schváleného operatívnou poradou MŠ SR vo februári 2004).

Písm. d)

186. Školský zákon umožňuje, aby sa žiakom gymnázií a stredných odborných škôl poskytlo štipendium a hmotné zabezpečenie s prihliadnutím na ich sociálne pomery a prospech. Hmotné zabezpečenie zahŕňa najmä stravovanie a ubytovanie. Žiakom sa môže poskytnúť štipendium a hmotné zabezpečenie zo štátnych rozpočtových prostriedkov alebo z prostriedkov organizácií.

187. **Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách** a o zmene a doplnení niektorých zákonov upravuje komplexne celý systém sociálnej podpory študentov. Sociálna podpora sa študentom poskytuje priamou (štipendiá) a nepriamou formou (stravovanie a ubytovanie podľa možnosti s poskytnutím príspevku na náklady spojené so stravovaním a ubytovaním a finančná podpora a organizačná podpora športových činností a kultúrnych činností). Do systému sociálnej podpory patrí aj poskytovanie zvýhodnených pôžičiek študentom.

188. Pokiaľ ide o štipendiá poskytované z prostriedkov štátneho rozpočtu, študentom, ktorí majú trvalý pobyt v Slovenskej republike, sa na základe splnenia ustanovených podmienok priznáva sociálne štipendium. Na sociálne štipendium má študent právny nárok a pre jeho priznanie je rozhodujúci príjem študenta a s ním spoločne posudzovaných osôb.

189. Z vlastných zdrojov poskytuje vysoká škola prospechové štipendiá, a to za vynikajúce plnenie študijných povinností, dosiahnutie vynikajúceho výsledku v oblasti štúdia, výskumu, vývoja, umeleckej alebo športovej činnosti, alebo ako jednorazovú či pravidelnú sociálnu podporu.

190. Každý študent má právo uchádzať sa o služby systému sociálnej podpory, ak spĺňa podmienky predpísané na ich poskytnutie. Pritom nie je určujúce, či ide o študenta ženského alebo mužského pohlavia. Platná legislatíva v SR zabezpečuje rovnaké príležitosti pre využívanie štipendií a iných príspevkov na štúdiá. Najmä antidiskriminačný zákon upravuje zásadu rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady v oblasti vzdelania.

Písm. e)

191. V oblasti ďalšieho vzdelávania má každý, kto prejaví záujem o ďalšie vzdelávanie, právo vzdelávať sa v každom veku svojho života podľa podmienok ustanovených **zákonom č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní** podľa svojich schopností a záujmov. Ženy aj muži majú rovnaké príležitosti a právo kedykoľvek si doplniť, rozšíriť a prehĺbiť získané vzdelanie, rekvalifikovať sa alebo uspokojiť svoje záujmy. Zároveň majú zabezpečený rovnaký prístup ku vzdelávacím programom a aktivitám. Prístup k ďalšiemu vzdelávaniu a rekvalifikáciám je umožnený rovnako ženám ako aj mužom. V rekvalifikačných kurzoch však dlhodobo prevládajú ženy, ktoré sú ochotnejšie a flexibilnejšie v prístupe k vzdelávaniu. Napr. podľa údajov ŠÚ SR z Výberového zisťovania pracovných síl za 4. štvrt'rok 2001 bol v roku 2001 počet žien v rekvalifikačných kurzoch v SR 2,2 tis., mužov 1,4 tis.

Písm. f)

192. V SR je ústavne zakotvená rovnosť pohlaví vo všetkých oblastiach, nevynímajúc prístup ku vzdelaniu. Bezplatný prístup k vzdelaniu je legislatívne zaručený na základných a stredných školách a na vysokých školách podľa finančných možností štátu, so zabezpečením komplexného poradenstva. Pravidelná školská dochádzka je kontrolovaná a regulovaná opatreniami na zamedzenie záškoláctva, s cieľom znížiť počet žiakov (chlapcov aj dievčat), ktorí nedokončia školskú dochádzku. Opatrenia na podporu pravidelnej školskej

dochádzky a zníženia počtu tých, ktorí školu nedokončia, sú aj súčasťou diskusií mnohých vzdelávacích seminárov učiteľov.

193. Pre dievčatá zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktoré neukončili deviaty ročník ZŠ, je vytvorená vzdelávacia cesta v učebnom odbore pre učilištia 3161 0 praktická žena. Novým, netradičným riešením sú i nové formy neformálnych vzdelávacích inštitúcií v rámci európskej koncepcie „**škôl druhej šance**“. Iniciatíva škôl druhej šance navrhnutá Európskou komisiou v dokumente z roku 1995 Biela kniha „*Vyučovanie a učenie: smerom k vzdelávajúcej sa spoločnosti*“, s cieľom bojovať proti nezamestnanosti medzi mladými ľuďmi vo veku 16 - 24 rokov, ktorí predčasne odišli zo škôl bez dosiahnutia požadovanej kvalifikácie, nachádza svoje uplatnenie i v SR. Školy druhej šance sa podieľajú na zlepšovaní schopnosti a motivácie učiť sa a nadobúdání základných vedomostí a nových zručností.

194. V školskom systéme SR sa diskriminácia voči dievčatám v prístupe ku vzdelaniu nevyskytuje.

Písm. g)

195. Jednou z hlavných úloh telesnej výchovy a športu je postupné zvyšovanie zapájania žien do športových aktivít, vytváranie podmienok pre uplatnenie žien na všetkých úrovniach oblasti riadenia športu, ako aj rôzne aktivity pre zdravotne postihnuté ženy a dievčatá. Dôkazom toho je aj čoraz väčšie uplatnenie žien na trénerských, funkcionárskych postoch v zainteresovaných zväzoch, v občianskych športových združeniach a pod. Postupne sa presadzujú ženy vo výberoch reprezentácie jednotlivých druhoch športov, čoho dôkazom je úspešná reprezentácia žien na vrcholných svetových podujatiach a medzinárodných olympiádach, ktoré zároveň dobre slúžia ako vzory pre mladú generáciu žien.

196. V legislatíve SR týkajúcej sa športu a telesnej kultúry však neexistuje konkrétny článok, ktorý by sa explicitne vyjadroval k diskriminácii žien. Pre SR je v tejto oblasti smerodajná *Európska charta o športe* Rady Európy z roku 1992, ktorá však nemá právnu záväznosť. V Európskej charte o športe sa uvádza: „*v slobodnom prístupe k športovým zariadeniam a športovým aktivitám sa nepripúšťa žiadna diskriminácia na základe pohlavia, rasy, jazyka, vierovyznania, politického, alebo iného názoru, sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnostnej menšine, majetkovému vlastníctvu alebo iného statusu.*“

197. S cieľom zlepšenia podmienok a celkového postavenia žien v SR aktívne pôsobia mimovládne ženské organizácie napr. **Komisia ženy a šport pri Slovenskom olympijskom výbore** (ďalej SOV). Jej hlavným zameraním je:

- zvýšenie zapojenia žien do športu,
- aktivity pre postihnuté ženy a dievčatá,
- organizovanie seminárov ženy v športe,
- podpora seminárov a kurzov pre ženy, ktoré pôsobia ako trénerky a rozhodkyne,
- navrhuje konkrétne opatrenia a závery v súvislosti s riešením problémov žien,
- monitorovanie počtu žien v reprezentačných družstvách a zväzoch ako pretekárky,
- trénerky, vedúce družstiev.

198. Komisia každoročne vyhodnocuje, ale aj odmeňuje v rámci Dní športu korešpondenčnú súťaž „*Mama, poďme športovať*“. V oblasti športu má SR zastúpenie žien aj na svetových konferenciách. Posledná sa konala v marci 2004 v Maroku. Slovensko zastupovala bývalá olympionička, v súčasnosti podpredsedníčka SOV pani Mária Mračnová.

199. Myšlienka prezidenta MOV J.A. Samarancha o 10 % zastúpení žien vo vedúcich funkciách do roku 2000 a 20 % do roku 2010 sa pravidelne mapuje a hodnotí. Komisia prispieva informáciami o ženách do časopisu EWS (Európsky ženský šport), ktorý začal v roku 2000 vychádzať a propaguje činnosť Komisie ženy a šport pri SOV.

200. Priložená tabuľka uvádza percentuálne zastúpenie žien v 35 športových organizáciách.

- 1) volené členky výboru
- 2) zamestnankyne
- 3) trénerky
- 4) rozhodkyne
- 5) lekárky
- 6) členky reprezentačného tímu

	1	2	3	4	5	6
do 10 %	13	10	14	22	14	10
11 - 20 %	8	1	2	6	1	4
21 - 30 %	4	1	4	1	0	1
31 - 40 %	3	2	1	1	1	5
41 - 50 %	1	4	1	2	0	4
viac ako 50 %	0	7	1	1	0	2
počet organizácií	29	25	23	33	16	26

201. Na otázku, čo považujete za najvýznamnejšie prekážky športovania žien vo vašom športe, 36 organizácií odpovedalo takto:

a/ technická náročnosť športu	17
b/ nedostatok času	23
c/ ženy nerozumejú dôležitosti športovať pre zdravie	0
d/ nedostatok financií	17
e/ kultúrne, náboženské tradície	17
f/ politické dôvody	0
g/ taktická náročnosť športu	3
h/ je to čisto mužský šport	2
i/ neorganizujeme súťaže pre ženy	5
j/ iné – uveďte aké	14

Písm. h)

202. V tejto oblasti nenastali zmeny. Ďalšie informácie v kontexte tohto odseku sa nachádzajú v čl. 12.

Článok 11 **Zamestnanie**

Ods. 1, písm. a)

203. Ústava SR v článku 35 zabezpečuje občanom SR právo na prácu, pričom štát v primeranom rozsahu hmotne zabezpečuje občanov, ktorí nie z vlastnej viny nemôžu toto právo vykonávať.

204. Okrem ústavnoprávneho zakotvenia, **zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov zakotvuje právo občana slobodne si zvoliť zamestnanie a vykonávať ho na celom území SR alebo v zahraničí, pričom toto právo je zabezpečené pre všetkých, ktorí môžu pracovať, chcú pracovať a hľadajú si zamestnanie.

Ods. 1, písm. b)

205. V § 14 zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení zákona č. 365/2004 Z. z. (antidiskriminačný zákon) zakotvuje právo občana na prístup k zamestnaniu bez akýchkoľvek obmedzení v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch a obdobných právnych vzťahoch ustanovených antidiskriminačným zákonom, pričom zakazuje diskrimináciu aj z dôvodu manželského stavu alebo rodinného stavu. Citovaný zákon obsahuje ustanovenia, ktoré vecne nadväzujú na *smernicu Rady č. 76/207/EHS z 9. februára 1996 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, pokiaľ ide o prístup k zamestnaniu, odbornej príprave a postupu v zamestnaní a o pracovné podmienky a smernicu Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani.*

206. Na základe **zákona o službách zamestnanosti** má občan právo podať úradu práce, sociálnych vecí a rodiny sťažnosť v súvislosti s porušením uvedených práv a povinností a úrad je povinný na sťažnosť občana bez zbytočného odkladu odpovedať, vykonať nápravu, upustiť od takéhoto konania a odstrániť jeho následky. Úrad nesmie občana postihovať alebo znevýhodňovať preto, že si občan uplatňuje svoje práva vyplývajúce z práva na prístup k zamestnaniu. Ak práva občana sú dotknuté v dôsledku nedodržania práv na prístup k zamestnaniu alebo pri uplatnení diskriminačného postupu v prístupe k zamestnaniu, má možnosť sa podľa antidiskriminačného zákona domáhať právnej ochrany na súde.

207. Podľa **Zákonníka práce** zamestnávateľ pri prijímaní fyzickej osoby do zamestnania nesmie porušiť zásadu rovnakého zaobchádzania, ak ide o prístup k zamestnaniu. Zamestnávateľ nesmie zisťovať informácie týkajúce sa rodinných pomerov zamestnanca, počtu detí, tehotenstva, rodinného stavu a pod. Ak zamestnávateľ pri vzniku pracovného pomeru poruší túto povinnosť, fyzická osoba má právo na primeranú peňažnú náhradu.

208. V prípade, ak zamestnávateľ nepostupoval v súlade s pracovnoprávnymi predpismi, má uchádzač o zamestnanie alebo zamestnanec možnosť obrátiť sa v zmysle **zákona č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov** na príslušný inšpektorát práce. Za zavinené porušenie

povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych predpisov môže byť zamestnávateľovi uložená pokuta až do výšky 1 mil. Sk. Podľa zákona č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme v znení neskorších predpisov pri výberovom konaní sa musí dodržiavať zásada rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávnych a obdobných právnych vzťahoch, ustanovená antidiskriminačným zákonom. V súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania sa zakazuje diskriminácia aj z dôvodu manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, odborovej činnosti, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia. Aj novela zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce, ktorá bola uskutočnená zákonom č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci umožňuje zamestnancom, ktorí sú poškodení porušením povinností vyplývajúcich z pracovnoprávnych vzťahov, podať sťažnosť na príslušnom inšpektoráte práce.

Ods. 1, písm. c)

209. Z čl. 35 Ústavy SR vyplýva, že každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň. V rámci služieb zamestnanosti sa princíp rovnakého zaobchádzania uplatňuje pri poskytovaní pomoci uchádzačom o zamestnanie a záujemcom o zamestnanie, najmä pri hľadaní vhodného zamestnania, ako aj pri vzdelávaní a príprave pre trh práce potrebnej na uplatnenie sa na trhu práce.

210. Zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov rozšíril možnosť poskytnutia príspevku na služby pre rodinu s deťmi, a to uchádzačovi o zamestnanie, ktorý sa zúčastňuje vzdelávania a prípravy pre trh práce a pritom je rodičom starajúcim sa o dieťa pred začatím povinnej školskej dochádzky. Zámerom je podporiť uchádzačov o zamestnanie s rodičovskými povinnosťami vzdelávať sa a zvýšiť svoje šance uplatniť sa na trhu práce.

Ods. 1, písm. d)

211. Legislatívne zabezpečenie rovnosti odmeňovania - uplatnenie princípu **rovnosti v odmeňovaní mužov a žien** je zabezpečené platnými právnymi predpismi Slovenskej republiky. V zmysle Zákonníka práce musia byť mzdové podmienky rovnaké pre mužov a ženy bez akejkoľvek diskriminácie podľa pohlavia a ženy a muži majú právo na rovnakú mzdu za prácu rovnakej zložitosti, zodpovednosti a namáhavosti vykonávanú, pri rovnakých pracovných podmienkach a pri dosahovaní rovnakej výkonnosti a výsledkov práce. Vymedzením kritérií zložitosti, zodpovednosti, namáhavosti a podmienok výkonu práce uplatňovaných na hodnotenie práce sa nepriamo garantuje aj nárok mužov a žien na rovnakú mzdu za prácu rovnakej hodnoty.

212. Zákonník práce v prílohe obsahuje *Charakteristiky stupňov náročnosti pracovných miest*, ktorými sa ustanovujú stupne náročnosti práce v závislosti od hodnoty práce určenej podľa vyššie uvedených kritérií. Prostredníctvom charakteristík sa právne garantuje rovnaká spodná hranica nároku zamestnanca na mzdu za prácu, ktorá je zaradená do rovnakého stupňa náročnosti, t. j. ktorej sa prisudzuje rovnaká hodnota, a to každému zamestnancovi bez ohľadu na pohlavie.

213. Napriek vyhovujúcej legislatíve nebola na Slovensku dosiahnutá rovnosť v odmeňovaní žien a mužov, v roku 2003 priemerný zárobok žien dosiahol 72,9 % úrovne priemerného zárobku mužov (zdroj: Štruktúra miezd v SR za rok 2003, ŠÚ SR, november 2004). Rozdiely v odmeňovaní sú väčšie v súkromnom sektore a majú tendenciu stúpať s výškou dosiahnutého vzdelania. Zamestnanecká segregácia podľa pohlavia sa významným spôsobom premieta do rozdielov v mzdách mužov a žien, nie je to však jediná príčina. Nižšia

mzda je v SR charakteristická práve pre odvetvia a profesie, v ktorých prevažujú ženy. Vo feminizovaných odvetviach sa mzdy pohybujú na úrovni alebo pod úrovňou priemernej mzdy v hospodárstve SR.

214. Vo svojich odporúčaní (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 87 a 88) výbor vyjadril znepokojenie nad rozdielmi v platoch žien a mužov a odporučil prijatie špeciálnych opatrení zameraných na odstránenie diskriminácie založenej na pohlaví na pracoviskách, ako i v ostatných sférach sociálnej politiky štátu. Skutočnosť, že situácia v odmeňovaní žien sa dlhodobo nedarí upraviť, spôsobovala aj absencia účinných kontrolných mechanizmov. V tomto smere je pozitívom, že zákonom č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a novým Zákonníkom práce, do ktorého bol zaradený § 119 ods. 3 o rovnosti odmeňovania žien a mužov, sa dozor inšpekcie práce rozšíril aj na oblasť rovnosti žien a mužov z hľadiska odmeňovania.

215. V uvedenom kontexte vykonal Národný inšpektorát práce previerky v zamestnávateľských organizáciách. Na základe jednej z nich, vykonanej v roku 2003: *Posilnenie rovnosti príležitostí, zosúladenie pracovného a rodinného života* bolo navrhnuté, aby sa inšpekcia v tejto oblasti vykonávala priebežne počas dlhšieho časového obdobia, hlavne pokiaľ ide o zamestnankyne a zamestnancov, ktorí sa majú vrátiť z materskej dovolenky a osoby uchádzajúce sa o prácu v predzmluvných vzťahoch. Národný inšpektorát práce a krajské inšpektoráty práce budú v zmysle zákona o inšpekcii práce naďalej pravidelne vykonávať osobitné previerky zamerané na kontrolu dodržiavania platnej legislatívy, týkajúcej sa hlavne zosúladenia rodinného a pracovného života a budú pracovať na vytvorení efektívnejších metodík a indikátorov pri posudzovaní dodržiavania zásad rodovej rovnosti v zamestnaní. Orgány inšpekcie práce v roku 2006 začali s vykonávaním minimálne 240 previerok v rámci úlohy "Pracovné podmienky ako determinanty rodovej nerovnosti práce". Previerky majú byť zamerané na kontrolu dodržiavania ustanovení predpisov, týkajúcich sa rovnosti príležitostí pri prijímaní do zamestnania, profesného rastu, dodržiavania predpisov pri zamestnávaní žien, tehotných a matiek do konca 9. mesiaca po pôrode a mladistvých a predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Ods. 1, písm. e)

216. Jednou z kľúčových parametrických zmien v systéme sociálneho poistenia bolo odstránenie diferencovaného **postavenia mužov a žien v dôchodkovom systéme**. Ženy majú častejšie ako muži tendenciu prerušovať svoju pracovnú kariéru z rodinných dôvodov, čo sa rieši priznávaním určitých dôchodkových nárokov v období, v ktorom sa venujú napr. výchove svojich detí. Ani takéto redistribučné mechanizmy však nedokázali tento problém vyriešiť úplne. Z tohto dôvodu je hlavnou oblasťou, v ktorej je potrebné presadzovať spoločensky akceptované princípy rovnosti mužov a žien, oblasť trhu práce. Výška dôchodkových dávok je totiž odvodzovaná od výšky predchádzajúcich príjmov.

217. Nová právna úprava systému sociálneho poistenia, účinná od 1. januára 2004, zjednotila podmienky nároku na pozostalostné dôchodky pre mužov aj ženy, čím došlo k odstráneniu preferenčného postavenia žien v tejto oblasti.

218. Rovnaké postavenie mužov a žien je rovnako výrazne viditeľné aj v novom systéme starobného dôchodkového sporenia, v ktorom je výpočet dôchodku podmienený použitím rodovo nediferencovaných (unisex) úmrtnostných tabuliek.

219. Podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov štát v sledovanom období platil poistné na starobné poistenie a na invalidné postenie za fyzickú osobu, ktorá sa osobne a celodenne stará o dieťa do šiestich rokov jeho veku alebo o dieťa s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom do siedmich rokov jeho veku. Vymeriavací základ štátu, z ktorého sa platí toto poistné, je za tieto osoby 60 % a 70 % jednej dvanástiny všeobecného vymeriavacieho základu. Od nadobudnutia účinnosti **zákona č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení** a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (od 1. januára 2005) štát platí za uvedený okruh osôb aj príspevky na starobné dôchodkové sporenie.

220. V porovnaní s právnou úpravou dôchodkového zabezpečenia účinnou do 31. decembra 2003, keď bol nárok na starobný dôchodok podmienený získaním najmenej 25 rokov zamestnania a dovŕšením veku potrebného na nárok na starobný dôchodok, ktorý bol ustanovený v zásade diferencovane podľa pohlavia a vek potrebný na nárok na starobný dôchodok žien, bol diferencovaný aj podľa počtu vychovaných detí, došlo s účinnosťou od 1. januára 2004 k zásadným zmenám v podmienkach nároku na starobný dôchodok. Nový zákon o sociálnom poistení ustanovuje obdobie dôchodkového poistenia podmieňujúce nárok na starobný dôchodok jednotne pre mužov a ženy, a to v rozsahu najmenej 10 rokov a postupné zvyšovanie a zjednotenie veku odchodu do starobného dôchodku u mužov a žien na 62 rokov, pričom pred účinnosťou nového zákona o sociálnom poistení bol dôchodkový vek stanovený u mužov na 60 rokov a u žien na 53 až 57 rokov v závislosti od počtu vychovaných detí.

Ods. 1, písm. f)

221. Všetky v úvode uvedené legislatívne úpravy z rezortu zdravotníctva zahrnujú ochranu zdravia zamestnanca s osobitným zreteľom na ochranu zdravia a na bezpečné pracovné podmienky vrátane ochrany poslania ženy ako matky.

Ods. 2, písm. a)

222. Uplatnenie výpovede z dôvodu tehotenstva, materskej dovolenky, manželského stavu Zákonník práce nepozná, a teda takýto výpovedný dôvod zamestnávateľ nemôže voči zamestnancovi uplatniť. Zamestnávateľ môže dať zamestnancovi výpoveď iba z dôvodov taxatívne uvedených v Zákonníku práce (organizačné dôvody na strane zamestnávateľa, zdravotné dôvody a porušenie pracovnej disciplíny na strane zamestnanca, nesplnenie požiadaviek a predpokladov, neuspokojivé plnenie pracovných úloh). Dôvod výpovede sa musí vo výpovedi skutkovo vymedziť tak, aby ho nebolo možné zameniť s iným dôvodom, inak je výpoveď neplatná. Dôvod výpovede nemožno dodatočne meniť.

223. Zákonník práce je koncipovaný na ochrane zamestnancov so zodpovednosťou za rodinu. V čase, keď je zamestnankyňa tehotná, alebo keď je zamestnankyňa na materskej dovolenke, alebo keď je zamestnankyňa a zamestnanec na rodičovskej dovolenke, taktiež osamelému zamestnancovi, ktorý sa stará o dieťa mladšie ako tri roky, zamestnávateľ nesmie dať výpoveď. Skončiť pracovný pomer môže s touto skupinou zamestnancov len výnimočne, a to v prípadoch, ak sa zrušuje alebo premiestňuje zamestnávateľ alebo jeho časť. Zamestnávateľ tiež nemôže okamžite skončiť pracovný pomer s tehotnou zamestnankyňou, so zamestnankyňou na materskej dovolenke alebo so zamestnankyňou a zamestnancom na rodičovskej dovolenke, s osamelou zamestnankyňou alebo s osamelým zamestnancom, ak sa stará o dieťa mladšie ako tri roky, alebo so zamestnancom, ktorý sa osobne stará o blízku osobu, ktorá je osobou s ťažším zdravotným postihnutím. Môže však s nimi s výnimkou zamestnankyne na materskej dovolenke a zamestnanca na rodičovskej dovolenke (§166

odsek 1 Zákonníka práce) z dôvodov, ak boli právoplatne odsúdení pre úmyselný trestný čin alebo závažne porušili pracovnú disciplínu, skončiť pracovný pomer výpoveďou. Výpovedná doba sa skončí súčasne s uplynutím materskej alebo rodičovskej dovolenky.

Ods.2, písm. b)

224. V sledovanom období zmena nenastala, v zmysle Zákonníka práce majú ženy aj muži nárok na materskú dovolenku, rodičovskú dovolenku, ako aj na ošetrovanie člena rodiny počas choroby, resp. ich detí, alebo keď sprevádzajú svoje deti na vyšetrenia u lekárov.

Ods. 2, písm. c)

225. Vo svojich odporúčaniach (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 89 a 90) výbor vyjadril znepokojenie nad nedostatočným zabezpečením opatrení pre zosúladienie pracovného a rodinného života. V hodnotenom čase v tejto oblasti nastali významné zmeny.

226. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR prikladá problematike **zosúlad'ovania pracovného a rodinného života** vysokú pozornosť a problematiku zaradilo do svojich priorít na roky 2005 – 2006 a pripravilo osobitný dokument s návrhom súboru opatrení na zosúlad'ovanie pracovného a rodinného života. Opatrenia pre zosúladenie rodinného a pracovného života sú zahrnuté aj do strategických materiálov ministerstva v oblasti zamestnanosti ako napr. Národný akčný plán zamestnanosti na roky 2004 –2006 a Akčný plán pre vzdelávanie a zamestnanosť. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR zaviedlo tradíciu v realizácii projektu sociálneho auditu Rodina a práca. Každoročne je vyhlasovaná súťaž „Zamestnávateľ ústretový k rodine“, ktorej cieľom je oceniť a motivovať zamestnávateľov, aby vytvárali pracovné podmienky zohľadňujúce rodinné povinnosti zamestnancov. Súťaž je hodnotená v rámci 3 súťažných kategórií: rodinná politika, rovnosť príležitostí žien a mužov a najoriginálnejšie opatrenie pre rodinu. Zamestnávatelia prihlasujú do súťaže opatrenia, ktoré realizovali v oblasti flexibility práce a pracovného času, opatrenia na personálny rozvoj zamestnancov, opatrenia v rámci služieb pre rodiny ako pomoc pri starostlivosti o deti a členov rodiny, pomoc pri zabezpečovaní chodu domácnosti, finančné príspevky rodinám zamestnancov, ako aj podpora voľnočasových a rekreačných aktivít zamestnancov. V kategórii rovnosť príležitostí sa sleduje rodová štruktúra zamestnancov vrátane zamestnancov v rozhodovacích pozíciách. Veľký dôraz sa kladie na rodovo nediskriminujúce odmeňovanie, prijímanie do zamestnania, rodovo citlivú podporu odborného a kariérneho rastu a kvalifikácie žien a mužov.

227. Jedným z ďalších opatrení, ktoré umožňuje zosúlad'ovať pracovný a rodinný život, vytvárať možnosti pre vznik flexibilnejších služieb starostlivosti o dieťa v jeho domácom prostredí alebo mimo neho v zariadeniach starostlivosti o deti a ktoré sa realizovalo prijatím novelizovaného zákona o rodičovskom príspevku, je rozšírenie okruhu možností zabezpečenia kvalifikovanej starostlivosti o dieťa do troch, resp. do šiestich rokov veku a súčasne uľahčenie prípravy a účasti na trhu práce rodičom. Ako už bolo uvedené v predchádzajúcom texte, po uvedenej novele rodičovský príspevok môžu poberať aj pracujúci rodičia, ktorí zabezpečili starostlivosť o svoje dieťa inou osobou, ako aj rodičia, ktorí sa o dieťa starajú osobne.

228. Podpornú sieť pre zamestnaných rodičov zabezpečuje aj sieť mimoškolských zariadení (školské družiny, domovy sociálnych služieb pre deti, stanice opatrovateľskej služby, detské kluby, denné detské sanatóriá pre telesne a mentálne postihnuté deti a pod.).

Vytváranie rôznych druhov opatrovateľských služieb je zabezpečované aj samozamestnávaním alebo v rámci rozvoja podnikania v oblasti starostlivosti o deti a ďalších odkázaných členov rodín.

229. Predškolská výchova v materských školách pre deti od 2 do 6 rokov je integrálnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. K 30. septembru 2002 bolo na Slovensku umiestnených v materských školách z populácie 4 - ročných detí 70,02 % detí, z populácie 5 - ročných detí 84,11 % detí. Takmer 10 000 detí mladších ako 3 roky, umiestnených v materských školách naznačuje, že mnohí rodičia napriek možnosti poberať rodičovský príspevok uprednostňujú kombináciu platenej práce a profesionálnej starostlivosti o svoje deti.

230. V tejto súvislosti však treba konštatovať, že počet predškolských zariadení sa v posledných rokoch nezvýšil. Naopak, reformou verejnej správy, teda prenesením kompetencií štátu na samosprávne orgány sa zaznamenal výrazný pokles počtu materských škôl. Pokles počtu materských škôl bol podmienený okrem uvedeného aj z dôvodu realizácie požiadavky vtedajšej vlády SR na racionalizáciu predškolských a školských zariadení z dôvodu znižovania populácie. Od 30. septembra 2001 do 30. septembra 2004 sa zrušilo spolu 217 materských škôl. Prenesením kompetencií aj v oblasti financovania materských škôl zo štátu na obce sa od 30. septembra 2003 do 30. septembra 2004 zrušilo 180 materských škôl, ktorých zriaďovateľom boli obce. V tomto období sa zriadili 4 súkromné materské školy a 16 cirkevných materských škôl, ktoré financuje štát.

231. Starostlivosť o deti do 2 rokov je realizovaná v zariadeniach, ktorých zriaďovanie a financovanie sa uskutočňuje na samosprávnej úrovni, preto nie všetky obce sú schopné zabezpečiť túto starostlivosť v plnom rozsahu. V tejto oblasti sa realizujú niektoré inovatívne opatrenia zriaďovaním napr. súkromných mini jasí a pod. K vytváraniu priestoru pre osobnú voľbu životných stratégií žien prispievajú tiež materské centrá, ktorých činnosť sa postupne rozširuje a zintenzívňuje aj vďaka projektom Európsky sociálny fond a podpore zo strany miest a obcí.

232. Pracovnoprávna legislatíva upravuje problematiku týkajúcu sa zosúladenia pracovného a rodinného života ako aj podporu rovnosti žien a mužov na trhu práce nasledovne.

233. Zákonník práce vo viacerých ustanoveniach upravuje zákaz diskriminácie na základe pohlavia: ženám sa zabezpečujú pracovné podmienky umožňujúce im účasť na práci s ohľadom na ich fyziologické predpoklady a s ohľadom na ich spoločenskú funkciu v materstve a ženám a mužom s ohľadom na ich rodinné povinnosti pri výchove detí a starostlivosti o ne. Pri prijímaní do pracovného pomeru pred uzatvorením pracovnej zmluvy zamestnávateľ nesmie vyžadovať od fyzickej osoby informácie o tehotenstve a o rodinných pomeroch. Zamestnávateľ tiež nesmie porušiť zásadu rovnakého zaobchádzania, ak ide o prístup k zamestnaniu.

234. Pokiaľ ide o problematiku adaptácie pracovného času zamestnanca súvisiacu s potrebou starostlivosti o člena rodiny z dôvodu veku alebo zdravotného stavu, Zákonník práce umožňuje dohodnúť si pracovný pomer na kratší pracovný čas. Kratší pracovný čas nemusí byť rozvrhnutý na všetky pracovné dni. Zamestnanec v pracovnom pomere na kratší pracovný čas sa nesmie znevýhodniť alebo obmedziť v porovnaní so zamestnancom zamestnaným na ustanovený pracovný čas. Ak požiadava tehotná žena alebo žena alebo muž

trvale sa starajúci o dieťa do 15 rokov veku o kratší pracovný čas alebo o inú vhodnú úpravu určeného týždenného pracovného času, zamestnávateľ je povinný jej žiadosti vyhovieť, ak tomu nebránia vážne prevádzkové dôvody. Toto ustanovenie sa vzťahuje aj na zamestnanca, ktorý sa osobne stará o blízku osobu, ktorá je prevažne alebo úplne bezvládna a neposkytuje sa jej starostlivosť v zariadení sociálnych služieb alebo ústavná starostlivosť v zdravotníckom zariadení. Práca na kratší pracovný čas nie je jednoznačne pozitívnym opatrením, ženy na Slovensku uprednostňujú viac pružný pracovný čas ako prácu na skrátený pracovný úväzok

235. Zákonník práce tiež upravuje inštitút domáceho zamestnanca a pružného pracovného času, zamestnávateľ môže so zamestnancom v pracovnej zmluve dohodnúť kratší pracovný čas, ako je ustanovený týždenný pracovný čas. Zamestnávateľ je povinný vytvárať podmienky, aby sa žiadostiam o zmenu rozsahu týždenného pracovného času mohlo vyhovieť.

236. Zamestnávateľ a zamestnanec majú možnosť dohodnúť pracovný pomer na určitú dobu, pracovný pomer s výkonom práce doma, ako aj pracovnoprávny vzťah na základe dohody o vykonaní práce. Zamestnávateľ má tiež možnosť zaviesť pružný pracovný čas.

237. Podľa Zákonníka práce, ak to prevádzka zamestnávateľa dovoľuje, môže zamestnávateľ povoliť zamestnankyni na jej žiadosť zo zdravotných dôvodov alebo iných vážnych dôvodov na jej strane vhodnú úpravu určeného týždenného pracovného času, prípadne ho s ňou za tých istých podmienok na jej žiadosť dojednať v pracovnej zmluve. Ak sa zamestnankyňa alebo zamestnanec vráti do práce po skončení materskej dovolenky alebo rodičovskej dovolenky, je zamestnávateľ povinný zaradiť ju na jej pôvodnú prácu a pracovisko. Ak to nie je možné preto, že táto práca sa nevykonáva alebo pracovisko je zrušené, musí ju zamestnávateľ zaradiť na inú prácu zodpovedajúcu pracovnej zmluve.

238. Aby sa umožnila a uľahčila účasť na vzdelávaní a príprave pre trh práce aj tým ženám a mužom, ktorí sú evidovanými uchádzačmi o zamestnanie a ktorí sa starajú o dieťa pred začatím povinnej školskej dochádzky a v čase vzdelávania a prípravy pre trh práce si potrebujú zosúladiť svoje rodičovské povinnosti, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny im môže poskytnúť príspevok na služby pre rodinu s deťmi. Zámerom je podporiť uchádzačov o zamestnanie s rodičovskými povinnosťami vzdelávať sa a zvýšiť svoje šance uplatniť sa na trhu práce.

239. V rámci Európskeho sociálneho fondu sa viaceré operačné programy orientujú na podporu špecifických projektov zameraných na podporu rodičov po návrate z materskej dovolenky a rodičovskej dovolenky, alebo dlhodobejšej starostlivosti o ďalšie odkázané osoby; na podporu zamestnávateľov k zavádzaniu pro-rodinne orientovanej podnikovej politiky; na rozvoj informačných služieb v oblasti služieb starostlivosti o deti a služieb starostlivosti o osoby závislé od starostlivosti zamestnaných osôb; vytváranie siete/podpora spolupráce predstaviteľov samosprávy, zamestnávateľov, odborových organizácií, mimovládnych organizácií a ostatných relevantných aktérov, s cieľom vytvárať komplexnú, udržateľnú politiku podpory zosúladovania práce a rodiny u mužov rovnako ako u žien; motivovať zamestnávateľov k zriaďovaniu kvalitných a cenovo dostupných služieb starostlivosti o závislých členov rodiny, za účelom umožniť zamestnancom s rodinnými povinnosťami ľahšie sklbenie práce a rodiny a lepší rozvoj ich pracovnej kariéry, príp. viac priestoru pri vyhľadávaní nových pracovných príležitostí.

Ods. 2, písm. d)

240. V zmysle § 161 Zákonníka práce ženy nesmú byť zamestnávané prácami, ktoré sú pre ne fyzicky neprímerané alebo škodia ich organizmu, najmä prácami, ktoré ohrozujú ich materské poslanie. Tehotná žena nesmie byť zamestnávaná ani prácami, ktoré podľa lekárskeho posudku ohrozujú jej tehotenstvo zo zdravotných príčin spočívajúcich v jej osobe. To platí rovnako aj o matke do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiacej matke. Plnenie článku je v celom rozsahu legislatívne upravené **nariadením vlády SR č. 272/2004 Z. z., ktorým sa ustanovuje zoznam prác a pracovísk**, ktoré sú zakázané tehotným ženám, matkám do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiacim ženám, zoznam prác a pracovísk spojených so špecifickým rizikom pre tehotné ženy, matky do konca deviateho mesiaca po pôrode a pre dojčiace ženy a ktorým sa ustanovujú niektoré povinnosti zamestnávateľom pri zamestnávaní týchto žien.

241. V prílohe č.1 citovaného nariadenia vlády je upravený absolútny zákaz zamestnávania tehotných žien, matiek do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiacich žien prácami a na pracoviskách, ktoré sú bezprostredným a vážnym rizikom. Nemôže ich k tomu za žiadnych okolností nútiť ani zamestnávateľ.

242. Podľa **zákona č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci** je za posúdenie špecifického rizika z práce a pracoviska zodpovedný zamestnávateľ, ktorý má posúdenie rizika a prijatie potrebných opatrení uskutočniť na základe odborného posúdenia príslušného lekára o zdravotnej spôsobilosti tehotných žien, matiek do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiacich žien z hľadiska možných účinkov na tehotenstvo. Rovnako je zamestnávateľ povinný informovať tehotné ženy, matky do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiace ženy a zástupcov zamestnancov o všetkých záležitostiach týkajúcich sa výsledkov posudzovania rizika a o všetkých opatreniach, ktoré majú byť prijaté za účelom zaistenia bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci.

Ods. 3

243. Právne predpisy uvedené v predchádzajúcom, sa pravidelne upravujú vzhľadom na požiadavky smerníc EÚ a požiadavky a zistenia výskumných inštitúcií v SR, konkrétne **Strediska pre štúdium práce a rodiny**, ktorého náplňou je aj skúmanie podmienok bezpečnosti práce aj z rodového pohľadu.

Článok 12 Zdravie

Ods. 1

244. Na zabezpečenie dostatočného prístupu žien k zdravotníckym službám sú v SR pri každom regionálnom úrade verejného zdravotníctva zriadené **poradne zdravia**. Tie prispievajú v spolupráci s inými relevantnými inštitúciami k zvýšeniu povedomia o problematike diskriminácie žien aj edukačnou a poradenskou činnosťou, najmä v oblasti závažného spoločenského problému, akým je násilie páchané na ženách, resp. eliminácia domáceho násillia. Svojou činnosťou sa podieľajú na preventívnych informačných a vzdelávacích aktivitách v regiónoch Slovenska, čím prispievajú predovšetkým k zmene postojov a rodových stereotypov v spoločnosti vo vzťahu k problému násillia páchaného na ženách, čo je prvým predpokladom k jeho eliminácii. Taktiež sú zriaďované nadstavbové

špecializované odborné poradne, ktoré sa orientujú na zvládanie známych rizikových faktorov životného štýlu.

245. Kontrola dodržiavania výkonu **preventívnych lekárskeho prehliadok žien** v pracovnom procese sa uskutočňuje v rámci štátneho zdravotníckeho dozoru nad pracoviskami začlenenými do systému zdravotníckej prevencie. V oblasti primárnej zdravotnej starostlivosti je hlavná činnosť zameraná na preventívnu a dispenzárnú starostlivosť praktických lekárov a lekárov v odbore gynekológia a pôrodnictvo, v oblasti sekundárnej zdravotnej starostlivosti na realizovanie kardiovaskulárneho programu, onkologického programu a rozvoja starostlivosti o matku a dieťa. V rámci liečebno-preventívnej starostlivosti spočíva veľká časť starostlivosti o ženy na gynekologických ambulanciách primárneho kontaktu a v nadväznosti na ne na gynekologicko-pôrodnickom oddelení NsP a špecializovaných ambulanciách. V okresoch však ostáva naďalej problémom získať záujem niektorých skupín žien o preventívne vyšetrenia, vo viacerých prípadoch sa problém rieši v rámci projektov v spolupráci s MVO.

246. Podľa *zákona č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti* v znení neskorších predpisov sa na základe verejného zdravotného poistenia plne uhrádzajú gynekologické preventívne prehliadky, a to jedna preventívna prehliadka poistenkyne od 18 rokov veku alebo od prvého tehotenstva raz za rok u lekára so špecializáciou v špecializačnom odbore gynekológia a pôrodnictvo. V prípade potreby sú na základe uvedeného zákona ženy dispenzarizované a predvolávané na ďalšie sledovanie.

247. V uvedenom zákone je taktiež upravená zdravotná starostlivosť pre tehotné ženy, ženy pri pôrode a v šestonedelí. Na základe verejného zdravotného poistenia sa plne uhrádzajú preventívne prehliadky, a to dve preventívne prehliadky tehotnej poistenkyne u zubného lekára a jedna preventívna prehliadka tehotnej poistenkyne raz za mesiac a jedna preventívna prehliadka šesť týždňov po pôrode u lekára so špecializáciou v špecializačnom odbore gynekológia a pôrodnictvo.

248. Ak je tehotná žena prijatá do ústavnej starostlivosti v súvislosti s rizikovým tehotenstvom alebo pôrodom, je oslobodená od povinnosti úhrady za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

249. V rámci prenatalnej starostlivosti je sledovaná každá tehotná žena. V oblasti problematiky kardiovaskulárnych ochorení sú zachytávané rizikové pacientky počas gravidity pravidelným sledovaním pri užívaní hormonálnej antikoncepcie a pri hormonálnej substitučnej liečbe v menopauze a ďalej sú sledované v spolupráci s internými ambulanciami. V prípade, že sa pacientka nedostaví na preventívnu prehliadku sama, je pozývaná písomnou formou gynekológom, s ktorým má podpísanú dohodu o poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Počty preventívnych gynekologických prehliadok majú každoročne stúpajúcu tendenciu.

250. Drogovo závislé ženy sú v rámci prenatalnej starostlivosti aktívne vyhľadávané, ich prípady sú konzultované s Centrom pre liečbu drogových závislostí a v prípade potreby sú na základe odporúčania lekára zaradené do liečebného programu. Každoročne v rámci celoslovenskej analýzy sa vyhodnocujú počty drogovy závislých rodičiek.

251. Zdravotníckimi pracovníkmi, ktorí pracujú v primárnej zdravotnej starostlivosti a najmä v ústavoch verejného zdravotníctva a v špecializovaných zdravotníckych zariadeniach pre liečbu drogových závislostí, vykonávajú osvetovú činnosť v rámci realizácie preventívnych programov. V primárnej prevencii vykonávajú osvetu medzi mladými aj so špeciálnym obsahovým zameraním na riziká užívania drog u dievčat z hľadiska ich role matky. Liečbe pacientiek s už existujúcou závislosťou od drog ale aj od alkoholu sa venujú v rámci poradenstva a psychoterapie špeciálne témy na problematiku sexuálneho života, reprodukčného zdravia a role matky.

252. Opatrenia pre drogovu závislosť sú zakotvené v *Národnom programe boja proti drogám, Národnom akčnom pláne pre problémy s alkoholom*. Plnenie úloh uvedených v programoch koordinuje Generálny sekretariát Výboru ministrov pre drogovú závislosť a kontrolu drog. Finančné krytie je zabezpečené prostredníctvom Protidrogového fondu, z rozpočtu kapítol jednotlivých rezortov a iných zdrojov.

253. V SR je trvalo relatívne nízky počet prípadov **materskej úmrtnosti** už od roku 1985. Najčastejšími príčinami materskej úmrtnosti sú krvácajúce komplikácie. Perspektíva znižovania prípadov materskej úmrtnosti je priamo závislá od ich správneho manažmentu. Vzhľadom na to, že v slovenskej populácii dochádza k postupnému nárastu úmrtnosti na zhubné nádory ženských pohlavných orgánov a iných onkologických ochorení, rezort zdravotníctva sa snaží zvrátiť tento nepriaznivý trend preventívnou starostlivosťou v primárnom kontakte.

254. Úmrtnosť detí do 5 rokov sa ako parameter odporúčaný WHO sleduje na Slovensku od roku 1993, a má odvtedy klesajúcu tendenciu (rok 1993 12,9 ‰, rok 2002 9,5 ‰). Predpokladá sa aj ďalší pokles do roku 2015.

255. SR zatiaľ patrí medzi krajiny s nízkym výskytom infekcie **HIV/AIDS**. Najnovšie štatistiky ukazujú, že na Slovensku bolo od roku 1985 spolu 200 prípadov HIV infekcie, z toho 127 prípadov tvorili občania SR. Z celkového počtu 127 prípadov tvorili 24 prípadov ženy a 103 muži. V SR bolo k 31.12.2004 diagnostikovaných celkovo 216 prípadov HIV pozitivy (z toho 113 mužov a 24 žien) a 36 prípadov ochorenia AIDS. K 30. 6. 2005 bolo celkovo diagnostikovaných 228 prípadov HIV pozitivy (z toho občanov SR 148 a 80 cudzincov) a v 40 prípadoch ochorenia AIDS.

256. Výbor vo svojich záveroch (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 91) vyjadril hlboké znepokojenie nad vysokým počtom interrupcií v SR, najmä nad skutočnosťou, že **interrupcie** sa stali súčasťou a jednou z foriem používaných v plánovanom rodičovstve. Údaje o potratoch zverejňuje každoročne Štatistický úrad SR v publikácii „Stav a pohyb obyvateľstva SR“ až po úroveň okresov a komplexne analyzuje v rozbere „Vývoj obyvateľstva v SR“. Od roku 1988 počet potratov, aj počet umelých prerušení tehotenstva (interrupcií) má **klesajúcu tendenciu**. V roku 2003 bolo evidovaných 14,2 tisíc umelých prerušení tehotenstva, o 1,2 tisíc menej ako v roku 2002 a v roku 2004 13,1 tisíc umelých prerušení tehotenstva. Za posledných päť rokov sa znížil počet interrupcií o 18,7%. Kým v roku 1999 pripadalo na jednu ženu vo fertilnom veku 1,4 interrupcie, v roku 2004 to bolo len 1,0.

257. Na základe štatistických údajov užívanie moderných antikoncepčných metód u žien v plodnom veku (15 - 49 rokov) stúplo z 2 % v roku 1998 na 18,5 % v roku 2002 (v kontexte s odpoveďou na odporúčanie Výboru - Správa Výboru pre odstránenie

diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 91) vyjadril hlboké znepokojenie nad vysokým počtom interrupcií v SR, najmä nad skutočnosťou č. 92). Za uplynulých 15 rokov došlo k prudkému nárastu počtu užívateľiek hormonálnej antikoncepcie. Každý lekár – gynekológ má poučiť pacientku pri zakladaní zdravotnej dokumentácie o spôsoboch **plánovaného rodičovstva** vrátane antikoncepcie, ktorej výber sa robí individuálne podľa veku a na základe dotazníka, ktorý určí a vyberie vhodný typ hormonálnej antikoncepcie. Antikoncepcia je teda prístupná všetkým ženám, od 15 do 18 roku so súhlasom rodičov, na základe odporúčenia gynekológa (teda na lekárske predpis) a platí sa za ňu.

258. Pri porovnaní vekových kategórií sa ukazuje, že reprodukčné správanie mladších žien je zodpovednejšie – spoliehajú sa viac na antikoncepciu než na interrupciu. Dokumentuje to aj rast podielu užívania antikoncepčných metód u žien vo fertiltom veku (v roku 1999 to bolo 21,1 %, do roku 2004 vzrástol tento podiel zhruba na 25 %).

Vládne materiály a stratégie

259. Ministerstvo zdravotníctva SR pripravilo materiál „**Národný program ochrany sexuálneho a reprodukčného zdravia v SR**“, ktorý vychádza zo stratégie Svetovej zdravotníckej organizácie – EURO (SZO-EURO), ako aj iných významných medzinárodných dokumentov. Najdôležitejšími cieľmi v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia je zlepšenie kvality a dostupnosti zdravotníckych služieb sexuálneho a reprodukčného zdravia, monitoring a kontrola sexuálne prenosných infekcií vrátane HIV/AIDS a prevencia onkologických chorôb. Ďalšími oblasťami sú prevencia a eliminácia domáceho násillia a sexuálneho zneužívania, ako aj prevencia obchodovania so ženami. Materiál zatiaľ nebol schválený vládou SR. Jedným z ďalších cieľov vlády SR je do roku 2005 zaviesť sexuálnu výchovu na všetkých stupňoch škôl so stanoveným obsahom učiva pre jednotlivé stupne a do roku 2010 zredukovať počet nežiaducich tehotenstiev u mladistvých a dospievajúcich o 50 %.

260. Základný dokument orientovaný na zlepšenie zdravej výživy populácie bol pripravený v r. 1999 pod názvom „*Program zlepšenia výživy obyvateľstva v SR*“, implementuje sa v spolupráci s ostatnými rezortmi (financii, školstva, pôdohospodárstva) a bol pripravený na základe doporučení WHO týkajúcich sa zdravej výživy.

Ods. 2)

261. Podľa štatistických údajov je návštevnosť tehotných žien v **prenatálnych poradniach** v priemere dostatočná. Preventívne prehliadky u tehotných žien prebiehajú jedenkrát mesačne v rámci tehotenskej poradne so zameraním na vyhľadávanie príčin hypoxických plodov, predčasných pôrodov, vrodených vývojových chýb a porúch vývoja plodu. Frekvencia preventívnych prehliadok pri patologickom priebehu tehotenstva je podľa potreby (výňatok z Odborného usmernenia uvedeného vo Vestníku MZ SR 1997, čiastka 3-4, Preventívne prehliadky v odbore gynekológia a pôrodnictvo).

262. Regionálne úrady verejného zdravotníctva v SR presadzujú podporu dojčenia osvedčenými metódami, napr. uplatňovaním programu BFHI (Baby Friendly Hospital Initiative – Iniciatíva nemocníc priateľských k deťom) iniciovaním vzniku podporných skupín matiek, rozšírením pomoci pri výchove k materstvu, starostlivosti o deti v okresoch s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva. Na Slovensku malo certifikát BFHI v roku 2003 11 takýchto pracovísk, v roku 2004 už 15. Ďalších 17 nemocníc sa prihlásilo k plneniu programu zameraného na podporu optimálnej materskej starostlivosti o deti, najmä podporu prirodzenej výživy dojčiat.

263. Laktačný program vykonávaný priamo v ambulancii praktického lekára pre deti a dorast s dôrazom na individuálny prístup sa osvedčil a počas posledných rokov priniesol pozitívne výsledky v zlepšení prístupu matiek k dojčeniu. Pre podporu laktačného programu bol takmer na všetkých gynekologicko-pôrodnických oddeleniach na Slovensku zavedený rooming-in systém.

264. V 90. rokoch sa vďaka BFHI presadzovaním podpory dojčenia podarilo zvýšiť frekvenciu a dĺžku dojčenia najmä v okresoch s BFH nemocnicami, kde je dĺžka dojčenia o 20 % vyššia.

265. Problematiku **anonymných a utajených pôrodov** vo svojich ustanoveniach zakotvuje **zákon č. 154/1994 Z. z. o matrikách** v znení neskorších predpisov. Podľa uvedeného zákona zápis dieťaťa, ktoré matka zanechala po pôrode v zdravotníckom zariadení a súčasne písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom, do knihy narodení sa vykoná na základe správy lekára, ktorý pôsobil pri pôrode. Správa lekára sa má poslať matričnému úradu najneskôr v deň prepustenia matky zo zdravotníckeho zariadenia a musí obsahovať deň, mesiac, rok a miesto narodenia dieťaťa, a ak ide o viacpočetný pôrod, aj časové poradie narodenia a údaj o pohlaví dieťaťa. Údaje matky sa do rodného listu dieťaťa nezapíšu.

266. Na Slovensku boli v roku 2005 zriadené tri „Hniezda záchrany“. Sú to verejné inkubátory (umiestnené v stene vchodu do nemocnice) priamo napojené na novorodenecké oddelenie, kde môžu matky v krízovej situácii odložiť svoje narodené dieťa bez toho, aby ohrozili jeho život. Toto ich právo je upravené v **zákone č. 536/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách**, ktorý v článku V mení a dopĺňa zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti a službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, tak že zakotvuje právo odložiť novorodenca na účely záchrany do verejne prístupného inkubátora, ktorý zriadilo zdravotnícke zariadenie ústavnej starostlivosti, ktoré prevádzkuje novorodenecké oddelenie.

267. Ku kauze týkajúcej sa **údajných násilných sterilizácií rómskych žien** uvádzame nasledovné: Dňa 21. septembra 2004 medzinárodná mimovládna organizácia so sídlom v Budapešti podala podľa článku 8 opčného protokolu k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien oznámenie Výboru pre odstránenie diskriminácie žien, ktoré podľa názoru MVO obsahovalo odôvodnené údaje o systematickom porušovaní článku 12 Dohovoru Slovenskou republikou. Vláda SR predložila k oznámeniu vyjadrenie v stanovenom termíne. Dňa 1. augusta 2005 sekretariát OSN SR nótou informoval o rozhodnutí, v ktorom **výbor ocenil** legislatívne kroky vlády SR (prijatie nového zákona o zdravotnej starostlivosti) a **rozhodol**, že **neuskutoční vyšetrovanie** v zmysle článku 8 Opčného protokolu.

268. Informácie týkajúce sa problému údajných sterilizácií rómskych žien bez ich súhlasu, resp. údajných násilných sterilizácií rómskych žien vyvolali na Slovensku pozornosť už v roku 2003, po zverejnení správy „Telo a duša“. V súvislosti s nimi sa na Slovensku uskutočnili **dve paralelné vyšetrovania** (trestné stíhanie, ktoré prebehlo pod dohľadom Generálnej prokuratúry SR a Výboru NR SR pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien a zdravotnícka inšpekcia). Mimoriadne odborné zdravotnícke kontroly sa uskutočnili na 67 gynekologicko – pôrodnických oddeleniach na Slovensku. Obe vyšetrovania **nepreukázali**

podozrenia uvedené v správe „Telo a duša“ a nepotvrdili ich ani v ďalších kontrolovaných zdravotníckych zariadeniach. Zdravotnícka inšpekcia však odhalila administratívne nedostatky pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti, no tie sa dotýkali celej populácie a nemali etnický rozmer. Ako súčasť a dôsledok vyšetrovaní sa na Slovensku vykonala dôsledná revízia zdravotníckej legislatívy a NR SR prijala zákon č. 576/2004 Z. z. *o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti* a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Tento zákon zakotvuje inštitút **informovaného súhlasu** a ustanovuje, že sterilizáciu možno vykonať len na základe písomnej žiadosti a písomného informovaného súhlasu po predchádzajúcom poučení osoby plne spôsobilej na právne úkony alebo zákonného zástupcu osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas doplnenej o písomnú žiadosť a informovaný súhlas osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas a rozhodnutie súdu na základe žiadosti zákonného zástupcu. Poučenie predchádzajúce informovanému súhlasu musí zahŕňať informácie o alternatívnych metódach antikoncepcie a plánovaného rodičovstva, možnej zmene životných okolností, ktoré viedli k žiadosti o sterilizáciu, medicínskych dôsledkoch sterilizácie ako metóde, ktorej cieľom je nezvratné zabránenie plodnosti a možnom zlyhaní sterilizácie. Žiadosť o sterilizáciu sa podáva poskytovateľovi, ktorý sterilizáciu vykonáva. Žiadosť o sterilizáciu ženy posudzuje a sterilizáciu vykonáva lekár so špecializáciou v špecializačnom odbore gynekológia a pôrodníctvo, žiadosť o sterilizáciu muža posudzuje a sterilizáciu vykonáva lekár so špecializáciou v špecializačnom odbore urológia. Sterilizáciu nemožno vykonať skôr ako 30 dní po informovanom súhlase.

269. Informovaný súhlas dáva aj žena, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom. V tomto prípade je ošetrojúci zdravotnícky pracovník povinný poskytnúť tejto žene poučenie.

270. Zákomom o zdravotnej starostlivosti a službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti sa zaviedla do Trestného zákona č. 140/1961 Zb. (v súčasnosti nový Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.) nová skutková podstata trestného činu nezákonnej sterilizácie. S účinnosťou od 1. januára 2006 je podľa § 159 Trestného zákona „nezákonná sterilizácia“ trestným činom proti zdraviu a predstavuje závažné porušenie ľudských práv. Zavedením tejto skutkovej podstaty trestného činu SR implementuje medzinárodnoprávne záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj ďalšie odporúčania medzinárodných orgánov a organizácií.

Článok 13 **Rodinné a rodičovské záležitosti**

Písm. a)

271. Ako už bolo uvedené, v podporovaní rodín s deťmi nastala zmena od januára 2004. Pracujúci rodičia okrem prídavku na dieťa môžu dostať mesačne na každé nezaopatrené dieťa tzv. **daňový bonus**, ktorý má pôsobiť motivujúco pri hľadaní a udržaní si práce a zároveň pomôcť najnižším príjmovým skupinám (poskytuje sa na princípe zápornej dane). Prostredníctvom tohto daňového nástroja štát zvyšuje čistý príjem rodičom s nezaopatrenými deťmi, ktorí vykonávajú zárobkovú činnosť s účinnosťou od 1. septembra 2005 o 450,- Sk mesačne na každé vyživované dieťa. Štát podporuje rodiny s deťmi aj odvodovým zvýhodnením (jednému rodičovi sa znižuje sadzba poisťného na starobné poisťovanie o 0,5 % za každé nezaopatrené dieťa bez toho, aby to malo vplyv na jeho dôchodok).

272. Najfrekventovanejšou rodinnou dávkou je **prídavok na dieťa**, ktorý sa poskytuje na každé nezaopatrené dieťa najdlhšie do 25 rokov jeho veku bez ohľadu na príjem rodiny v sume 540.- Sk mesačne. S cieľom zmierniť počiatočné zvýšené výdavky rodičov spojené so zabezpečením nevyhnutných potrieb novorodenca sa poskytuje rodičom **príspevok pri narodení dieťaťa**, ktorý sa jednorazovo poskytuje na každé narodené dieťa. S účinnosťou od 1. septembra 2005 sa upravila výška príspevku pri narodení dieťaťa na 4 460,- Sk. V prípade súčasne narodených viacero detí je možné príspevok pri narodení zvýšiť o polovicu uvedenej sumy, prípadne poskytnúť rodičom ďalší jednorazový príspevok v príslušných kalendárnych rokoch do dovŕšenia 15 rokov veku súčasne narodených detí.

273. Pri zabezpečovaní náhradnej rodinnej starostlivosti poskytuje štát jednorazový a opakované príspevky na úhradu potrieb dieťaťa zverného do náhradnej starostlivosti a opakovaný príspevok náhradnému rodičovi.

274. Aby mohol rodič po narodení dieťaťa zabezpečiť riadnu starostlivosť o svoje dieťa, platná legislatíva umožňuje poskytnúť rodičovi **rodičovský príspevok**. Ako už bolo uvedené v čl. 11, predmetná legislatíva umožňuje rodičovi slobodne sa rozhodnúť, či sa o dieťa bude starať osobne alebo zabezpečí starostlivosť o dieťa, napr. prostredníctvom inej fyzickej alebo právnickej osoby, ktorú uhradí z poskytnutého rodičovského príspevku.

275. **Zaopatrovacím príspevkom**, ktorý predstavuje najmenej frekventovanú pomoc rodinám, štát prispieva na uspokojenie potrieb rodiny občana a ďalších osôb, ktoré sú od neho výživou závislé (vrátane nezaopatrených detí vojaka) v čase výkonu základnej a náhradnej vojenskej služby alebo civilnej služby. Vzhľadom na profesionalizáciu armády SR sa tento príspevok od roku 2006 nevypláca.

Písm. b)

276. V Slovenskej republike ženy nie sú diskriminované v prístupe k poskytovaniu pôžičiek, hypotekárnych úverov a iných foriem finančného úveru. Vstupné dotazníky a pohovory s bankovými úradníkmi sú jednotné. Možným diskriminačným faktorom môže byť vnútorné hodnotenie rizikového stupňa žiadateľov o pôžičku v banke, kde riziko sa stanovuje rozdielne pri mužoch – žiadateľoch a ženách – žiadateľkách. Pri ženách – žiadateľkách môže nastať viac ekonomicky rizikových situácií (osamelá matka s deťmi po rozvode, žena na materskej dovolenke, resp. vyššia práceneschopnosť spôsobená vlastnou chorobou alebo chorobou detí, opatrovaním závislých členov rodín a pod.). U muža – žiadateľa sa s týmto rizikom nepočíta.

277. V roku 2005 bola schválená *smernica Rady č. 2004/113/ES o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu*. Implementovaním smernice sa postupne odstráni používanie rozdielnych rizík vzhľadom na pohlavie.

Písm. c)

278. Predmetná problematika je upravená v článku 10, písm. g). Navyše uvádzame, že v rámci vytvárania možností na širšie využitie voľnočasových aktivít žien, samosprávne kraje prostredníctvom svojich organizácií – osvetových stredísk organizujú pravidelné podujatia pre obyvateľov príslušného kraja. Športové aktivity pre ženy sú prevažne málo finančne náročné a väčším finančným objemom sú podporované mužské športové aktivity – futbal, hokej a pod.

Článok 14 Vidiecke ženy

Ods. 1

279. Výbor vo svojich odporúčaní (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 93, 94 a 95) vyjadril znepokojenie nad absenciou vývojových programov pre vidiecke ženy a požiadal vládu SR o informácie o opatreniach prijatých pre posilnenie postavenia vidieckych žien a podporujúcich ich ekonomickú samostatnosť. V zmysle zámerov Ministerstva poľnohospodárstva SR, odporúčania v odseku 93 a 94 bude ministerstvo evidovať pri príprave podporných programov a bude ich zohľadňovať.

V súčasnosti už boli vykonané nasledovné aktivity:

280. Programový dokument na zabezpečenie rodovej rovnosti v slovenskej spoločnosti - **Koncepcia rovnosti príležitostí žien a mužov**, ktorý bol uvedený už v predchádzajúcich článkoch, obsahuje opatrenie č. 10: „*Podporovať projekty na pozdvihnutie postavenia vidieckych žien a mužov a žien a mužov s menšími rozvojovými šancami.*“ V rámci tohto opatrenia sa venuje pozornosť ženám na vidieku a v menej rozvinutých regiónoch vrátane rómskych žien. Ide najmä o podporu ich vzdelávacích a podnikateľských aktivít a činností, ktoré sú s nimi spojené.

281. Problematika vytvárania rovnakých podmienok pre rozvoj ekonomických aktivít žien je zakotvená v **zákone č. 503/2001 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja**, ktorý zakotvuje „partnerstvo je aktívna spolupráca sociálno-ekonomických partnerov na príprave, uskutočňovaní, monitorovaní a hodnotení programových dokumentov, s prihliadnutím na potrebu podporovať rovnoprávnosť mužov a žien.“ Zákon ďalej uvádza „rozvoj ľudských zdrojov s cieľom dosahovať rovnováhu vo vývoji a dopytu a ponuky na regionálnom trhu práce a vytvárať rovnosť pracovných príležitostí pre mužov a ženy“.

282. V **Národnom rozvojovom pláne**, ktorý vypracovalo Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR je v rámci kapitoly „Súlad stratégie s politikami“ rozpracovaná časť „*Odstránenie nerovnosti a zavedenie rovnosti medzi mužmi a ženami*“.

283. Prostredníctvom operačného programu ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja **Základná infraštruktúra** v rámci priority 3 – Lokálna infraštruktúra, sa pri príprave projektov venuje osobitná pozornosť aj zabezpečeniu rovnosti príležitostí mužov a žien. Žiadateľ je povinný v projekte uviesť, akým spôsobom projekt prispieva k zamestnanosti žien, resp. jeden zo základných ukazovateľov výsledkov projektu je počet novovytvorených pracovných miest obsadených ženami. Podobne vo svojich opatreniach dodržiava jednotný programovací dokument pre Cieľ 2 jednu z hlavných priorít Európskej únie „rovnosť príležitostí mužov a žien“.

284. Vzdelávanie v oblasti podnikania a samostatnej zárobkovej činnosti je prostredníctvom **Národnej agentúry pre rozvoj malého a stredného podnikania (NARMSP)** podporované aj sieťou 9 centier prvého kontaktu. Centrá prvého kontaktu (CPK) zabezpečujú ľahký prístup podnikateľov a podnikateľiek k potrebným poradenským a informačným službám. Hlavným poslaním CPK je poskytovanými službami prispieť k zlepšeniu podnikateľskej klímy a štruktúry podnikateľských subjektov v regióne, aktívnou politikou podporiť vytváranie nových pracovných príležitostí a prostredníctvom

poradenských a informačných služieb zvýšiť konkurencieschopnosť malých (ktoré vo veľkej miere zakladajú najmä ženy) a stredných podnikov v regióne na európsku úroveň.

285. Ďalšou schémou na podporu začínajúcich malých podnikateľov, (z ktorých je veľa žien) je aktualizácia príspevkového programu **ŠTART 2000**. Predmetom schémy je poskytovanie pomoci de minimis formou finančnej podpory projektov začínajúcich malých podnikateľov v regiónoch, kde podiel HDP nedosahuje 75 % hodnoty HDP na obyvateľa EÚ. Cieľom je podpora využitia progresívnej technológie. Pomoc je určená na projekty, ktoré sú zamerané na priemyselnú výrobu, remeselnú výrobu alebo na činnosti, ktoré pomáhajú rozvoju služieb priemyselnej povahy.

286. **Agentúra pre rozvoj vidieka** v roku 2003 zamerala svoju činnosť na povzbudenie záujmu o program SAPARD. Odberateľmi vzdelávacích aktivít boli predovšetkým podnikatelia a podnikateľky v oblasti vidieckej turistiky. V jednotlivých mikroregiónoch sa realizovali hromadné konzultácie k programu SAPARD osobitne pre ženy podnikateľky. Bol pripravený projekt *„Podnikateľky a podnikatelia na vidieku“*, ktorého cieľom bolo zvýšiť prístup žien k informáciám a úverom za prístupné úrokové miery, a tak zvýšiť kapacitu ich podnikov, ekonomickú nezávislosť, pripraviť účastníčky a bankový sektor na uspokojenie budúcich finančných požiadaviek v rámci tradičného bankového systému.

287. Ministerstvo pôdohospodárstva SR, Agentúra pre rozvoj vidieka a Agroinštitút ďalej realizovali podporné projekty pre ženy na vidieku a pre ženy podnikateľky na vidieku:

- asistencia a technická pomoc pri spracovaní projektových dokumentácií v mikroregiónoch, konzultácie so starostkami a podnikateľkami;
- poradenstvo pre začínajúce podnikateľky na vidieku, kurzy a tréningy „ako začať podnikat“ - motivácia k podnikateľskej činnosti;
- realizácia vzdelávacích aktivít, odborná spolupráca pri tréningoch a workshopoch pre ženy na vidieku;
- odborná pomoc pre ženy na vidieku formou poradenstva, informatiky a tréningových programov;
- pomoc pri tvorbe grantových návrhov, poradenstvo pri písaní grantových žiadostí;
- asistencia a odborná pomoc pri zakladaní občianskych združení;
- účasť na konferenciách pre ženy v zahraničí, získavanie aktuálnych informácií, prezentácia slovenských žien – podnikateliek v zahraničí;
- súťaž „vidiecka líderka roka“;
- Národné Fórum vidieckych žien pri príležitosti osláv Svetového dňa vidieckych žien (Nitra 2004), ktoré sa uskutočnilo ako sprievodné podujatie 12. zasadnutia pracovnej skupiny FAO o ženách a rodine vo vidieckom rozvoji pre Európu.
- 12. zasadanie Pracovnej skupiny FAO o ženách a rodine vo vidieckom rozvoji pre Európu (október 2004).
 - Ministerstvo pôdohospodárstva SR podporilo prípravu Správy o pokroku v implementácii akčného plánu k problematike rodov a rozvoja na roky 2002-2007, ktorú schválila 33. Konferencia FAO (Rím, november 2005).
 - V rámci celoeurópskej konferencie EUROMONTANA zabezpečilo Ministerstvo pôdohospodárstva v spolupráci s Vidieckym parlamentom vedenie a organizačnú prípravu medzinárodnej pracovnej skupiny na tému “Rozdelenie a pridanie hodnoty horským oblastiam – nové obchodné príležitosti, úloha žien a mládeže – prípadové štúdie“.

288. Za účelom odstraňovania prekážok, ktoré bránia ženám zakladať nové podniky alebo sa stať samostatne zárobkovo činnými osobami, sa realizoval pilotný projekt *Sporiace skupinky vidieckych žien* na vytvorenie skupinovej mikropôžičkovej schémy. Jeho cieľom bolo zvýšiť prístup žien k informáciám a úverom za prístupné úrokové miery a takto prispieť k ekonomickému rozvoju vidieckych regiónov.

289. V roku 2002 Agentúra pre rozvoj vidieka uskutočnila niekoľko informačných stretnutí a tréningov, s cieľom založiť popri fungujúcej sporiacej skupine vidieckych žien v Hrachove ďalšiu skupinu. Keďže sa nepodarilo nájsť vhodné adeptky na vytvorenie novej sporiacej skupinky, so súhlasom donora sa začalo s realizáciou vzdelávacích aktivít.

- V júni 2002 sa v Heľpe realizoval šesťdňový rekvalifikačný kurz podvojného účtovníctva, ktorý absolvovalo 21 žien z Heľpy, Telgártu a Podbrezovej.

- V júli 2002 sa v Heľpe organizoval dvojdný kurz asertivity a komunikácie, na ktorom sa zúčastnili ženy z Heľpy a blízkeho okolia.

- V septembri 2002 sa v Čiernom Balogu realizoval dvojdný kurz s názvom „Cesta k porozumeniu“, kde ženy získali zručnosti využiteľné pri komunikácii v pracovnom kolektíve, pri rokovaní na úradoch, na pracovnom trhu, v podnikaní.

290. V programovacích dokumentoch pre čerpanie prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ je rovnosť príležitostí taktiež zohľadnená. V Pláne rozvoja vidieka v sekcii "Rovnaké príležitosti pre mužov a ženy" a v sektorovom operačnom pláne "Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka 2004 - 5" v časti Princípy stratégie programu, bod 2: "Rovnaké príležitosti pre mužov a ženy" sú rešpektované v jednotlivých opatreniach. V praxi to znamená rovnaké príležitosti pre uchádzačov o podporu.

291. Pre nasledujúce programové obdobie 2007 - 2012 bude rozvoj vidieka podporovaný novým štrukturálnym fondom, v ktorého rámci s veľkou pravdepodobnosťou bude zahrnutá aj možnosť podpory detských školských zariadení v súvislosti s podporou zamestnanosti žien na vidieku.

292. Pri úveroch je z pohľadu žien - podnikateliek potrebné zvýšiť objem prostriedkov na úspešnú, efektívnu a zatiaľ ponukou nedostatočnú formu - mikropôžičky. Mikropôžičky malým podnikateľom sú najviac žiadané zo strany žien a patria do oblasti, ktorá sa vyznačuje najvyššou disciplínou splácania. V tomto kontexte sú uvádzané sporiace skupinky ako pilotný projekt Agentúry pre rozvoj vidieka v Nitre. V roku 2002 sa sporenie za účelom založenia, resp. rozšírenia svojho podniku rozšírilo na nové skupinky žien. Z nich sa zúčastnilo 29 žien na 5 informačných stretnutiach. Informácie o tomto projekte boli poskytnuté iným pôžičkovým organizáciám na konferencii "Rozvoj vidieka – príklady a skúsenosti" (máj 2002, Detva). Taktiež sa uskutočnili tréningy sporiacich skupín v Spišskom Štvrtku.

293. Pokiaľ ide o odporúčanie Výboru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 96) zhromaždiť a sprístupniť štatistické informácie týkajúce sa sociálneho, ekonomického a politického postavenia žien patriacich k národnostným menšinám, uvádzame, že oficiálne štatistiky sledujúce problematiku žien na vidieku, resp. rómskych žien na vidieku neexistujú.

294. Existencia kvantitatívneho a kvalitatívneho výskumu **rómskych komunít** na Slovensku je z viacerých dôvodov nedostatočná. Hlavným dôvodom tejto skutočnosti je

uplatňovanie zákona č. 428/2002 Z z. o ochrane osobných údajov, ktorý zakazuje spracúvať osobitné kategórie údajov, ktoré odhaľujú rasový alebo etnický pôvod, ak dotknutá osoba nedala výslovný súhlas na spracovanie týchto údajov.

295. Podľa posledného sčítania obyvateľstva v roku 2001 sa k rómskej menšine prihlásilo 89 920 obyvateľov SR, čo predstavuje 1,7 % celkovej populácie. Uvedená štatistika však výrazne podhodnocuje početnosť rómskej populácie. Mnohí sociológovia uvádzajú ako hlavnú príčinu nepresnosti štatistík a tendenciu rómskych obyvateľov považovať sa za príslušníkov miestnej národnostnej väčšiny.

296. S cieľom vytvoriť komplexné informácie o životných podmienkach a postavení Rómov na Slovensku, Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity inicioval sociografické mapovanie, ktoré realizovala Nadácia Space, Inštitút pre verejné otázky a Krajské centrum pre rómske otázky v roku 2004. Zo záverov mapovania vyplýva, že na Slovensku žije približne 320 000 Rómov.

Demografický profil

297. Rómska populácia je v priemere mladšia a rómske ženy vykazujú vyššiu pôrodnosť ako väčšinové obyvateľstvo. Vyplýva to aj z regionálnej správy o ľudskom rozvoji – „Únik z pasce závislosti“, ktorú v rokoch 2001 – 2003 realizoval Rozvojový program OSN (UNDP) a Medzinárodná organizácia práce (ILO) ako komplexný kvantitatívny výskum rómskej menšiny v piatich krajinách strednej a východnej Európy (Bulharsko, Česká republika, Maďarsko, Rumunsko a Slovenská republika).

298. Pôrodnosť, zdravie a očakávaná dĺžka života rómskych žien a detí v SR podľa správy, Databáza TransMONEE, 2002:

Hrubá miera pôrodnosti (živé pôrody na tisíc polročných obyvateľov):

1998	1999	2000
10,7	10,4	10,2

Celková miera pôrodnosti (pôrody na 1 ženu):

1998	1999	2000
1,38	1,33	1,28

Priemerný vek matiek pri prvom pôrode (roky):

1998	1999	2000
23,3	23,6	23,9

Priemerný vek pri prvom sobáši u žien:

1998	1999	2000
22,7	23,1	23,6

Živo narodené deti žien mladších ako 20 rokov (v tis.):

1998	1999	2000
6	5,7	5,2

Množstvo potratov (potraty na 100 živých pôrodov):

1998	1999	2000
46,3	45,5	42,8

Množstvo potratov žien mladších ako 20 rokov (potraty na tisíc žien vo veku 15 – 19 rokov):

1998	1999	2000
11,6	10,7	10,7

299. V nadväznosti na odporúčania Výboru (Správa Výboru pre odstránenie diskriminácie žien A/53/38/Rev.1, odsek 95 a 96), v ktorých výbor uviedol, že by sa vláda SR mala viac venovať nezamestnanosti rómskych žien a poskytnúť informácie o pomocných programoch, uvádzame nasledovné informácie:

Inštitucionálne zabezpečenie

300. Vláda Slovenskej republiky zriadila vo februári 1999 post **spnomočnenkyne vlády SR na riešenie problémov rómskej menšiny**. Spnomočnenkyňa vlády SR vykonáva svoju činnosť na základe vládou schváleného štatútu a jeho sekretariát (v súčasnosti úrad) je organizačne začlenený do štruktúry Úradu vlády SR. V decembri 2003 vláda SR schválila nový štatút spnomočnenca vlády pre rómske komunity a tiež organizačnú štruktúru Úradu spnomočnenca. K regionálnej kancelárii v Prešove pribudli regionálne kancelárie v Košiciach, Spišskej Novej Vsi, Rimavskej Sobote a v Banskej Bystrici.

301. Hlavnou úlohou kancelárií je implementácia národných stratégií v regiónoch a jednotlivých lokalitách prostredníctvom kontinuálneho monitoringu potrieb rómskych obyvateľov postihnutých sociálnou exklúziou, poskytovanie poradenstva obciam a inštitúciám pri navrhovaní postupov riešenia problémov, monitoring efektívnosti použitia štátnych prostriedkov na projekty riešenia problémov rómskeho obyvateľstva.

302. Úrad spnomočnenkyne vlády SR pre rómske komunity prostredníctvom grantovej schémy poskytuje dotácie zo štátneho rozpočtu na technickú vybavenosť rómskych osád, na vytváranie podmienok pre zvyšovanie zamestnanosti v rómskej komunite, projektovú dokumentáciu pre výstavbu obecných nájomných bytov nižšieho štandardu a technickej vybavenosti, s dôrazom na obce zapojené do projektov PHARE, podporu výchovy a vzdelávania rómskej komunity. Poskytovanie uvedených dotácií má dopad aj na rómske ženy.

Koncepčné riešenie

303. Vláda SR schválila v apríli 2003 uznesením č. 278/2003 **Základné tézy koncepcie politiky vlády v integrácii rómskych komunit** (ďalej „základné tézy“), ktoré sú základným východiskovým dokumentom ústredných orgánov štátnej správy pre tvorbu dlhodobých, strednodobých a krátkodobých cieľov zameraných na rómsku menšinu v oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania, zdravia, ľudských práv a kultúry.

304. Slovenská republika v roku 2005 vstúpila do medzinárodnej iniciatívy Inštitútu pre otvorenú spoločnosť a Svetovej banky - *Dekáda začleňovania rómskej populácie*, ktorá bude prebiehať v rokoch 2005 – 2015 v deviatich krajinách s početným zastúpením rómskeho obyvateľstva, s cieľom urýchliť sociálnu inklúziu Rómov. V januári 2005 vláda SR prijala **Národný akčný plán dekády** (NAP), v ktorom sa stanovili zámery v štyroch

prioritných oblastiach: vzdelávanie, bývanie, zdravie a zamestnanosť. Do jednotlivých priorít bola zakomponovaná aj problematika rodovej rovnosti.

Zamestnanie

305. V Základných tézach sa uvádza, že postavenie rómskych žien je na trhu práce sťažené nielen znevýhodňovaním na základe ich etnickej príslušnosti, ale aj na základe pohlavia.

306. Z tohto dôvodu boli pre Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR stanovené krátkodobé a dlhodobé priority, ktoré prostredníctvom dočasných vyrovnávacích opatrení podporia rovnosť príležitostí na trhu práce pre Rómov. Mimoriadna pozornosť sa venuje pozícii žien. Ako hlavný nástroj na dosiahnutie uvedeného cieľa sa stanovil rozvoj programov na získanie a udržanie zručnosti a rekvalifikačných programov; vytvorenie pravidiel pre súbeh príjmov zo zamestnania a príjmov z verejných zdrojov; podporovanie vytvárania pracovných miest pre rizikové skupiny na trhu práce, vrátane Rómov; zapájanie mladých Rómov do sociálnych aktivít a dobrovoľných činností; podporovanie alternatívnych služieb zamestnanosti.

307. Aktivity Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR v oblasti podpory vyššie uvedených priorít sa sústreďia najmä na využitie zdrojov zo štrukturálnych fondov, predovšetkým na Európsky sociálny fond (ESF). V rámci sektorových operačných programov a ich doplnkov bolo definovaných viacero opatrení, ktoré majú prispieť k podstatnému riešeniu situácie rómskych komunít. **Sektorový operačný program - Ľudské zdroje** (ďalej len "SOP LZ") rieši v rámci svojich opatrení aj rozvoj vzdelávania a prístup k zamestnaniu rómskej populácie. Priority v oblasti zamestnanosti sú zamerané najmä na vytvorenie rovnakých príležitostí pre Rómov na trhu práce, s dôrazom na ženy. Konkrétnymi cieľmi sú: rozvoj rekvalifikačných programov a programov zameraných na zlepšenie zručností, podpora vytvárania pracovných miest pre ohrozené skupiny, zapájanie najmä mladých Rómov do dobrovoľníckych prác a aktivít terénnej sociálnej práce, podpora alternatívnych služieb zamestnanosti. Väčšina opatrení aktívnej politiky trhu práce ako aj opatrenia v rámci sociálnej inklúzie a priorít orientovaných na podporu vzdelávania sú vo veľkej miere zamerané na rómsku populáciu, keďže táto tvorí podstatnú časť znevýhodnených skupín na trhu práce a marginalizovaných skupín mimo trh práce.

308. V apríli 2004 bol zriadený rozhodnutím ministra práce, sociálnych vecí a rodiny **Fond sociálneho rozvoja (FSR)**. FSR realizuje z podpory ESF národný projekt – „**Zvýšenie zamestnateľnosti skupín postihnutých a ohrozených sociálnym vylúčením prostredníctvom partnerstiev sociálnej inklúzie**“ v rámci programového dokumentu SOP LZ. Národný projekt je zameraný na zvýšenie zamestnanosti sociálne exkludovaných skupín prostredníctvom partnerstiev sociálnej inklúzie, ktoré vznikajú na rozličných územných úrovniach (obec, okres, obvod úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, samosprávny kraj) a ktorého cieľom je identifikácia, príprava a realizácia programov prípravy na zamestnanie a zamestnávanie pre sociálne najviac znevýhodnené obyvateľstvo, pre členov separovaných a segregovaných komunít.

309. Sociálne vylúčenie rieši aj Program podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach. Jeho cieľom je podpora skupín a jednotlivcov dlhodobo vystavených sociálnemu vylúčeniu a odstránenie príčin sociálnej deprivácie prostredníctvom permanentnej práce komunitného sociálneho pracovníka a asistenta komunitného sociálneho pracovníka v konkrétnej komunite.

310. Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR pripravilo aj pilotné projekty, ktorých cieľom je overiť nové aktívne opatrenia na trhu práce a ich realizácia prispeje k zlepšeniu zamestnateľnosti a zníženiu dlhodobej nezamestnanosti uchádzačov o zamestnanie vrátane uchádzačov o zamestnanie z rómskeho etnika. Ide o projekt vzdelávania a príprav pre trh práce uchádzačov o zamestnanie „*Dokončenie základnej školy*“; program podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach; projekt na podporu zamestnávania dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie „*Získanie odborných zručností formou zamestnania na skúšku*“.

Vzdelávanie

311. V rámci PHARE programov sa realizovali vzdelávacie projekty zamerané na rómske ženy, ktorých výsledky sú východiskom pre budúce programy pre rómsku populáciu.

312. PHARE program *Zlepšenie situácie Rómov na Spiši* sa zameriaval na zlepšenie vzdelanosti a kultúrneho života; zvýšenie povedomia o základných ľudských a občianskych právach a záväzkoch u rómskej populácie; vytvorenie pracovných príležitostí pre Rómov a zlepšenie životnej úrovne. Základným systémovým opatrením projektu bolo podporiť vznik a fungovanie komunitných centier ako nástrojov realizácie rozvojových aktivít smerom do vnútra komunity i ako nástrojov formovania postojov verejnosti. Cieľovým územím časti projektu zameranej na budovanie a fungovanie komunitných centier bol okres Spišskej Novej Vsi. Medzi spoločné typy aktivít realizovaných vo všetkých komunitách patrila aj *Malá škola rodiny* – zameraná na získanie teoretických i praktických zručností v domácich prácach, príprave na rodičovstvo i hospodárenie a bola určená dospievajúcim dievčatám a mladým ženám. Najväčšou skúsenosťou z projektu je poznanie, že je veľmi potrebné podporovať vzťahy medzi matkou a dieťaťom a pomáhať matkám pri vzdelávaní v oblasti domácich prác a v rozvoji individuálnych kreatívnych zručností.

313. Hlavným cieľom projektu „*Zlepšenie podmienok pre sebarealizáciu Rómov vo vzdelávacom procese*“ v rámci Phare programu „*Zlepšenie situácie Rómov v Slovenskej republike*“ bolo úsilie zvýšiť vzdelanosť Rómov v SR. Projekt v snahe posilniť komplexný predškolský vzdelávací systém pre rómske deti v priamej spolupráci s vyškolenými rómskymi asistentmi, ako aj za podpory matiek detí nadväzuje na skúsenosti z predchádzajúcich Phare projektov za roky 1998 a 1999. Východiskom aktivity 4.2.1. – „*Posilnenie uceleného predškolského systému pre rómske deti so zapojením matiek do vzdelávacieho procesu za účasti vyškolených rómskych asistentov učiteľa*“ bol pozitívny vplyv predškolskej prípravy na deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Systematická výchova a vzdelávanie detí od útleho veku, neformálna spolupráca s rodinou, osobitne s matkou prispieva k efektívnemu zvyšovaniu vzdelanostnej úrovne rómskeho obyvateľstva, čo je dôležitý predpoklad pre uplatnenie sa na trhu práce.

314. Teoretickým východiskom projektu bol pedagogický prístup orientovaný na dieťa, v súčinnosti s pôsobením rómskeho asistenta učiteľa ako pozitívneho vzoru pre deti. Komplementárnou súčasťou projektu bolo vzdelávanie rómskych matiek, ktoré im môže byť nápomocné pri rozvíjaní rómskej identity svojich detí.

315. Špecifickým cieľom projektu bolo vyvinúť spoločný prístup k činnosti materských škôl pre deti a ich matky; vyvinúť konkrétne plány pre prácu týchto materských škôl a pre prácu s matkami; organizovať prednášky a praktické cvičenia pre matky na rozličné témy; implementovať plány práce pre deti a ich matky v 50 materských školách

v osadách s vysokou koncentráciou Rómov; vyškoliť 50 učiteľov a 50 asistentov učiteľov v materských školách zapojených do projektu.

316. Doterajšie pokusy na Slovensku svedčia o tom, že schodná cesta je posilňovať ženy, ktoré sú veľmi aktívne. Ako pozitívny príklad možno uviesť programy, ktoré sa pokúšajú využiť potenciál rómskych žien, ich vplyv na ďalšie generácie (napríklad program pre rómske líderky, realizovaný NOS - OSF). Pritom treba zohľadniť osobitné postavenie ženy, ktorá je tu hodnotená predovšetkým ako (biologická) matka, treba zohľadňovať rolu materstva v hierarchii hodnôt tejto minority a pokúsiť sa ju produktívne využívať v prospech zlepšenia spolunažívania majoritnej a minoritnej spoločnosti.

317. Na základe uvedeného, cieľom seminárov pre rómske matky bolo posilniť kompetencie matiek, rozvíjať ich schopnosti, vedomosti, zručnosti, a tak prispieť k osobnostnému rozvoju matiek zapojených do projektu a vytvárať predpoklady na úspešné pôsobenie matiek v materskej škole a komunite. Organickou súčasťou seminárov boli aj praktické cvičenia matiek, v ktorých so overovali svoje schopnosti, osvojovali nové zručnosti a využívali teoretické poznatky v praxi. Účasť rómskych matiek na seminároch vplývala na celkovú kultiváciu osobnosti matiek, a tým aj na postupné zlepšovanie kvality každodenného bežného života v rómskych rodinách.

Zdravie

318. Lekári primárneho kontaktu sú v rámci svojej špecializačnej prípravy vzdelávaní v problematike osobitnej starostlivosti o rómsku komunitu. Fakulta verejného zdravotníctva Slovenskej zdravotníckej univerzity zriadila Katedru komunitnej medicíny, ktorej úlohou je okrem iného aj príprava študijných akcií a študijných materiálov z oblasti zdravotnej starostlivosti o rómsku komunitu. Táto fakulta pripravila aj program sledovania zdravotného stavu v regiónoch so zvýšenou koncentráciou rómskych komunít tak, aby výukové programy reagovali na aktuálny zdravotný stav tejto populácie.

319. V januári 2004 sa konalo rokovanie medzi zamestnancami Úradu verejného zdravotníctva SR s riaditeľkou Komunitného centra ZOR v Kežmarku, týkajúce sa spolupráce v oblasti prípravy rómskej populácie na výchovu k manželstvu a rodičovstvu. Dohodli sa niektoré postupy, o. i. aj pomoc komunitného centra pri zabezpečovaní prekladov letákov a iných vzdelávacích materiálov do rómskeho jazyka, zabezpečovanie besied a prednášok pre rómske ženy a dievčatá, týkajúce sa používania antikoncepcie, pohlavných chorôb a infekcie HIV/AIDS, ktoré by regionálne úrady verejného zdravotníctva realizovali v regióne východného Slovenska.

320. Ministerstvo zdravotníctva SR v spolupráci s Úradom splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity vytvorilo v roku 2004 pracovnú skupinu, ktorá stanovila štyri hlavné priority pre rezort zdravotníctva v rámci NAP Dekády v oblasti zdravia: uskutočniť analýzu zdravia a zdravotného uvedomenia rómskej populácie v SR; zlepšiť prístup Rómov k zdravotnej starostlivosti a zvýšiť informovanosť Rómov o poskytovaní starostlivosti; zlepšiť sexuálne zdravie Rómov a zvýšiť priemer zaočkovanosti u rómskej populácie.

321. V rámci projektov Phare zameraných na zdravotnú starostlivosť rómskej populácie je pripravený pilotný projekt „*Zlepšenie dostupnosti rómskej menšiny k zdravotnej starostlivosti v SR*“, ktorého cieľom je vytvorenie 32 miest pre terénnych pracovníkov, ktorí budú pôsobiť v 20 až 25 rómskych osadách vzdialených od lekárskejších ambulancií v oblastiach s horšou geografickou dostupnosťou. Terénni pracovníci budú spolupracovať

s lekármi a zdravotníkmi primárnej zdravotnej starostlivosti pri organizovaní lekárskeho vyšetrení, ošetrovaní, očkovaní a organizovať zdravotnú výchovu pre rómsku mládež.

Aktivity mimovládnych organizácií

322. Mimovládna nezisková organizácia **Spoločnosť pre plánované rodičovstvo** (SPR) sa vo svojej činnosti zameriava na riešenie problémov plánovaného rodičovstva a reprodukčného zdravia v súlade s rešpektovaním základných reprodukčných práv ľudí. SPR je členom Medzinárodnej federácie pre plánované rodičovstvo (IPPF) so sídlom v Londýne. SPR poskytuje odborné konzultácie a poradenstvo pre učiteľov, vychovávateľov, lekárov, zdravotné sestry a mládež; metodickú pomoc, odborné a propagačné materiály k téme plánovaného rodičovstva, reprodukčného zdravia a ľudských práv v tejto oblasti.

323. SPR realizuje s finančnou podporou **Nadácie pre otvorenú spoločnosť** (NOS) od januára 2004 projekt „*Zvýšenie informovanosti rómskej minority a marginálnych skupín obyvateľstva v oblasti ochrany sexuálneho, reprodukčného zdravia, plánovaného rodičovstva a prevencia sexuálnych rizík v regióne Gemer*“. Hlavným cieľom projektu je pozdvihnúť úroveň príslušníkov rómskej minority a ostatných marginálnych skupín obyvateľstva na Gemeri v danej oblasti.

324. Ďalším projektom SPR, ktorý sa zaoberá problematikou reprodukčného zdravia marginalizovaných skupín obyvateľstva, je medzinárodný - „*Rómsky projekt VISION 2000*“. Projekt je zameraný na zlepšený prístup marginalizovaných skupín k službám reprodukčného zdravia a jeho hlavnou cieľovou skupinou sú rómske ženy.

325. V rámci programov Nadácie pre otvorenú spoločnosť sa realizoval od r. 2002 grantový program „*Zdravie žien*“, ktorého cieľom bolo podporiť aktivity MVO zaoberajúcimi sa zdravotnými a sociálnymi problémami žien, smerujúcich k posilňovaniu zodpovednosti za svoje zdravie.

326. NOS od r. 2001 realizovala operačný a vzdelávací program „*Zdravie Rómov*“. Cieľom programu v r. 2003 bolo vytvoriť nový, efektívne fungujúci vzdelávací program, ktorého obsahovou prioritou je reprodukčné zdravie Rómov a sexuálna výchova mladých Rómov v komunitách. Súčasťou programu bolo vytvorenie lektorského tímu odborníkov a vypracovanie manuálu, ktorý bude slúžiť na implementáciu programu v rómskych komunitách.

327. NOS realizuje od r. 1998 vzdelávací, operačný a grantový program „*Ženy v spoločnosti*“. Program je súčasťou *Celosieťového ženského programu* (Network Women's Program) Open Society Institute a jeho cieľom je zlepšovať povedomie verejnosti v oblasti ľudských ženských práv a prispievať k potrebnému scitlivému slovenskej spoločnosti v rodovej problematike prostredníctvom udeľovania grantov a organizovania vzdelávacích seminárov. V rámci programu *Cestovný grant* sa zároveň podporovali cesty expertiek a expertov aktívnych v problematike ľudských ženských práv a zaoberajúcich sa rodovými a ženskými štúdiami na medzinárodné podujatia, konferencie a semináre súvisiace so zlepšovaním postavenia žien v spoločnosti. Medzi podporenými boli aj mnohé rómske ženy – expertky v oblasti rodovej rovnosti.

328. Mimovládna organizácia - **Asociácia pre kultúru, vzdelávanie a komunikáciu** (ACEC) sa v rámci projektu „*Rómovia pre spoločnosť*“ zameriava na komunitný rozvoj v rómskych osadách prostredníctvom dosiahnutia zmeny postoja Rómov v snahe riešiť svoju

vlastnú situáciu a na prehlbenie záujmu samosprávy a lokálneho spoločenského prostredia. Čiastkovým cieľom projektu je podpora pravidelnej činnosti piatich funkčných osvetových centier a do konca roku 2005 začatie činnosti piatich nových centier v lokalitách, ktoré prejavili záujem.

329. Súčasťou projektu je aj školenie rómskych asistentiek lekárov, ktoré pomáhajú lekárom v piatich rómskych osadách na Slovensku (Jurské, Stráne pod Tatrami, Výborná, Podhorany a Sabinov). Rómske asistentky lekárov šíria predovšetkým zdravotnú osvetu, pomáhajú a radia pri ľahších ochoreniach a učia mladé matky zásadám hygieny a starostlivosti o novorodencov. ACEC vyškolila prostredníctvom Červeného kríža desať rómskych žien, ktoré ako sestričky spolupracujú s lekármi zapojenými do projektu a spoločne navštevujú pacientov v osadách. V rámci projektu sa v priebehu roku 2005 vyškolia koordinátori a asistenti komunitnej sociálnej práce. Tréningový program bude zameraný aj na hygienu a zdravie, voľnočasové aktivity pre deti a mládež a na prácu so ženami.

Ods. 2, písm. a až g)

330. Informácie sú uvedené v predchádzajúcom texte.

Ods. 2, písm. h)

331. V roku 2001 vláda SR a v roku 2002 Národná rada SR schválili *Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja*, pričom uznesením vlády je dané uplatňovať zámery, priority a ciele stratégie v jednotlivých rezortných politikách, stratégiách a programoch, ako aj v prijímaných právnych predpisoch. Národná rada SR požiadala vládu SR každoročne k 31. marcu predkladať správu o plnení úloh Národnej stratégie trvalo udržateľného rozvoja podľa jednotlivých rezortov.

332. Podľa najnovších informácií o stave zásobovania obyvateľstva pitnou vodou (Správa o vodnom hospodárstve v Slovenskej republike v roku 2002) bolo k 31. decembru 2002 z verejných vodovodov zásobovaných 84 % obyvateľov Slovenska, podiel zásobovaných obyvateľov z verejných vodovodov do konca roku 2005 by mal dosiahnuť 85%. Výhľadovo do roku 2015 sa uvažuje so zvýšením zásobovanosti na 92 %.

Č A S Ť I V

Článok 15 Rovnosť pred zákonom

333. V sledovanom období (1998 až 2005) sa príslušné právne predpisy z hľadiska uplatňovania článku 15 Dohovoru nezmenili, a to aj napriek ich viacerým novelám. Naďalej ostávajú v platnosti príslušné ustanovenia právnych predpisov, upravujúce spôsobilosť na práva a povinnosti, ako aj spôsobilosť na právne úkony, konkrétne ide o zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ako aj všeobecné zásady zakotvené v príslušných článkoch Ústavy Slovenskej republiky.

Článok 16 Manželské a rodinné vzťahy

Ods.1. písm. a), b), c), d), e), f), h)

334. Implementácia článku 16 ods. 1 písm. a) až h) s výnimkou písm. g) ostala v sledovanom období (1998 až 2005) v zásade nezmenená, a to aj napriek tomu, že zákon č. 94/1963 Zb. Zákon o rodine bol nahradený novým zákonom č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ods. 1, písm. g)

335. Problematiku práva manželov zvoliť si rodinné meno upravuje v podmienkach SR v súčasnosti zákon č. 300/1993 Z. z. o mene a priezvisku v znení neskorších predpisov a nový zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých predpisov.

336. Novelou zákona o mene a priezvisku č. 198/2002 Z. z. bolo upravené používanie dvoch priezvisk v úradnom styku. Podľa § 5 ods. 1 štátny občan SR používa v úradnom styku dve priezviská, len ak ich nadobudol podľa predchádzajúcich právnych predpisov, alebo ak ich nadobudol súhlasným vyhlásením pri uzavieraní manželstva.

337. Nový Zákon o rodine upravuje uzavieranie manželstva nasledovane: *„Snúbenci pri uzavieraní manželstva pred matričným úradom alebo pred orgánom cirkvi súhlasne vyhlásia, či priezvisko jedného z nich bude ich spoločným priezviskom, či si ponechajú svoje doterajšie priezviská, alebo či priezvisko jedného z nich bude ich spoločným priezviskom a jeden z nich si zároveň ako druhé priezvisko v poradí ponechá svoje doterajšie priezvisko; snúbenec, ktorý už má dve priezviská, uvedie, ktoré z doterajších priezvisk bude uvedené ako druhé priezvisko v poradí po uzavretí manželstva.“* (§ 6 ods. 3).

338. Z citovaného zákonného ustanovenia vyplýva, že nie je rozhodujúce, či ide o osobu mužského alebo ženského pohlavia, pokiaľ ide o voľbu priezviska. Možno konštatovať, že zákony SR zaručujú rovnaké osobné práva snúbencov (mužov a žien) vrátane práva zvoliť si rodinné meno (priezvisko). Nová právna úprava používania dvoch priezvisk v úradnom styku v rámci § 6 ods. 3 nového Zákona o rodine je v zásade identická so starou právnou úpravou, no nový Zákon o rodine zavádza nový legislatívny pojem „snúbenci“, ktorými sa rozumejú „muž a žena, ktorí chcú spolu uzavrieť manželstvo“. Nová zákonná úprava sa neobmedzuje len na štátnych občanov SR, ale sa týka aj cudzích štátnych príslušníkov.